

SOSYAL HİZMET

“SOCIAL WORK”

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını
Publication of Association of Social Workers
2023/1 Ocak-Haziran
(Yayın Tarihi: Mart 2023)
E-ISSN: 2149-9454

Sahibi/Owner

Ramazan YÜKSEL

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Adına
Genel Başkan

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Aslıhan SAKARYA

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Adına
Basın ve Yayın Sekreteri

Editör

Abidin ÖZDEMİR

Sosyal Hizmet Uzmanı

Yayın Kurulu/Editorial Board

Dr. Merve Deniz PAK GÜRE (Başkan)

Başkent Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü

Dr. Mehmet Can AKTAN (Başkan Yardımcısı)

Başkent Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü

Süleyman KAÇMAZ

Sosyal Hizmet Uzmanı -Ankara Üniversitesi SBF Sosyal Hizmet Bölümü

Kenan TOPCU

Sosyal Hizmet Uzmanı –ASHB

S.Sedat TÜRKERİ

Sosyal Hizmet Uzmanı

Aygül KILIÇ YILDIZ

Sosyal Hizmet Uzmanı- SHUDER

İletişim İçin

Sosyal Hizmet Dergisi

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi

Meşrutiyet Mah. Karanfil Sok. Zafir İş Merkezi 4/86 Kızılay /ANKARA

E-Posta: info@shuder.org

www.shuder.org

:@shudernegi

:@SHUdernegiGM

:@shudernegi

İÇİNDEKİLER	Sayfa No
Önsöz	3
Sunuş	6
Çocuk Koruma Hizmetlerinin Niteliği “Profesyonel Yeterlilikler Açısından Bir Değerlendirme” S.Sedat TÜRKERİ, Sosyal Hizmet Uzmanı	8
Mültecilere Yönelik Nefret Söylemi, Ayrımcılıkla Mücadele ve Sosyal Hizmet Mesleği Merve PATOĞLU, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet 4. Sınıf Öğrencisi	24
Türkiye’de Evsizlik ve Evsizliğe Yönelik Sunulan Hizmetler Ecem GÜNAL, Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet 4. Sınıf öğrencisi	31
Yaşlanmanın ve Yaşlılığın Sosyolojik Değerlendirmesi Osman ÖZTÜRK, Aksaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji 4. Sınıf Lisans Öğrencisi	39
Çocuk İşçiliğinde Okul Sosyal Hizmetinin Önemi Nurbahar TUNKA, Sosyal Hizmet Uzmanı	54
Tez Özeti: Baskı Karşısı Uygulamada Güç ve Güçlendirme Yaklaşımının Yeri Berfin YAZICI, Sosyal Hizmet Uzmanı, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi	58
Sosyal Hizmetin Öncüleri/ Ünlüleri: Cicely SAUNDERS, İlk Modern Hospisin Kurucusu ve Palyatif Bakımın Öncüsü, Tıbbi Sosyal Hizmet Uzmanı Bülent KARAKUŞ. Sosyal Hizmet Uzmanı, Kamu Yönetimi Bilim Uzmanı, SHUDER Eski Genel Başkanı	61
SHUDER 17. Dönem Faaliyet Raporu SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulu	65
Sosyal Hizmet Dergisi Yayın Kuralları	74

ÖNSÖZ

Değerli Meslektaşlarımız ve Sosyal Hizmet Okurları;

Derneğimizin yayın organı olan Sosyal Hizmet 'in 2023, Ocak- Haziran sayısı ile size merhaba demenin mutluluğunu yaşıyoruz.

2023 yılı, Cumhuriyetin birinci yüzyılının tamamlanması ve ikinci yüzyıla girmemiz yönünden önemli bir yıl olacak. Cumhuriyetin yüzüncü yılını tamamlaması nedeni ile 2023 yılının anlamı, bulunduğunuz yere göre değişebiliyor.

Sosyal hizmet uzmanları için ise ne anlama geldiğini, geleceğini yıl içindeki etkinliklerde ve eylemliliklerde birlikte değerlendireceğiz.

Ülkemizde sosyal hizmetin meslek ve disiplin olarak doğması ve kurumsallaşması, geçen yüzyılın ikinci döneminde denk gelmektedir. Bu dönemde Sosyal Hizmetler Enstitüsünün Kurulmasına Dair Kanunun çıkarıldığını, Sağlık Bakanlığı Bünyesinde Sosyal Hizmetler Akademisinin açıldığını, mesleki uygulamaların başladığını, yine Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümünün açıldığını, kamu kurumlarında sosyal hizmet uzmanlarının istihdamının sağlandığını, yine sosyal hizmet uzmanlarının mesleki örgütlenmelerinin geliştiğini görmekteyiz.

Sosyal hizmet mesleği, toplumun sosyal refahını sağlamayı hedefler.

Kendine özgü bilgi, yöntem ve tekniklerini kullanarak özgürlük, eşitlik, sosyal adaletin gerçekleşmesi için mücadele eden sosyal hizmet mesleği ve sosyal hizmet uzmanları için son yıllar hiç de iyi geçmedi. Siyasi iktidar, akademide ve bürokraside sosyal hizmetin hak temelli bakış açısının yerine hayırseverlik yaklaşımına dayalı hizmet politikasını tercih etmiş, Uygulanan sosyal politikalar sonucunda, sosyal hizmet mesleği ve sosyal hizmet uzmanları değersizleştirilmeye çalışılmıştır.

Önce açık öğretim, ön lisans ve lisans tamamlama, kontrolsüz bir şekilde sosyal hizmet akademisyenleri olmayan sosyal hizmet bölümlerinin hemen hemen her şehirde açılması durumu, sosyal hizmet eğitiminin niteliğini düşürmeye başladı. Niteliksiz eğitim uygulama alanında da kendisini göstermektedir.

2023 yılında sosyal hizmeti yeniden ele almak, eğitim ve uygulama alanlarına yönelik yeni stratejiler geliştirmenin zorunluluğu ve sorumluluğu ile karşı karşıyayız.

Eğitim alanından başlayarak evrensel değerler ışığında sosyal hizmeti yeniden ele almak, kurgulamak gerekiyor.

Üyesi olduğumuz Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonun (IFSW)' da hedef olarak koyduğu yeni bir eko-sosyal dünyanın inşasına uygun bir perspektif oluşturmak ve strateji geliştirmek, bizim de temel hedefimiz olmalıdır.

2023 Sosyal Hizmet Sempozyumunun, bu hedeflerin gerçekleşmesi yönünden önemli bir etkinlik olarak görüyoruz. Tunceli İlimizde Munzur Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü ile birlikte gerçekleştireceğimiz Sosyal Hizmet Sempozyumu'na tüm meslektaşlarımızın katılımını önemsiyoruz.

Değerli Meslektaşlarım,

6 Şubat 2023 tarihinde saat 04.17 de Kahramanmaraş merkezli olan ve Hatay, Adana, Gaziantep, Adıyaman, Malatya, Diyarbakır, Şanlıurfa, Osmaniye, Kilis illerimizi etkileyen deprem, can

kayıplarına neden olmuştur. Bir deprem kuşağı ülkesi olma gerçeği ile bir kez daha karşı karşıya geldik. Geçmişte yaşadığımız acıların bir yenisini daha yaşıyoruz.

Bilindiği gibi Afet ve acil durumlarda psikososyal destek çalışmaları Türkiye Afet Müdahale Planı kapsamında, AFAD ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının koordinasyonunda yürütülmektedir.

ASHB psiko-sosyal destek çalışmalarını, öncelikle kendi bünyesindeki başta ruh sağlığı profesyonelleri olmak üzere görevlendirdiği personellerden oluşan ekipler ile yürütmektedir.

Türkiye Afet Müdahale Planı çerçevesinde AFAD, deprem ve afet alanına girecek, gönüllü destek verecek STK'ları akredite etmektedir. Bu kapsamda Derneğimiz, akreditasyon sürecinde gerekli eğitimleri tamamlamış, psikososyal destek ekiplerini oluşturmuştur.

Depremın yıkıcılığı, yaygınlığı ve mevsim koşullarının olumsuzluğu da göz önünde tutulduğunda, Kamunun olanakları ve insan gücü kaynağının yeterli olmaması nedeni ile çalışmaların aksadığı görülmüştür. Arama kurtarma faaliyetlerinin güçlüğü yapıyor olması, depremden etkilenenlerin psikososyal destek ihtiyacını arttırmıştır. Depremden etkilenen yurttaşlarımızın öncelikli olarak arama kurtarma ve temel ihtiyaçların karşılanmasına dönük hizmetlerin verilmesi ve devamında psikososyal destek sağlamak ve uzun vadeli iyileştirme programları büyük önem taşımaktadır.

Depremi önlemek mümkün olmasa da yıkıcılığını azaltmak bilimin ve teknolojinin sunduğu olanakları kullanarak ve bunu ülke politikasına dönüştürmekle sağlanabilir.

SHUDER olarak, Türkiye Afet Müdahale Planı çerçevesinde Afet ve Acil Durumlarda Psiko-Sosyal Destek Müdahale Eğitimlerini gerçekleştirdiğimiz gönüllü PSD (Psiko-Sosyal Destek) ekiplerimiz, Hatay, Kahramanmaraş ve Adıyaman İllerinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Koordinasyonunda psiko sosyal destek müdahaleleri gerçekleştirmiştir.

2022 Temmuz-Aralık döneminde gerçekleştirdiğimiz çalışmaları bu sayımızda da sizlerle paylaşıyoruz.

Bunlardan bir kaçını sizlerle burada paylaşmak isteriz. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi olarak meslektaşlarımızın çalıştığı kamu kurumları ile etkileşim sağlayarak, çalışma alanlarının ve sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştığı sorunları gidermeyi amaçlıyoruz. Bu kapsamda Gençlik ve Spor Bakanlığı ile işbirliği halinde, Merkez ve Taşra Teşkilatı ile Kredi Yurtlar Kurumu Yurtlarında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarına yönelik Meslek Etiği Eğitimini online olarak gerçekleştirdik.

Yine üniversitelerimizin sosyal hizmet bölümleri ile etkileşimlerimiz kapsamında Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü mezuniyet törenine katılım gösterdik.

Yine bu dönemde sağlık çalışanlarına yönelik artan şiddeti kınamak ve gerekli önlemlerin alınması için kamunun sorumluluklarına yerine getirmesi talebi ile emek ve meslek örgütleri ile birlikte etkinlikleri gerçekleştirdik. Sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin önlenmesine yönelik idari düzenlemeler hakkındaki değerlendirmeleri iletmek üzere, paydaşı olduğumuz Sağlık Emek ve Meslek Örgüt Temsilcileri tarafından, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Adalet Bakanı Bekir Bozdağ ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'ya hitaben, randevu talep yazısı yazılarak, randevu talebinde bulunduk.

Çocuk Koruma Sisteminde yaşanan sorunlar ve kamuoyuna yansıyan konular hakkında kamuoyuna yönelik bildiri yayınlanarak, çocuk koruma sistemi içerisinde çocukların ihmal ve istismarının önlenmesi için alınacak tedbirler, çözüm önerileri ve özellikle okul sosyal hizmetinin önemi konularında derneğimizin görüşleri paylaşılmıştır.

Yine bu dönemde Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği ile İşbirliği Protokolü düzenlenerek imzalanmıştır.

Pandemi, ekonomik kriz ve sonrasında iyice görünür hale gelen derin yoksulluğun Türkiye Kamuoyunun gündemine gelmesinde önemli katkıları olan Gazeteci ve CHP Yoksulluk Dayanışma Ofisi Koordinatörü Hacer Foggo, beraberindeki heyetle birlikte derneğimizi ziyaret etmiştir. Ziyaret kapsamında, yoksullukla mücadelede uygulanacak sosyal politikalar, okul sosyal hizmeti, yerel yönetimlerde SHU istihdamı gibi konularda, görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde yürütülen “Pandemi sürecinde Gençlik ve Gençlik Çalışmaları” konulu uzman değişim programı kapsamında, 19-23 Eylül tarihlerinde Ankara ziyaretlerini gerçekleştiren Alman Heyeti; 21.09.2022 tarihinde Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezine ziyarette bulunmuşlardır. Aralarında sosyal hizmet uzmanı, psikolog ve Türkiye’den kamu görevlilerinin bulunduğu heyetle bir saat süren görüşmede, Türkiye’de pandemi süreci, etkileri, gençlik sorunları, yaşanan güçlükler ve yapılan çalışmalara ilişkin bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Oldukça verimli geçen görüşme, Alman heyetinin SHUDER ile yeniden görüşme ve işbirliği temennisiyle sonlandırılmıştır.

Karabük Üniversitesi ve SHUDER işbirliği ile “Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Hizmet” Temalı 2022 Sosyal Hizmet Sempozyumu hibrit bir şekilde (hem yüz yüze hem online) Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Prof.Dr. Saadettin Ökten Konferans Salonunda gerçekleştirilmiştir.

CHP Çocuk Politikaları Çalıştayı, Yenimahalle Belediyesi 4 Mevsim Tiyatro Salonu ve Nergis Salonu’nda gerçekleşmiştir. Türkiye’de Çocuk, Türkiye’de Çocuk Politikaları ve Türkiye’de Çocuk Adalet Sistemi’nin yer aldığı çerçeve sunumları yapılmıştır. İkinci bölümde ise mevcut durum analizine yer verilerek, 10 farklı konunun yer aldığı oturumlar düzenlenmiştir.

Avrupa Birliği Projelerinde, sosyal çalışmacı kadrolarında, farklı unvana sahip meslek elamanlarının çalıştırılmasına ilişkin gelen şikayetler üzerine, hazırlanan yazılar, Avrupa Konsey Başkanlığı, Kızılay Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Göç İdaresi Başkanlığı ve Göç İdaresi Başkanlığı İletişim ve Uyum Genel Müdürlüğü’ne gönderilmiştir. İlgili yazıda sosyal çalışmacı kadrolarında Sosyal Hizmet Uzmanlarının çalıştırılmasına özen gösterilmesi ile birlikte sosyal hizmet mesleğinin önemi ve sosyal hizmet uzmanlarının istihdam sorunlarına vurgu yapılmıştır.

Uluslararası Sosyal Refah Konseyi Küresel Direktörü, Profesör Antonio Lopez-Pelaez Dernek Genel Merkezimizi ziyaret etmiştir. Ziyarette; Derneğimizin Uluslararası Sosyal Refah Konseyine üyelik süreci ve Türkiye’deki sosyal hizmet ve sosyal refah hizmetleri hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.

Türkiye Almanya Büyükelçiliğinin Dünya İnsan Hakları Günü çerçevesinde gerçekleştirdiği toplantıya katılım sağlanmış, Almanya Dışişleri Bakanlığının sosyal koruma alanındaki çalışmalara yönelik fonları ile ilgili karşılıklı görüş alışverişinden bulunulmuştur.

Bundan sonraki sayıda buluşmak ve iyi haberler vermek dileği ve umuduyla...

Ramazan YÜKSEL
SHUDER
Genel Merkez Yönetim Kurulu Başkanı

SUNUŞ

Değerli meslektaşlarımız, sevgili öğrenciler ve sevgili sosyal hizmet profesyonelleri,

Yine çok büyük bir afetle karşı karşıya kaldık. Bir deprem ülkesi olmamıza rağmen maalesef bir arpa boyu yol alamamışız. Bir sürü insanımızı ihmalkârlık, beceriksizlik, koordinasyonsuzluk ve yetersizlik yüzünden kaybettik. Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılına kötü bir başlangıç yapıyoruz. Sivil inisiyatif ile kurulan Afetlerde Psikososyal Hizmetler Birliği çatısı altında verdiğimiz hizmetler ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinesinde verilen kamu destekli psikososyal destek hizmetlerinin işlevselliğini karşılaştırmayı siz değerli okurlara bırakıyorum.

Bilimsellikten, etik ilke ve değerlerden uzaklaşmanın sonuçlarını can kayıpları, ekonomik kayıplar ve travmalar yaşayarak ödüyoruz. Her meslekte ve her yerde yozlaşmanın arttığı günümüzde sosyal hizmet mesleğine saldırılarda artarak devam etmektedir. Sosyal hizmet uzmanının görevlerinin bir ad uydu olarak diğer meslek profesyonellerinin de yapabileceği duruma getirilmesi, istihdam sorunu, sosyal hizmet eğitimi veren okulların hızla çoğalması, sosyal hizmet kökenli akademisyen olmayan bölümlerin olması ve sosyal hizmet eğitiminin kalitesi, eğitimi uygulamalı bir mesleğin açık öğretim bölümlerinin olması vb. sorunlarla baş etmemiz gerekmektedir. Bu sorunlar sosyal hizmet yararlanıcılarının haklarına zarar verebilecek boyutta artmaktadır. Bunun örneklerini deprem bölgelerinde tekrar yaşayarak gördük. Cumhuriyetin yüz yılını geride bırakırken sosyal adalet ve hak temeli çalışmalar ve uygulamalara daha çok ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle bu sayımızın ana teması “Sosyal Hizmet Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar ve İkinci Yüzyılda Sosyal Hizmete Yeniden Bakış” olarak belirlenmiştir.

Bu Sayımızda, Sosyal Hizmet Uzmanı S. Sedat TÜRKERİ, “Çocuk Koruma Hizmetlerinin Niteliği” başlıklı yazısında çocuk koruma hizmetlerinin niteliğini profesyonel yeterlilikler açısından değerlendirmiştir.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi Merve PATOĞLU, “Mültecilere Yönelik Nefret Söylemi, Ayrımcılıkla Mücadele ve Sosyal Hizmet Mesleği” adlı çalışmada sosyal hizmetin temelinde yer alan insan haklarından hareketle sosyal hizmetin savunuculuk yönünü vurgulamaktadır.

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf Öğrencisi Ecem GÜNAL, “Türkiye’de Evsizlik ve Evsizliğe Yönelik Sunulan Hizmetler” adlı çalışması ile Türkiye’de evsizlik sorununun bir sorun olarak kabul edilmesini ve bu duruma yönelik yerel ve ulusal uygulama mekanizmalarını harekete geçirmeyi amaçlamıştır

Aksaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji 4. Sınıf Lisans Öğrencisi Osman ÖZTÜRK, “Yaşlanmanın ve Yaşlılığın Sosyolojik Değerlendirmesi” adlı çalışmasında yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili meydana gelen değişimi sosyolojik perspektiften ele almıştır.

Sosyal Hizmet Uzmanı Nurbahar TUNKA, “Çocuk İşçiliğinde Okul Sosyal Hizmetinin Önemi” adlı yazısını bizimle paylaşmıştır.

Tez/Proje Özeti Köşesinde; Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, Sosyal Hizmet Uzmanı BERFİN YAZICI, “Baskı Karşıtı Uygulamada Güç ve Güçlendirme Yaklaşımının Yeri” adlı yüksek lisans projesi özetini bizimle paylaşmıştır.

Sosyal Hizmetin Öncüleri/ Ünlüleri köşesinde; Sosyal Hizmet Uzmanı, Kamu Yönetimi Bilim Uzmanı ve SHUDER Eski Genel Başkanı Bülent KARAKUŞ, ilk modern hospisin kurucusu ve palyatif bakımın öncüsü, Tıbbi Sosyal Hizmet Uzmanı Cicely Saunders’ın yaşamöyküsünü bize sunmuştur.

2022 Yılı Temmuz-Aralık dönemini kapsayan SHUDER Genel Merkez Yönetim Kurulu faaliyet raporu meslektaşlarımızın ve üyelerimizin bilgisine sunulmuştur.

Bu sayının ortaya çıkmasında katkısı olan herkese teşekkür ediyorum.

Sevgi ve saygılarımla. 30 Mart 2023

Abidin ÖZDEMİR
Editör
Sosyal Hizmet Dergisi Yayın Kurulu Adına

ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNİN NİTELİĞİ

“Profesyonel Yeterlilikler Açısından Bir Değerlendirme”

S. Sedat TÜRKERİ¹

Çocuk Koruma Hizmetlerinde Sosyal Hizmet Mesleğinin Yeri ve Önemi

Tarihsel süreçte bakıldığında çocuk ve çocuk sorunları toplumların değişen ekonomik, sosyal ve kültürel yaşam koşullarının gelişmişlik düzeyine koşut olarak değişmekle birlikte başta gelen ilgi alanını oluşturduğu görülmektedir. Günümüzde ise çocuk ve çocuk sorunları evrensel ölçekte, insan hakları temelinde toplumların başta gelen ortak sorunlarından birisi olarak kabul edilmektedir.

Bu bakış açısı temelinde tüm kamu örgütlenmesinin çocuk haklarına dayalı bakım, evrensel standartlarda gerçekleştirilmesine yönelik sosyal politikaların ve uygulanması üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Bu noktada karşımıza nasıl bir çocuk koruma politikasının geliştirilmesi gerektiği, stratejik çocuk bakım planlarının niteliği ile uygulamada rol alan profesyonellerin *“bilgi, beceri ve yetkinliklerinin”* düzeylerinin nasıl sağlanacağı vb. konuları çıkmaktadır.

Sosyal hizmet uygulama alanlarının başında gelen ve literatürde genel kabul gören kavramsallaştırmaya göre *“çocuk refahı alanı”* olarak aynı zamanda toplumların varmak istedikleri nihai hedeflerden birisini oluşturan bu konunun ülkemizdeki uygulamalar açısından enine boyuna tartışılması, çok yönlü araştırmalarla (sosyal hizmet eğitimi, sosyal hizmet yönetimi, sosyal hizmet uygulamaları ile kurumsallaşma vb. konular başta olmak üzere) nesnel çocuk koruma politikaların geliştirilmesi kaçınılmazdır.

Çocuk refahının belirleyici göstergeleri o toplumda yürütülen *“çocuk koruma hizmetlerinin”* tür ve niteliği ile genel anlamda toplum kesimlerinin *“çocukların korunması ve güvenliğinin sağlanması”* konularına bakış açısı, duyarlılığı, tepki ya da tepkisizliği vb. tutum ve davranışları ile mesleki müdahale süreçlerinde başta sosyal hizmet uzmanları olmak üzere görev alan profesyonellerin kendi mesleki rol, görev ve mesleki sorumluklarını hangi düzeyde yerine getirebildikleri olarak özetlenebilir.

Çocuk koruma hizmetlerinde temel stratejik yaklaşım, çocuk hakları sözleşmesinde ifadesini bulan *“çocuğun kendi güvenliğini, bedensel bütünlüğünü, eğitimini, kişisel gelişimini riske eden her türlü tutum davranış ve eylemlerden zarar görmeme hakkının korunması”* perspektifinde çocukların her türlü yaşam ortamlarında korunmasıdır.

Bu ortamlar çocuğun;

- Aile içinde

---

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı

- Toplum içinde
- Eğitim ortamlarında
- İş ortamlarında
- Adli ve kolluk süreçlerinde
- Ceza infaz süreçlerinde
- Afet, göç, savaş vb. risk ortamlarında
- Koruma altına alınan çocukların kurum bakımı ortamlarında korunması olarak özetlenebilir. ^[1]

Çocukların korunmasını gerektirebilecek onların psikososyal, bedensel ve kültürel gelişimlerini olumsuz yönde etkileyebilecek ve veya riske edebilecek sorun alanlarını ise;

- Ebeveyn yoksunluğu
- Erken yaşta ve zorla evlilik
- Çocuk işçiliği
- Suça sürüklenme
- Sokakta yaşama
- Madde bağımlılığı
- Dijital bağımlılık
- Afet, göç, savaş, suç vb. mağduru
- İhmal ve istismara uğrama
- Şiddet (aile, okul, sokak ve dijital ortamlarda)
- Çocuk ticareti. vb. sorunlar oluşturmaktadır.

Bu sorun alanlarından her hangi biri ile yüz yüze kalan veya kalma riski bulunan çocukların korunması sürecinin başlangıç noktasını yine bir kamu hizmeti olan sosyal hizmetlerin örgütlenmesi perspektifinde sosyal hizmet modelinin devreye girmesi süreçleri oluşturur. Bu süreçte başta sosyal hizmet uzmanı olmak üzere diğer mesleki gruplarının kendi mesleki rolleri perspektifinde yer almaları, çocukların yararına etkin iş birliği sağlamaları ise etkin vaka yönetimi ile kurum bakım hizmetlerinin temelini oluşturur.

Burada kritik nokta mesleki müdahale sürecin başlangıcından itibaren sistemde yer alan profesyonellerin en az lisans düzeyinde kendi mesleki alanları ile sosyal hizmet alanına ilişkin sahip olmaları gereken “bilgi beceri ve yetkinliklere” dayalı etkin görev ve inisiyatif alıp almadıkları konusudur. Bununla birlikte tüm bu hizmetleri yürütürken, her mesleki personelin kendi alanlarına ilişkin mesleki uygulamalarını ekip çalışması perspektifinde, bağımsız olarak yerine getirebilme otonomisi hizmetlerin niteliğinin en temel göstergesidir.

---

¹ S.S.Türkeri. Sosyal Hizmet Mesleği (Toplumsal Roller ve Yeterlilikleri). *NİKA Yayınevi Ocak* 2023. Ankara.

Bu açıdan bakıldığında çocuk koruma hizmetlerinin kamusal düzeyde bir sistem olarak dikey (hiyerarşik) ve yatay (profesyonellik) örgütlenme yaklaşım ve uygulamalarının (mesleki uygulamalar, çocuk bakım hizmetleri, profesyonel kaynaklar ile yönetimin) nicel ve nitel yapısı belirleyici niteliktedir.^[1]

Özellikle bu makale ile bir sosyal hizmet alanı olarak çocuk koruma uygulamalarında görev alan ve/veya alması gereken profesyonellerin uzmanlığa dayalı mesleki rollerinin yasa ve yönetmeliklerle “*Sosyal Çalışma Görevlisi*” dar kapsamında değerlendirilerek mesleki yozlaşmaya yol açan uygulamalar üzerinde durulmaktadır.

Çocuk koruma hizmetlerine ulusal ve uluslararası düzeyde baktığımızda hizmetlerin tür ve niteliği açısından doğrudan sosyal hizmet uygulamalarını zorunlu kılmasında başat meslek olarak sosyal hizmet mesleğinin ön plana çıktığı bu mesleğin diğer bileşenlerinden ise doktor, hemşire, öğretmen, çocuk gelişimi uzmanı ile psikoloğun ön plana çıktığını söylemek yanıltıcı olmaz.

Adı geçen tüm mesleklerin her birinin çocuk koruma hizmetlerindeki rolleri ve statüleri gereğince “*çocukların korunması, bedensel, sosyal, eğitsel ve kültürel gelişimlerinin sağlanması*” ile sosyal entegrasyonlarının sağlanması ana hedefinde, ekip çalışması perspektifinde kendi mesleki alanlarına ilişkin uygulamalarını bağımsız olarak uygulamaya aktarabilmeleri profesyonelliklerinin bir gereğidir.

Bu nedenlerle söz konusu rollerinin “*Sosyal Çalışma Görevlisi*” adı altında bir potada eritmeye çalışılması mesleklerin evrenselliği ilkesine aykırıdır.

Sosyal Hizmet Uzmanları

“Bir mesleğin toplumsal işlevselliğini en iyi ‘o’ mesleği uygulayanlar açıklayabilir”

Sosyal Hizmet “*insanların iyilik halinin geliştirilmesinde; insanların kendilerine daha yeterli hale gelmelerinde ve başkalarına bağımlı olma hallerinin önlenmesinde; aile bağlarının güçlendirilmesinde, bireylerin, ailelerin, grupların veya toplulukların sosyal işlevlerini başarıyla yerine getirmelerinde yardımcı olmak amacıyla sosyal hizmet uzmanları ve diğer profesyoneller tarafından gerçekleştirilen ‘etkinlik ve programlar’ bütünüdür*”.^[2]

“Birey, grup ve toplumun değişme ve gelişme dinamiklerinin doğasını ve yasalarını inceleyen ve bu konuda bilgi üreten, insanın toplumsal işlevselliğinin etkili kılınması yönünde yöntem, teknik ve uygulama yaklaşımlarının geliştirilmesi üzerinde yoğunlaşan, düşünsel eylem kapasitesi bakımından bir bilim dalı olma özeliğine sahiptir”.^[3]

¹ Ebeveyn Bakımından Yoksun Çocuklar İçin Minimum Standartların Uyarlanması. Çalışma Raporu. UNICEF. 20 Aralık 2008, Ankara.

² R.T. Barker, The Social Work Dictionary, 1991(Akt.Kahramanoğlu, E.).

³ Kahramanoğlu, E. Sosyal Hizmet (Social Work).(PowerPoint Sunusu). Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü. 16.11.2006. Ankara

“Sosyal hizmet, sosyal değişme ve kalkınmayı, sosyal içermeyi, insanların güçlenmesi ve özgürleşmesini hedefleyen, uygulama temelli bir meslek ve bir akademik disiplindir. Sosyal hizmet; sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı ilkelerini merkeze alır. Sosyal hizmet teorileri, çağdaş bilimler, sosyal bilimler ve yerel bilgi ile desteklenen sosyal hizmet, yaşam zorluklarıyla mücadele etmek ve iyilik halini geliştirmek için insanlarla ve yapılarla çalışır. Sosyal hizmetin bu tanımı ulusal ve/veya bölgesel düzeylerde geliştirilebilir” (IFSW-IASSW, 2014).^[1]

Evrensel olarak “çocuk refahı” alanında çocuklar açısından ortaya çıkan risk ve tehlike durumlarında bir başka ifadeyle temelinde çocukların korunması, güvenliğinin ve esenliklerinin sağlanmasında “sosyal hizmet uzmanları” anahtar role sahiptir.^[2]

Herhangi bir nedenle kamusal hizmetlerin asgari düzeyde yerine getirilememesinden ve veya sunulan hizmetlere erişilememesi durumlarında yine bir kamusal hizmet modelinin uygulayıcıları olan sosyal hizmet uzmanlarının “kendiliğinden müdahale etme yetkinliğinin” harekete geçirilmesi, buna ilişkin yeni politikaların belirlenmesi, çocuk koruma ve çocuk refahı hizmetlerinin odağını oluşturmaktadır.

Ancak uygulamada bu mesleki rollerin özellikle kamunun yasa, yönetmelik, yönerge ve genelgelerle yaptığı değişik düzenlemelerde meslekler arası rol karmaşasına/rol çatışmasına yol açan, bir mesleğin diğer bir meslekle ikame edilebileceği gibi yanlış yaklaşımlarla düzenlemeler yaptığı, daha da önemlisi özellikle mesleklerin kendi teorik ve uygulamalarına ilişkin görev alanlarının özüne dokunan yorumlarla hiyerarşik kamu yapılanması temelinde “görev, unvan tanımları” yaptıkları görülmektedir.

Güncel uygulamalardan örnek vermek gerekirse örneğin “Çocuk Koruma Kanunu Madde 3’te” “Sosyal Çalışma Görevlisi” olarak görev yapacak bölüm mezunları; “Sosyal Hizmet, Psikoloji, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Sosyoloji, Çocuk Gelişimi, Öğretmenlik, Aile ve Tüketici Bilimleri” olarak gösterilmiş, 34. Maddede de görevleri tanımlanmıştır.

Esas olarak “Sosyal Çalışma Görevlisi” şeklinde tanımlanan görevler sadece “Sosyal Hizmet Uzmanı\Sosyal Çalışmacı Unvanını” taşıyan mesleki profesyonellerin görevleridir. Akademik eğitimle kazandıkları, uygulamalarla deneyimledikleri “bilgi, beceri ve yetkinlikleri” kapsamındaki mesleki görevlerdir. Bu profesyonelin asgari “Sosyal Hizmet Lisans” mezunu olması mesleki profesyonelliğin bir gereğidir.

Sosyal hizmet alanlarında görev alan diğer meslek profesyonellerinden örneğin “psikolog” psikoloji bölüm mezunu olarak “Psikolog Unvanı” ile ekip çalışmasında yer alabilir. Sosyal hizmet bölüm mezunu da “Sosyal Hizmet Uzmanı” olarak yer alabilir. Adı geçen yasada “Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Sosyoloji, Çocuk Gelişimi, Öğretmenlik, Aile ve Tüketici Bilimlerin” den mezun olanların

¹ Temmuz 2014’te IFSW Genel Kurulu ve IASSW Genel Kurulu tarafından onaylanmış ve güncellenmiştir.

² S.S.Türkeri. Sosyal Hizmet Mesleği (Toplumsal Roller ve Yeterlilikleri). NİKA Yayınevi Ocak 2023. Ankara.

“Sosyal Çalışma Görevlisi” olarak yer alması evrensel sosyal hizmet standartlarına, sosyal hizmet etik ilkelerine ve başta anayasa olmak üzere uluslararası sözleşmelere açıkça aykırıdır.

Tablo1’de söz konusu profesyonellerin lisans düzeyinde aldıkları eğitimlerdeki zorunlu derslerin akademik bölümlerine göre bir dağılımı görülmektedir. Tabloda bir örnek olması ve objektif bakışı sağlamak, aynı zamanda akademik temsil yeterliliğini korumak üzere A.Ü Sosyal Hizmet, Psikoloji, Çocuk Gelişimi ile Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümlerinin halen yürürlükte bulunan müfredatları işlenmiştir.^[1]

Aile ve Tüketici Bilimleri Lisans Bölümü müfredatı için A.Ü ‘de ilgili bölümün olmaması nedeniyle Hacettepe Üniversitesi ilgili bölüm programı esas alınmıştır (Tablo 2).

Yine Çocuk Koruma Kanunu Madde 3’te “Sosyal Çalışma Görevlisi” olarak yer alan mesleklerden “öğretmenlik” mesleğinin çok geniş bir alanı temsil etmesi ve çok sayıda fonksiyonel branşlaşmaya evrilmesi nedeniyle (Tablo 3) hangi müfredatın temel alınması gerektiği çok tartışmalı bir konudur. Bu nedenle söz konusu müfredat kapsam dışı tutularak içlerinden sadece “Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümünün Tablo 1’de yer almasıyla yetinilmiştir.

Ekte sunulan tablolardaki lisans eğitimine ilişkin müfredatlar ayrıntılı olarak analiz edildiğine her bölüm lisansiyerinin bir birinden çok farklı alanlarda eğitim aldıkları açıkça görülebilmektedir. Bu müfredatlarda izlenen benzer derslerin her alan için farklı perspektiflerde değerlendirilmesi örneğin sosyal hizmet kavramının bir “bağımsız değişken” olarak, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi vb. kavramların da kendi alanı içinde “bağımsız değişkenler” kabul edilmesi, aynı zamanda her bir değişkene ilişkin eğitim süreçlerinde hedeflenen öğrenme çıktılarının operasyonel genişliği ile taksonomik derinliğinin farklılıklar gösterebileceği gerçeği analitik olarak ele alınmalıdır. Örneğin psikoloji eğitiminin sosyal hizmet bölümlerinde ve veya psikoloji, çocuk gelişimi vb. bölümlerindeki içerik, amaç, kapsam genişliği ile profesyonelin uygulamaya aktarabilme yeterliliklerinin farklı olması gerçekliği kabul edilmelidir. Bu nedenlerle örneğin aile ve tüketici bilimlerinden mezun bir profesyonelin başlangıç düzeyinde psikoloji, sosyoloji, ekonomi derslerini almış olması bu kişinin sosyal hizmet alanında yetkin olduğunu kanıtlamaz.

Bu alanlardan Sosyal hizmet, psikoloji ve çocuk gelişimi bölümleri doğrudan sorun çözücü uygulama alanlarına odaklı alanlardır. Burada aynı zamanda psikoloji ve sosyoloji bölüm mezunlarının evrensel olarak temel sosyal bilimler alanında bilim odaklı araştırmalara yönelik eğitim aldıkları bilimsel bir gerçekliktir. Psikoloji bölümünden psikolog unvanı ile mezun olanların ise bir yandan psikoloji alanında bilimsel çalışmalarda yer alırken diğer yandan evrensel olarak doğrudan “insan odaklı” önemli roller üstlendikleri bilinmektedir. Buna karşın sosyoloji bölümleri mezunlarının toplum davranışlarını izleme, inceleme araştırma vb. temel bilimsel alanları ile uğraşmalarının böylelikle doğrudan insan

¹ Ankara Üniversitesi | Bologna Bilgi Sistemi(<http://bbs.ankara.edu.tr/Bolumler.aspx?pno=2>)

odaklı çalışan ve kendi alanındaki evrenselliğini tartışmasız kanıtlamış sosyal hizmet uzmanı mesleğinin yerine ikame edilmeye çalışılmasının bireylerin sosyal hizmete erişim hakkını zedelediği gerçeği kabul edilmelidir.

Psikolojik danışma ve rehberlik bölüm mezunlarının ise ülkemize özgü daha çok eğitim kurumlarında psikolojik danışma ve rehberlik öğretmeni kadrosu ile yer aldıkları görülmektedir. Oysaki eğitim kurumlarında evrensel olarak yer alması gereken eğitimde uzmanlık alanlarından (öğretmen, eğitim yöneticisi, okul sosyal hizmet uzmanı, hemşire, doktor, eğitim psikoloğu vb.) birisi olan “*eğitim psikoloğu*”, daha önceki yıllarda alanda yer alan “*pedagog*” yerine ikame edilmeye çalışıldığı izlenmektedir.

Yine ekli tablolarda görülebileceği gibi bu profesyonellerin içinde en az lisans düzeyinde yeterliliğe dayalı sosyal hizmet (social work) eğitimi almış sosyal hizmet uzmanları (social worker) belirleyici bir role sahiptir. (Örneğin sağlık alanında “*hekimlerin*”, eğitim alanında “*öğretmenlerin*”, avukatlık hizmetlerinde “*hukukçuların vb.* belirleyici olması gibi).

Nasıl ki hekimin görevleri veterinerlere yaptırılamazsa sosyal hizmet uzmanının görevleri de bir başka lisans mezununa yaptırılamaz. Örneğin birey hakkında düzenlenecek sosyal inceleme raporu sıradan bir rapor düzenleme olmayıp bireyin temel sorunu ve gereksinimlerini her yönüyle tanımlayan bir rapordur ve uzun araştırma, gözlem ve profesyonel görüşmeler yoluyla, birey ve çevresini birlikte analiz eden ve bireye özel bir rapor düzenleme yetkinliğidir.

Konuya bir bütün olarak bakıldığında çocuk koruma hizmetlerinin asgari düzeydeki mesleki yeterliliği ve niteliği sahip profesyoneller tarafından yürütülmesi çocuk koruma açısından temel gösterge olarak kabul edilmesi beklenen bir durumdur. Ancak bu süreçlerde sosyal hizmet uzmanları vaka yönetiminin ilk mesleki müdahale süreçlerinden başladığı andan çocuğun kabul edilebilir bir düzeyde toplumsallaştığı-toplumla bütünleştiği (izleme süreci dahil) ana kadar belirleyici bir mesleki rol ve sorumluluğunun bulunduğu bir gerçektir.

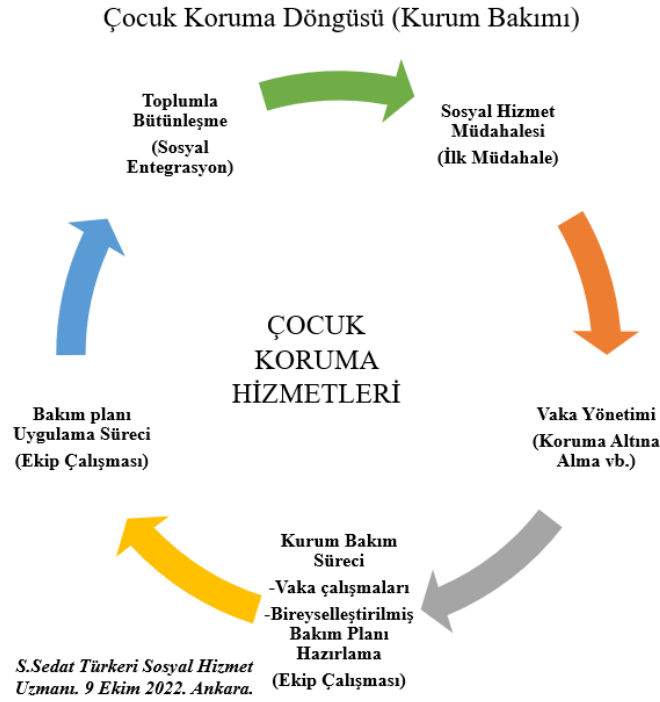
Sosyal hizmet mesleği açısından baktığımızda profesyonel uygulamaları yerine getiren kişinin “**Bağımsız çalışabilme ve sorumluluk alabilme yetkinliğinin**” ön plana çıktığı görülmektedir.

Bağımsız çalışabilme denildiğinde örneğin bir vaka yönetiminin, başlangıcından sonuçlandırılincaya kadar geçen tüm süreçlerini bağımsız olarak yürütebilme ve sonuçlandırabilme, tüm bu süreçlere ilişkin mesleki ve etik sorumlulukları ile vaka yönetimi sorumluluğunu hukuksal çerçevesi dahil tüm süreçlerin bilincinde olma durumudur.^[1]

Bu nedenle sosyal hizmet uzmanları çocuk bakım hizmetlerinin vaka çalışması, vaka yönetimi, mesleki müdahale, bakım planı hazırlama, uygulama ve sonuçlandırma süreçlerinde diğer profesyonellerin etkin

¹ S.S.Türkeri. Sosyal Hizmet Mesleği (Toplumsal Roller ve Yeterlilikleri). Ocak 2023. Ankara. Basım aşamasında.

mesleki katılımını sağlama, koordine ve konsülte etme, savunuculuk rollerini yerine getirmede belirleyici niteliktedir.

Bu rollerini yerine getirirken sosyal hizmet uzmanları özellikle kurum bakımı süreçlerinde, esasen normal şartlarda koruma altındaki çocukların ebeveynlerinin yerine getirmesi gereken ve fakat nedeni ne olursa olsun ebeveyn bakımından yoksunluk durumunda yerine getirilemeyen ebeveyn rollerini ikame etmeye çalışan bir profesyonel durumundadır.

Sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcısı durumundaki sosyal hizmet uzmanlarının çocukların korunması, esenliklerinin sağlanması, yaşamlarının herhangi bir aşamasında karşılaşma olasılığı bulunan çok sayıda ve çok faktörlü sorunlarla baş edilebilmesi etkin kamusal hizmetlerle olasıdır.

Bu süreçlerde farklı disiplinlerden farklı mesleki yeterliliğe sahip profesyonellerin birbirini tamamlayan çalışma ve mesleki uygulamalarının devreye girmesi kaçınılmazdır. Bu ve benzeri mesleklerin kendi alanlarındaki “belirleyiciliği” doğrudan hizmet sundukları, “insan odaklı” müdahale süreçlerinde birey, grup ve toplumların “iyilik halini-yararını-refahını” önceleyen bir yaklaşım göstererek karar süreçlerine katılımları, güncel “bilgi, beceri ve deneyimlerini” sonuç alınca kadar yerine getirme özverisi ile mesleki bağlılıklarında ortaya çıkar.

Sosyal hizmet sunumunda birlikte görev alan her meslek, toplumsal gereksinimler ve sorun çözücü nitelikleri açısından değerlidir, eşittir. Aralarında bir hiyerarşik sıralama söz konusu değildir. Çünkü sosyal hizmet uygulamaları “iyileştirici ve bütünleştiricidir”, “düzenleyicidir”, “koruyucu ve önleyicidir”, “geliştiricidir”, “savunucudur”. Sosyal hizmet uygulamaları kamu hizmetlerinin “tümleyicisi-tamamlayıcısı” niteliğindedir.

Burada sosyal hizmet mesleğinin ayırt edici özelliği, nasıl ki sağlık hizmetlerinin yönetim ve uygulama süreçlerinde “*hekimler*” belirleyici roller üstlenmekte ise sosyal hizmet yönetim ve uygulamalarında da “*sosyal hizmet uzmanları*” belirleyici rollerini yerine getirmek zorundadır.

Kamu yönetimi “*sosyal hizmet politikalarını*” bu ana perspektif temelinde belirlemek durumundadır.

Toplumda etkin sosyal hizmet eğitimi ve sunumunun nihai amacı “*toplumsal refahın*” sağlanmasına yönelik hizmetleri planlama, uygulama, sorun alanlarına ilişkin araştırma, yeni hizmet modelleri geliştirerek “*sosyal politika geliştirme ve uygulama çalışmalarında*” yer almaktır.

İşte tam bu noktada çocuk koruma (refah) hizmetleri dahil, sosyal hizmet uygulamalarında sosyal hizmet uzmanlarının ayırt edici mesleki özellikleri ortaya çıkar.

Bunlardan birincisi; yatay ekseninde “*sosyal hizmetin*” sorun çözücü yöntem, teknik ve yaklaşımlarının yönetimi/sevk ve idaresi, müdahale sürecinin başlangıcından sonuçlandırılıncaya kadar tüm aşamalarında mesleki müdahale yetkisini kullanma ve sorumluluklarını yerine getirme zorunluluğudur.

İkincisi ise tüm müdahale süreçlerinde, ekip çalışması perspektifinde, profesyonel uygulamaların koordinasyonu, konsültasyonu, kurumsal yapılar ile olan etkileşim süreçlerini “*çocuğun yüksek yararı*” temelinde yerine getirme yetkinliğini gösterebilmesidir. Bu yetkinlik aynı zamanda sosyal hizmet mesleğinin temel göstergelerinden birisidir.

İkinci örnek ise Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından 6 Eylül 2022 Tarih ve 31945 Sayılı Resmî Gazetede yayınlanan “*Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliğin*”¹ Tanımlar başlıklı 3.Maddesi gg) bendinde “*Sosyal çalışma görevlisi: Psikolojik danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, aile ve tüketici bilimleri ve sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek mensuplarını*” ifade eder şeklinde tanımlanmaktadır. Oysaki literatürde başlı başına “*sosyal çalışma görevlisi*” diye bir meslek tanımı yoktur.

Burada kastedilen en az lisans düzeyinde eğitim almış ve sosyal hizmet kurumlarında görev alan profesyoneller ise evrensel hukuk ve evrensel etik ilkeler açısından her bir profesyonelin mesleki tanımının ayrı ayrı yapılması kaçınılmazdır.

Bu tanımla eğitimi ve uygulamaları ile evrenselliği Ulusal ve Uluslararası otoritelerce, başta Birleşmiş Milletler olmak üzere Avrupa Konseyi tarafından tüm hukuksal metinleri ve sözleşmelerinde yer alan bir meslek olarak “*Sosyal Hizmet Uzmanı (Sosyal Çalışmacı-Social Worker)*” mesleğinin kapsamına “*örtük*” olarak farklı lisansiyerlerin entegre edilemeye çalışılması her açıdan hukuka aykırıdır, sakattır.

¹ Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığından 6 Eylül 2022 SALI Resmî Gazete Sayı : 31945.

Bu aykırılık yönetmeliğin Dayanağını oluşturan (Madde-2) 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu içinde benzer özellikler taşımaktadır.

Yine yönetmeliğin tanımlarında yer alan ğ) bendindeki “sosyal inceleme raporu” tanımı “*Bireyin engel veya yoksunluk nedeniyle benliği, ailesi veya toplum ile bozulan ilişkilerini onarma sürecinde yapılması gereken mesleki çalışma, alınması gereken tedbir veya uygulanması gereken sosyoekonomik desteklerin, sosyal çalışma görevlisi tarafından, bütüncül ve bağımsız bir değerlendirme ile belirlendiği raporu*” şeklinde yapılarak alanda çalışan farklı lisansiyerlerin bu raporu düzenlemeye yetkili olduğu, sosyal hizmet modelini uygulama için gerekli “*bilgi, beceri ve yetkinliğe*” sahip olduğu gibi hiçbir şekilde kanıtlanamayacak bir varsayımla, meslek çatışmasına yol açabilecek potansiyele zemin hazırlamak hiçbir hukuki gerekçe ile açıklanamaz.

Bu iki tanımı birlikte değerlendirdiğimizde her iki tanımın aynı ortak amaçla düzenlendiği özünde “Sosyal Hizmet Uzmanı(Sosyal Çalışmacı/Social Worker)” Avrupa Konseyi’nin 29 Haziran 1967 Bakanlar Komitesi tarafından kabul edilen “*Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rolü, Eğitimi ve Statüleri*”^[1] başlıklı tavsiye kararına göre aykırılıklar taşıdığı açıkça görülmektedir.

Günümüzde Sosyal Hizmet Uzmanları, üniversitelerin sosyal hizmet bölümlerinden mezun, sağlık bilimleri lisansiyeridir. “*Kamu Yönetimi Uygulamalarının*” özellikle hiyerarşik yapıya dayalı yönetim yaklaşımı (dikey örgütlenme) ve bu yaklaşımda hareketle gerçekte kendi mesleki alanında “*bilgi, beceri ve yetkinliğini*” teorik ve uygulamalı eğitimlerle kazanmış, sahip olduğu bu uzmanlığı (profesyonelliği) bağımsız olarak uygulayabilme yetkisi ile etik sorumluluklarını yerine getirebilmesine yönelik mesleki yönetim (yatay örgütlenme) süreçlerini daraltıcı bir yaklaşımla, sadece “*görev*” tanımıyla sınırlı “*sosyal çalışmacı*” kadro unvanı ile mesleki çerçeve oluşturulduğu izlenmektedir.^[2]

Ayrıca “*sosyal hizmet uzmanları*” temel mesleki eğitimlerini (teorik ve uygulamalı) sosyal hizmet bölümlerinden lisans\yüksek lisans\doktora düzeyinde almış, uygulamada gerekli, “*bilgi, beceri ve yetkinliği*” edinmiş profesyonellerdir. Buna karşı sosyal hizmet uzmanlarının yetkinlik alanına giren görevlere başka alanlardan lisans eğitimi almış kişilerin istihdamına yönelik çalışmalar yapıldığı bu nedenle “*Sosyal Çalışmacı*” unvanının yeğlendiği düşünülmektedir.^[3]

Sosyal Hizmet, “*İnsan ihtiyaçlarının karşılanmasında, sorunlarının çözümlenmesinde ve insan kaynaklarının geliştirilip korunmasında etkili rol oynayan bir misyona sahip olan sosyal hizmet kendine özgü bilimsel teknik ve yöntemlerle insan ilişkilerindeki bilgi ve becerilere dayanan uygulamalı bilim ve meslektir*” (Bulut, I. 2007).^[4]

¹ “The Role, Training And Status Of Social Workers”. RESOLUTION (67) 16. The Committee of Ministers. (Adopted by the Ministers' Deputies on 29th June 1967). (Gayri Resmi Çeviri S. Sedat Türkeri. 18. Nisan 2022. Ankara.)

² S.Türkeri. Sosyal Hizmet Mesleği (Toplumsal Roller ve Yeterlilikleri). NİKA Yayınevi Ocak 2023.

³ S.Türkeri. Sosyal Hizmet Mesleği (Toplumsal Roller ve Yeterlilikleri). NİKA Yayınevi Ocak 2023.

⁴ Bulut, I. Sosyal Hizmet Uzmanı Unvanına ilişkin Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğine Gönderilen 31 Temmuz 2007 Tarih ve Başkent Üniversitesi SBF.SH. /2007-91 Sayılı Değerlendirme yazısı.

Günümüzde “meslek”, “görev”, “iş”, “unvan” kavramlarının birbirleriyle bağlantılı ve iç içe geçmiş kavramlar olmasına rağmen, kavramların çoğu kez uygulamada birbirine karıştırıldığı gözlenmektedir.

Bu durumun genel anlamda meslekleşme sürecini olumsuz yönde etkilediği gibi, daha da önemlisi bir mesleğin kapsamında bulunması gereken iş ve görevlerin farklı lisansiyerler tarafından da yapılabileceği gibi yanılsamalara yol açtığı izlenmektedir.

Aynı zamanda bu karmaşa, mesleğin uygulama alanlarında, “görev”, “unvan” ve “iş” tanımlarının emir-komuta zincirine bağlı, özellikle hiyerarşik kademelerde yasa ve yönetmeliklerle tanımlama eğilimi, en az lisans eğitimi ile kazanılmış profesyonel yetkinliklerin uygulamaya aktarılmasında performansı olumsuz yöne etkilediği, rol karmaşasına yol açtığı, böylelikle meslekleşme sürecine zarar verdiği izlenmektedir.

Kabul edilmelidir ki, çağdaş bilimsel yaklaşım açısından bakıldığında kavramların açıklığa kavuşturulması, doğru ve uygulamaya dayalı anlamlar yüklenmesi ile aralarındaki bağlamsal ilişki düzeyinin netleştirilmesinde yarar görülmektedir. ^[1]

Mesleki Kayıtlar ve Raporlar

Mesleki kayıtların bir diğer boyutu rapor türlerine ilişkin sınırlılıklarıdır. Buna göre “sosyal hizmet uzmanları” mesleki çalışma ve müdahalelerinde vakanın özellikleri ve durumuna göre farklı farklı raporlar düzenleyerek kayıt altına alır. Örneğin, “araştırma raporları, alan inceleme raporları, durum değerlendirme raporu, faaliyet raporları, vaka raporları, gözlem raporları, toplantı raporları, sosyal inceleme raporları vb.” raporların her birinin düzenleme amacına uygunluğu, sınırları, müracaatçı veya temsilcisinin “onayının alınması” vb. konuların her biri ayrı bir mesleki gösterge olarak ortaya çıkar.

Bu raporlar arasında vaka çalışması, vaka yönetimi ile mesleki müdahale süreçlerini önemli derecede etkileyen “sosyal inceleme raporu” (SİR) belirleyici niteliktedir. Mesleki bilgi, beceri ve yetkinliklerin niteliğinin temel göstergelerinden birisidir.

Sosyal hizmet uygulamalarında “sosyal inceleme raporu” (SİR) düzenleme mesleğe özel, bireylere özgü teknik bir uygulamadır. Mesleki müdahale süreçlerinde her bir vaka kendi içinde birbirinden farklı, çok faktörlü nedenlere bağlı dinamik sorun kümelerini içinde barındıran bir yapı özelliği gösterir. Bu nedenle mesleki müdahale, uygulama planlama ile vaka yönetimi süreçlerine senkronize olabilen sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenlenmesi zorunludur.

Sosyal inceleme raporunun hazırlanma ve düzenlenmesi sosyal hizmet uygulama ve müdahale süreçlerinde, bireyin yaşamsal, ekonomik, psikososyal, kültürel özelliklerinin belirlenmesi çerçevesinde, nesnel ölçüt ve kanıta dayalı, bireyin hangi sosyal risk ve tehlikelerle karşı karşıya bulunduğu, bir dizi görüşme, gözlem ve sosyal araştırmalarla ortaya konulduğu, analiz edildiği,

¹ S.Türkeri. Sosyal Hizmet Mesleği (Toplumsal Roller ve Yeterlilikleri). NİKA Yayınevi Ocak 2023.

müdahale ve sosyal iyileştirme süreçlerinin planlanarak uygulamaya konulduğu, ilgili müracaatçı ve uzman açısından mesleki ve hukuki sonuçlar doğuran bir analitik raporlaştırma sürecidir.

Bu durum hem mesleki etik gereği hem de uluslararası teamüller gereğidir. Farklı lisansiyerlere Sosyal İnceleme Raporu düzenleme yetkisinin hiyerarşik yapıya dayalı “görev” tanımları ile devredilmesi hem mesleki alana bir müdahale hem de hukuka açıkça aykırı (*Avrupa sosyal şartı madde 14 - Sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkı*) bir durumdur.

Unutulmamalıdır ki hiçbir hekim kendisinin muayene ve tıbbi müdahalede bulunmadığı bir hasta için rapor düzenlemez/düzenleyemez. Bu tıbbi deontolojinin yüzyıllardır yerleşmiş bir evrensel bir kuralıdır.

Sonuç

Genel olarak kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi, planlanması, örgütlenmesi, hukuksal çerçevesinin oluşturulması süreçlerinde hiyerarşik yapılanmaya dayalı (emir-komuta) kendisine verilen iş ve görevleri edilgen bir şekilde yerine getirme sorumluluğu ile sınırlı “kamu görevlisi” tanımı ile uzmanlığa dayalı(mesleki yeterliliğe) herhangi bir mesleğin rollerini otonom(bağımsız) olarak yerine getirme bilgi, beceri ve yetkinliğine sahip, mesleki hukuksal ve etik sorumluluklarını yerine getirebilme yetki ve sorumluluğunu taşıyan “uzmanlığa dayalı profesyonellik” tanımları sıkça karıştırılan bir durumdur.

Bu durum özellikle sosyal hizmet uygulamalarında da üst yapılar tarafından resen yapılan sistemde yer alması zorunlu profesyonel mesleklerin “kamu görevlisi” dar kapsamına indirgeme eğilimi üzerinde tartışılması gereken en temel sorundur.

Örneğin bir cerrahın “küçük cerrahi müdahale veya büyük cerrahi müdahale” uygulamalarını nasıl yapacağına ilişkin yasa, yönetmelik ve yönergelerle çerçevesi çizilemez. Yine aynı bağlamda bir psikoloğun nasıl bir “kişilik envanteri” ortaya koyabileceği, bir dizi görüşme ve ölçme tekniklerini, ne zaman, nasıl, nerede uygulayacağı gibi teknik ayrıntıların da çerçevesi belirlenemez. Sosyal hizmet uzmanlarının da temel mesleki sorumluluk alanındaki “sosyal inceleme raporu” düzenleme, mesleki müdahale vaka çalışması/yönetimi vb. yetkilerinin de çerçevesi kamu tarafından “resen” belirlenemez. Bu ve benzeri profesyonel mesleklerin bu rollerini yerine getirip getiremediklerinin temel göstergesi mezuniyet sonrası sahip olduğu varsayılan mesleki yeterliliklerini kanıtlamasıyla doğru orantılıdır.

Tüm bu nedenlerle kamunun sisteme diplomaya dayalı kabul ettiği sosyal hizmet profesyonellerinin görev alanlarını tanımlamak yerine “mesleki yeterliliklere dayalı” bir kabul sistemini geliştirmesi ve uygulanması temel yaklaşım olmalıdır. Unutulmamalıdır ki kamu hizmetlerinin önceliği istihdam değil hizmetlerini yeterliliğini kanıtlamış profesyonellerle yerine getirebilme önceliğidir.

Profesyonel hizmetlerin yürütülmesinde üzerinde önemle durulması gereken bir diğer konu ise meslekler arasında herhangi bir hiyerarşik düzey ayırımı olmamakla birlikte örneğin eğitim

kurumlarında doğal olarak “öğretmenlerin”, sağlık kurumlarında “hekimlerin” hizmetlerin yerine getirilmesinde belirleyici rolleri tartışmasız ise sosyal hizmet kurumları ve uygulamalarında da “sosyal hizmet uzmanlarının” belirleyici rolleri kabul edilmelidir.

Sonuç olarak kamunun çocuk koruma personelinin sisteme entegre etme süreçlerinde, her mesleğin kendi içinde sahip olması gereken profesyonel yeterlilikleri çerçevesinde belirlemesi kaçınılmazdır.

Aynı zamanda çocuk koruma hizmetlerinin başta çocuk hakları sözleşmesi olmak üzere, özellikle ülkemizin de üyesi bulunduğu Avrupa Konseyince 2 Nisan 1996 Tarihli Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı’nın özellikle;

Madde 7 - Çocukların ve gençlerin korunma hakkı

Madde 12 - Sosyal güvenlik hakkı

Madde 13 - Sağlık ve sosyal yardım hakkı

Madde 14 - Sosyal refah hizmetlerinden yararlanma hakkı^[1]

Madde 17 - Çocukların ve gençlerin sosyal, yasal ve ekonomik korunma hakkı ile

Halen yürürlükte bulunan 14.07.1965 tarih ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu’nun 36. Maddesi (Maddesine göre sosyal hizmet meslek mensupları “sosyal hizmetler mütehassısı” unvanı ile “sağlık hizmetleri ve yardımcı sağlık hizmetleri sınıfında yer almaktadır.)

göz önünde bulundurularak her türlü yasal düzenleme, görevlendirme ve kurumsal örgütlemeler ile mesleki müdahale uygulamalarının gerçekleştirilmesi bir zorunluluktur.

ÖNEMLİ NOT: Bu çalışmada yer alan bilgilerin tamamı ya da bir bölümü yazar adı ve kaynak gösterilmeden kullanılamaz. SST. (ssturkeri@gmail.com)

¹ Akıllıoğlu Tekin’e göre Sosyal Şartın Resmi Çevirisinde İngilizceden geçen “sosyal refah hizmetleri” (social welfare services) kavramının aslında mevzuatımıza Fransızcadan geçen “sosyal hizmetler” (Droit au benefice des services sociaux) karşılığı olduğu ifade edilmektedir. Bu nedenle bir çeviri hatasını meşrulaştırmamak üzere burada “social welfare services” yerine orijinal anlamı karşılayan Fransızca metindeki “Droit au benefice des services sociaux” sosyal hizmetler temel alınmıştır. Tekin Akıllıoğlu. Gözden Geçirilmiş Avrupa Sosyal Şartı ve Türkiye. Sayfa 72. 14.Mad.Açıklama). İmaj Yayınevi. (Aralık 2015).

EK: Tablolar

Tablo 1: Çocuk Koruma Kanunu Madde 3'te" "Sosyal Çalışma Görevlisi" Olarak Tanımlanan Mesleklerin (Sosyal Hizmet, Psikoloji, Çocuk Gelişimi, Sosyoloji) Lisans Eğitimi Düzeyleri(Müfredat)

A.Ü. Sosyal Hizmet Bölümü	A.Ü. Psikoloji Bölümü	A.Ü. Çocuk Gelişimi Bölümü	A.Ü. Sosyoloji Bölümü
SOSYAL HİZMETE GİRİŞ	İSTATİSTİĞE GİRİŞ	ANATOMİ	GENEL SOSYOLOJİ
SOSYOLOJİ	FİZYOLOJİ	FİZYOLOJİ	HUKUKA GİRİŞ
GENEL EKONOMİ	PSİKOLOJİYE GİRİŞ I	TİBBİ BİYOLOJİ VE GENETİK	SOSYAL KURUMLAR
PSİKOLOJİ	PSİKOLOJİYE GİRİŞ II	TEMEL MATEMATİK	EKONOMİYE GİRİŞ
HUKUKUN TEMEL KAVRAMLARI	İLERİ İSTATİSTİKLER	ÇOCUK GELİŞİMİNİN TEMELLERİ	SOSYOLOJİ TARİHİ
SOSYAL ANTROPOLOJİ	ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ I	AİLE YAŞAM DÖNGÜSÜ	TÜRKİYE'DEKİ SOSYAL DÖNÜŞÜMLER
SOSYAL HİZMETİN TEMEL KAVRAMLARI	GELİŞİMSEL PSİKOLOJİ I	ÇOCUK SAĞLIĞI VE HASTALIKLARI	MESLEK VE MESLEKLER SOSYOLOJİSİ
TÜRKİYE'NİN SOSYAL VE EKONOMİK YAPISI	SOSYAL PSİKOLOJİYE GİRİŞ I	ÖZEL İHTİYAÇLARI OLAN VE DESTEKLENEN ÇOCUKLAR	EKONOMİ SOSYOLOJİSİ
BİREYLERLE SOSYAL HİZMET	ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİ II	FİZİKSEL-MOTOR GELİŞTİRME VE DESTEKLEME	SOSYAL DEĞİŞİM VE TEKNOLOJİ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ	DENEYSEL PSİKOLOJİ	SOSYAL-DUYGUSAL GELİŞİM VE DESTEKLEME	ORGANİZASYON SOSYOLOJİSİ
CİNSİYET VE SOSYAL HİZMET	GELİŞİMSEL PSİKOLOJİ II	PSİKOPATOLOJİ	ÇEVRE SOSYOLOJİSİ
SOSYAL REFAH SİSTEMLERİ VE SOSYAL POLİTİKALAR	SOSYAL PSİKOLOJİYE GİRİŞ II	GELİŞİM DESTEK PROGRAMLARI	KALKINMA VE AZ KALKINMA SOSYOLOJİSİ
SOSYAL HİZMET TEORİ VE YAKLAŞIMLARI	FİZYOLOJİK PSİKOLOJİ	GELİŞİMSEL TANIMLAMA VE DEĞERLENDİRME	KÜRESELLEŞME VE GÖÇ
İNSAN DAVRANIŞLARI VE SOSYAL ÇEVRE I-II	KİŞİLİK TEORİLERİ II	ÇOCUK GELİŞİMİNDE SAHA ÇALIŞMALARI	TOPLUMSAL HAREKETLER
SOSYAL HİZMETTE RAPOR YAZIM İLKE VE TEKNİKLERİ	PSİKOLOJİDE ETİK İLKELER	BİLİŞSEL-DİL GELİŞİMİ VE DESTEKLEME	TOPLUMSAL TABAKALAŞMA
GRUPLARLA SOSYAL HİZMET	PSİKOPATOLOJİ II	SAĞLIK KURUMLARINDA SAHA ÇALIŞMALARI	KADIN ÇALIŞMALARI
SOSYAL HİZMETTE ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	KLİNİK PSİKOLOJİ	HASTA ÇOCUKLAR VE DESTEKLEME	SANAT VE EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ
TOPLULUKLARLA SOSYAL HİZMET	SOSYAL PSİKOLOJİDE SEÇİLMİŞ KONULAR I	STAJ	SOSYAL PROBLEMLER

AİLELERLE SOSYAL HİZMET	GÖRÜŞME TEKNİKLERİ	ÇOCUKLAR İÇİN SOSYAL DEZAVANTAJLI SAHA ÇALIŞMALARI	HUKUK SOSYOLOJİSİ
SOSYAL HİZMET YÖNETİMİ	STAJ	ÇOCUKLAR İÇİN SOSYAL DEZAVANTAJLI SAHA ÇALIŞMALARI	BİLGİ SOSYOLOJİSİ
BİREYLERLE SOSYAL HİZMET UYGULAMASI	SOSYAL PSİKOLOJİDE SEÇİLMİŞ KONULAR II	ÇOCUK GELİŞİMİNDE ARAŞTIRMA PLANLAMASI	
SOSYAL HİZMETTE ARAŞTIRMA UYGULAMASI I-II	MEZUNİYET TEZİ	ÖZEL İHTİYAÇLI ÇOCUKLARLA SAHA ÇALIŞMALARI	
GRUPLARLA SOSYAL HİZMET UYGULAMASI	ÇOCUK PSİKOLOJİSİ	ERKEN ÇOCUKLUKTA SAHA ÇALIŞMALARI	
SOSYAL HİZMETTE ETİK	GÖRÜŞME TEKNİKLERİ	BİTİRME TEZİ	
TOPLULUKLARLA SOSYAL HİZMET UYGULAMASI			

Tablo 2: Çocuk Koruma Kanunu Madde 3'te "Sosyal Çalışma Görevlisi" Olarak Tanımlanan Mesleklerin (Aile ve Tüketici Bilimleri) Lisans Eğitimi Düzeyleri(Müfredat)

H.Ü. Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü
AİLE VE TÜKETİCİ BİLİMLERİNE GİRİŞ
İKTİSADA GİRİŞ I
HUKUKA GİRİŞ
GENEL MUHASEBE
AİLE VE ÇEVRE
AİLE İLİŞKİLERİ
İKTİSADA GİRİŞ II
SOSYOLOJİYE GİRİŞ
YÖNETİM İLKELERİ
KONUT ARAÇ VE TEKNOLOJİLERİ
LİFLER VE DOKUMALAR
TÜKETİCİ HUKUKU
İSTATİSTİK
AİLE KAYNAKLARI YÖNETİMİ

TÜKETİCİ EĞİTİMİ
KONUTLARDA TASARIM VE DEKORASYON
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ II
AİLE HUKUKU
AİLE EKONOMİSİ
KADIN VE TOPLUM
ENGELLİ VE AİLE
PAZARLAMA
KURUMLARDA FİZİKSEL ÇEVRE VE YÖNETİMİ I
KURUMLARDA FİZİKSEL ÇEVRE VE YÖNETİMİ II
AİLEDE KRİZ YÖNETİMİ
ARAŞTIRMA TEKNİKLERİ
YETİŞKİN EĞİTİMİ YÖNTEM VE UYGULAMALARI
GIDA TÜKETİMİ İLKELERİ
AİLE VE TÜKETİCİ BİLİMLERİNDE EVDE BAKIM HİZMETLERİ
GÖRÜŞME TEKNİKLERİ VE RAPOR YAZMA
YAZ UYGULAMASI (30-45 GÜN)
AİLE VE TÜKETİCİ BİLİMLERİNDE MESLEKİ EĞİTİM I
ARAŞTIRMA UYGULAMALARI I
GENÇLİK VE AİLE
GIDA ENDÜSTRİSİNDE HİJYEN VE SANİTASYONA GİRİŞ
İŞ VE SOSYAL GÜVENLİK HUKUKU
GIDA GÜVENLİĞİ YÖNETİM SİSTEMLERİ
AİLE VE TÜKETİCİ BİLİMLERİNDE MESLEKİ EĞİTİM II
ARAŞTIRMA UYGULAMALARI II

Tablo 3: Çocuk Koruma Kanunu Madde 3'te” “Sosyal Çalışma Görevlisi” Olarak Tanımlanan Öğretmenlerin Lisans Programları

<u>YÖK Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları (yok.gov.tr)</u>
<u>Almanca Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Arapça Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Biyoloji Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Coğrafya Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Felsefe Grubu Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Fen Bilgisi Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Fizik Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Fransızca Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>İlköğretim Matematik Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>İngilizce Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Japonca Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Kimya Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Matematik Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Müzik Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Okul Öncesi Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Özel Eğitim Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı</u>
<u>Resim-İş Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Sınıf Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Tarih Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Lisans Programı</u>
<u>Türkçe Öğretmenliği Lisans Programı</u>

MÜLTECİLERE YÖNELİK NEFRET SÖYLEMİ, AYRIMCILIKLA MÜCADELE VE SOSYAL HİZMET MESLEĞİ

Merve PATOĞLU¹

1. Kavramsal Çerçeve

Göçlerin özünde, yaşanılan yerde karşılaşılan sorunlarla, başka bir mekânda yeni bir yaşam kurarak çözüm üretme arayışı vardır. Dolayısı ile göç toplumlar için sorun yaratan bir olgu olduğu gibi göç eden kişiler için de çözüm üreten bir olgudur. Fakat her halükârda göç, bireylerin ve toplumların sosyo-ekonomik ve kültürel dünyalarını köklü bir şekilde etkileyip dönüştüren kapsamlı da bir olgudur (Erkan, 2016: 59).

İnsanlar çağlar boyu çeşitli nedenlerle (savaş, çatışma, doğal afetler vb.) bir yerden başka bir yere göç etmek durumunda kalmışlardır. Bu noktadan bakıldığında Türkiye, göç alan ve göç veren bir ülke olmasının yanı sıra coğrafi konumunun da neden olduğu ulusal ve uluslararası düzeydeki göç hareketlerine ev sahipliği yapmaya devam etmektedir. İnsan hayatını tehdit eden çatışma durumlarının iç savaşa dönüşmesiyle beraber Suriye’den komşu ülkelere gün geçtikçe artan bir seviyede devam eden kitlesel göç akımına tanık olunmuştur. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), insan toplulukları tarafından gerçekleştirilen yer değiştirme, yerinden edilme ya da kaçma eylemleri “yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası” olarak ifade edilmiştir.

Göç, kişilerin ekonomik, dini, siyasi ve sosyal sebeplerden dolayı yerleşmek amacıyla bir yerden başka bir yere gitmeleri hareketine verilen addır. Bu hareket, ülke içinde olursa ‘iç göç’, ülkeler arasında olursa ‘dış göç’ veya ‘uluslararası göç’ olarak adlandırılır.

Başka bir tanımla; Göç, bireylerin ya da grupların bir yerden başka bir yere gitmeleri ve gidilen yerde yaşamlarını belli bir süre sürdürmeleri olarak ifade edilebilir (Kaypak ve Bimay, 2016: 88).

Sosyal hareketlilik olarak göç, “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya ülke sınırları içerisinde süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun yer değiştirdiği nüfus hareketleridir. Buna, mültecilerin, yerinden edilmiş kişilerin, ekonomik göçmenlerin, aile birleşimi gibi farklı amaçlarla hareket eden kişilerin göçü de dâhildir.”² Birleşmiş Milletler; sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz hareket olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bireyleri “göçmen” olarak tanımlar.³

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet 4. Sınıf Öğrencisi

²Richard Perruchoud, Richard ve Redpath-Cross, Jillyanne (Ed.). (2013). Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü, Ankara: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), ss. 35-36

³Age, s. 37

2. Suriye’den Zorunlu Göç ve Göçmen Sorunun Ortaya Çıkması

İnsanlık tarihi kadar eski olan ve içerisinde karmaşık sorunları barındıran göç olgusu, genel bir ifadeyle yer değiştirmeler sonucunda oluşan nüfus hareketliliği olarak ifade edilmektedir. Dini, ekonomik, siyasi, kültürel veya başka nedenlerden kaynaklı binlerce yıldır insanlar bireysel veya da kitleler halinde yer değiştirmek zorunda kalmış, bu mekânlarda /coğrafyalarda yaşanan değişim birçok sorunu da beraberinde getirmiştir.

Mart 2011’de Tunus’ta baş gösteren Arap Devrimleriyle başlayan ve Arap Baharı adı verilen Arap ülkelerindeki bu toplumsal hareketliliğin Suriye’de de iç savaş şeklinde başlamasıyla beraber milyonlarca Suriyeli ülkesini terk etmiş veya ülkenin daha güvenli sayılabilecek bölgelerine yerleşmiş ya da komşu ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Suriye’de iç savaşın çıkması sonucu milyonlarca Suriyelinin Türkiye’nin sınırlarına gelmesiyle beraber göç konusu daha küresel bir yaklaşımla incelenmesi gereken bir olgu haline gelmiştir denilebilir.

Türkiye; Suriye’den gelen bu kitlesel göç akınına insani bir kriz olarak bakmakla birlikte, Suriyeli göçmenlerin ülkeye sığınması noktasında birçok ülkeye göre daha esnek denilebilecek bir yaklaşım da benimsemiştir.

Çatışma, şiddet ve zulüm sebebiyle zorla yerinden edilen kişilerin sayısı küresel çapta rekor düzeylere ulaşırken; Türkiye dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmayı sürdürmüştür. Türkiye, yaklaşık 3,6 milyon kayıtlı Suriyeli mültecinin yanı sıra 330.000 kadar diğer uyruklu UNHCR’nin ilgi alanına giren kişiye de ev sahipliği yapmaktadır.¹

Türkiye Suriyeli göçmen barındıran ülkelerin başında gelmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nce yayınlanan 01.08.2019 tarihli verilere göre, Türkiye’de kayıt altına alınarak geçici koruma kapsamına alınan Suriyeli sayısı 3. 643.870’dir.

3.Mültecilere İlişkin Yerleşik Mevzuat Üzerine

İnsan hakları belgeleri arasında nefret söyleminin hangi şekillerde düzenlendiğiyle ilgili başvurulabilecek belgelerden ilki, 10 Aralık 1948 tarihli oturumla karara bağlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’dir. Ülkemizde 1949 da kabul edilen bu belge, nefret söylemi konusuyla alakalı bir ifade içermemesine karşın ayrımcılık yasağına vurgu yapan 7. maddesi ilgili konu dahilinde dikkat çekici görülebilir. Bu bildirge yaşam, özgürlük ve kişi özgürlüğü gibi bireysel temel haklar içermesinin yanında sosyal güvenlik, çalışma, eğitim, toplumun kültürel yaşama katılımı gibi yeni haklar da getirmiştir. Ancak “doğası itibariyle yasal bir yaptırım içermeyen bildirgenin, düzenlendiği tarihten

¹Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2016), *Türkiye’deki Mülteciler ve Sığınmacılar*, 12.06.2020 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> adresinden alındı.

sonra yapılan diğer sözleşmelerle kıyaslandığında nefret söylemi ile mücadele konusunda etkin bir rol oynadığı söylenemez, zira bildirge bu tarz söylemlere ilişkin özel bir düzenleme içermemektedir.”¹

Günümüzdeyse 1951 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi temel hukuki metin olarak benimsenmekle birlikte sığınmacı ve mültecilerle ilgili geniş kapsamlı bir hukuki zemin oluşturması bakımından önem taşımaktadır. Sözleşme 28 Temmuz 1951 tarihinde kabul edilmiş, 21 Nisan 1954 tarihinde de yürürlüğe girmiştir. Ortaya çıkış nedenleri arasında 1. Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan yoğun mülteci hareketleri yer almaktadır.

Uluslararası mülteciler hukukunun dönüm noktası olarak kabul edilen Cenevre Sözleşmesi, mülteci koruma rejiminin temel kavramlarını ortaya koyarak rejimin ana dayanaklarını ve belirli muamele standartlarını somutlaştırmıştır.² Sözleşmede yer alan mülteci tanımından hareketle, sığınmacılara yönelik hükümlerin yer almadığı, ilticanın bir hak olarak tanınabilir olması noktasında devletleri sorumluluk altına almadığı görülmektedir. “Bu tanımlamadan anlaşılacağı üzere, sığınılan ülkedeki mevzuat ve statüden bağımsız olarak “bir zaruret sebebiyle ülkesinden ayrılmak zorunda kalan herkes” mültecidir.”³ Türkiye taraf olduğu 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokolü’nü (New York Protokolü) *coğrafi çekince* koyarak imzalamıştır. Bu kısıttan hareketle günümüzde Türkiye, Avrupa’dan gelen kişileri mülteci olarak kabul etmektedir. Bu sebeple ilgili mevzuat çerçevesinde aynı nedenlerle Avrupa dışından gelen kişilere “şartlı mülteci” statüsü verilmektedir (YUKK- 2013 Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu).

Zira 1951 sözleşmesi sadece 1 Ocak 1951’den önce meydana gelmiş olaylar sonucunda mülteci olan şahısları kapsamaktaydı. Bu nedenle Sözleşme’nin kabulünden sonra yeni mülteci sorunsalının ortaya çıkması ve bu nedenle, söz konusu mültecilerin, Sözleşme’nin kapsamına gir-e-memesi dikkate alınarak, sözleşme kapsamına giren bütün mültecilerin, Ocak 1951 tarih sınırlamasına ve coğrafi olarak nerede olduklarına bakılmaksızın eşit hukuki statüden yararlanmaları için “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolü” kabul edilmiştir.⁴ Şüphesizdir ki mülteciler hukuku, 10 Aralık 1948 tarihli oturumla karara bağlanan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nden ayrı bir şekilde düşünülemez. Beyannamenin 14. Maddesinde yer alan “Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır” ibaresi, yapılan ve yapılacak olan tüm uluslararası ve ulusal düzenlemelerin çatısını oluşturacak niteliktedir.

¹Çelik, Elif (2013). “Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Neresinde?”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2(4), s.218

²Bodur, Aydın (2017). Mültecilerle Çalışmak: Mültecilerle Yapılan Çalışmalara Yönelik Kapsamlı Yaklaşımlar Projesi. Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM), s. 29

³Richard Perruchoud, Richard ve Redpath-Cross, Jillyanne (Ed.). (2013). Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü, Ankara: Uluslararası Göç Örgütü (IOM), s. 44

⁴Erdoğan, M. Murat. (2018), *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, s. 44

2011 yılında başlayan kitlesel göç dalgaları sonrası 11 Nisan 2013 de Resmi Gazetede yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) ile İçişleri Bakanlığı'na bağlı olarak Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş; 2011 itibariyle ülkemize gelmeye başlayan ve yaşamlarını burada sürdüren Suriyelilere bu kanun kapsamında *geçici koruma* statüsü verilmiştir. Suriyelilerin temel hizmetlere erişimlerinin sağlanmasına yönelik olarak 22 Ekim 2014 de Geçici Koruma Yönetmeliği Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Bu yönetmelikten hareketle haklar ve yükümlülükler konusunda geçici koruma altındaki yabancılar için ayrıntılı düzenlemeye gidilmiştir. Sağlık, eğitim, istihdam edilme, sosyal yardım ve tercümanlık hizmetlerinden faydalanma gibi haklar verilmiştir.

4. Temel Haklara Erişimlerde Yaşanan Sıkıntılar

Türkiye'de yaşayan Suriyelilere Geçici Koruma Rejimi kapsamında sağlık, eğitim, barınma gibi temel hak ve hizmetlere erişme imkânı sağlanmış; Suriyelilerin bu rejim kapsamında kendilerine sağlanan hak ve hizmetlere erişebilmeleri için Göç İdaresi birimlerince kimlik kayıtlarının yapılması, geçici koruma kimlik belgelerinin alınmış olması gerekli ve zorunlu tutulmuştur.

Sağlık ve eğitim hizmetlerine erişimler konusunda dil bariyerinden kaynaklı sıkıntılar yaşanmaya devam etmektedir. İlgili hastane birimlerinde yeterli sayıda Arapça tercümanın olmayışı ya da okullarda dil bariyerinden kaynaklı Suriyeli çocukların dersleri takip edememesi gibi sorunlar mevcuttur. Ayrıca özellikle okullarda Suriyeli çocuklara yönelik akran zorbalığının ve ayrımcılığın sıklıkla görülmesi durumu, Suriyeli öğrencilerin okula devam etmeleri konusunda isteksizlik yaratabilmektedir. Bu bilgiye ek olarak, Suriyeli ailelerin maddi yetersizlik içerisinde oluşu çocuk işçilerin sayıca artmasına sebep olmakta ve dolayısıyla bu durum çocukların eğitime katılmalarının önünde büyük bir engel oluşturmaktadır.

İstihdamları ile ilgili olarak da Suriyelilerin yasal çalışma izni ile ilgili yasal bir düzenleme Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından hayata geçirilmiş ve "Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik" 11.01.2016 da Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe girmiştir. Bu düzenlemeyle Suriyelilerin belli alanlarda ve sınırlı sayıda çalışabildikleri görülebilmektedir.

Genel anlamda istihdam konusunda yaşanan sıkıntılar arasında işverenlerin çoğunlukla Suriye uyruklu kişileri çalıştırmak istememesi veya düşük ücretle çalıştırılması yer almaktadır.

5. Nefret Söylemi ve Türk Medyasında Mültecilere Yönelik Ayrımcı Dil

Nefret söylemi, genel anlamda hedef gösterilen gruba karşı toplumda hoşgörüsüzlüğü, önyargıyı meşrulaştıran ve teşvik eden söylemleri tanımlamak için kullanılmaktadır.¹ Başka bir deyişle

¹Rahmanı, Ilaf (2020). Türkiye Basınında Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi: Seçili Ulusal Gazetelerdeki Haber Analizi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 37

Rahmanı'nın tanımına göre nefret söylemi; ötekileştirilene, dışlanana yönelik ayrımcı dilin ve nefretin dışavurumudur (Rahmanı, 2020: 38).

Nefret söyleminin içinde yer alan gruplara bakıldığında söylemin hedefinin “öteki” ya da “farklı olan”a yönelik gerçekleşmiş olduğu dikkat çekmektedir. Bu düşünceden hareketle nefret söylemi siyasal, cinsel kimlik tabanlı, yabancı ve mültecilere yönelik fiziksel farklılıklar özelinde, gruplar hedef alınarak gerçekleştirilmektedir.

Nefret söyleminin ortaya çıkması ve yaygın olarak görülmesinde medya en etkili araçlardan biri olarak görülmektedir. Nefret söyleminin medyada ne şekilde yer bulduğuyla ilişkili birçok çalışma yürütmüş ve yürütmekte olan Hrant Dink Vakfı'nın dil ve kültürel farklılıkları göz ardı etmeden belirlemiş olduğu nefret kategorileri rehber niteliğindedir. Hrant Dink Vakfı'nın Medyada Nefret Söyleminin İzlenmesi raporunda; sadece Mayıs-Ağustos 2019 da haklarında 264 haber ile en çok nefret söylemi üretilen grup Suriyeliler olarak tespit edilmiştir. (MNSİ, 2019)¹

Karamete'ye göre (2009, s. 25) medyada yer alan haberlerde mültecilerin adlandırılmasında bilgi eksikliğine dayalı kafa karışıklığı ve yanlış tanımlamalar görülmektedir. Mültecilere yönelik medyada nasıl yer verildiğine bakıldığında, ölüm ve suç kavramlarıyla birlikte anılmalarının doğal görüldüğü, hatta bunu hak eden bir 'kitle' oldukları algısının oluşturulduğu ve bu algının kamuoyunu da etkilediği görülmektedir.²

Medyanın etki alanının geniş olması sonucunda mültecilerin, özellikle Suriyelilerin ülkedeki birçok sorunun ana kaynağı olarak algılandığı görülmektedir. Yine Karamete'nin³ belirtmiş olduğu gibi Hacettepe Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmanın çıktılarına bakıldığında ekonominin kötüye gitmesinin, güvenlik sorunlarının baş göstermesinin, kamu hizmetlerine erişimde problemlerin yaşanmasının sorumlusu olarak Suriyeliler gösterilmekte bu yönde bir algı yaratılmaya çalışılmaktadır. Daha açık bir ifadeyle; Suriyelilerin genel olarak Türk halkının istihdamının sağlanması konusunda sorunlara yol açtıkları, kiralari arttırdıkları, bulundukları bölgede suçluluğun daha sık görülmesi sonucunda toplumun huzurunu bozdukları fikri sıklıkla görülmektedir.

Suriyelilerle ilgili yazılarda sıklıkla rastlanan durumlar; abartma/yükleme/çarpıtmada gibi kavramlarla örnekler abartılarak ve gerçekler çarpıtılarak olumsuz olaylar ve durumlar Suriyeli mültecilerin tamamı için genellenmekte ve bireysel farklılıklar göz ardı edilmektedir.⁴ Göçmen ve mültecilerin ekonomiye yük oldukları, demografik yapıyı olumsuz yönde etkiledikleri, adli suçlarla birlikte sıklıkla anıldıkları,

¹Hrant Dink Vakfı (2019), *Medyada Nefret Söylemi İzleme Raporu*, 15.01.2022 tarihinde <https://hrantdink.org/attachments/article/2375/MNS%C4%B0-rapor-may%C4%B1s-agustos-2019.pdf> adresinden alındı.

²Karamete, Fatih (2019), Twitter'da Suriyeli Mültecilere Yönelik Nefret Söylemi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s. 32

³Age, s. 33

⁴ Age, s. 36

yerel halk arasında işsizliği arttırdıkları, güvenlik sorunlarına yol açtıkları ile ilgili yargılar nefret söyleminin gerekçesini oluşturması ve içeriğini yaratması açısından önem arz etmektedir.

6. Toplumsal Kabul ve Uyum Konusu

Türkiye'deki Suriyeliler konusu her geçen gün daha belirgin bir biçimde kalıcı bir hal almaktadır. Suriyelilerin ülkede kalış süreleri uzadıkça bütün kitlesel göçlerde yaşanıldığı gibi, sorunların kalıcılığı da güçlenmekte; Suriye'deki iç savaş, dönüş arzusunda olanların Suriye'ye dönme imkânlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'deki Suriyelilerin sayıları göz önüne alındığında hem bugünü anlamak hem de gelecek konusunda öngörülerde bulunmak bakımından Suriyelilerin toplumsal kabul ve uyum sorunlarına öncelik verilmesi gerektiği açıkça görülebilir.¹

Uyumun tam anlamıyla gerçekleştirilebilmesi için sağlanan imkanların Türk toplumunda yaşayan Suriyeli göçmenleri de kapsayacak şekilde bütüncül bir bakış açısıyla yaygınlaştırılması gerekmektedir. Uyum çalışmaları konusunda başta kamu kurum ve kuruluşları ve yerel yönetimler olmak üzere sivil toplum kuruluşları da önemli roller üstlenmektedir. Yürütülecek olan uyum çalışmaları kapsamında kamusal hizmetlerden yararlanma, eğitime erişim ve devamlılık gibi sosyokültürel konularda verilen kurslar, yapılan çalışmalar yer almaktadır. Ayrıca sosyal uyumun sağlanabilmesi için dil bariyerinin ortadan kaldırılmasına yönelik yürütülecek faaliyetler de önem arz etmektedir. Suriyeli çocukların eğitime katılımının sağlanması ve sosyal uyumun gerçekleştirilmesinin arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Halk Eğitim Merkezleri, belediyeler ve sivil toplum kuruluşlarınca yürütülmekte olan mesleki eğitim kursları da uyum konusunun ekonomik yönünün örnek çalışmaları olarak gösterilebilir.

Sonuç olarak, devlet ve sivil toplum ağları hak temelli bir bakış açısıyla uygulanacak eşgüdümlü politikaların uyum konusuna yönelik bir arada yaşama kültürü ve pratiklerini pekiştirici planlamalar üzerinden hareket etmeleri gerekmektedir. Bu anlayış üzerinden planlanan ve yürütülmeye başlanacak çalışmalar hem Suriyelilerin yaşadıkları problemlerin çözülmesinde hem de Türk halkının Suriyelileri kabulünde etkili olacaktır.

7. Sonuç Yerine

Sosyal hizmet mesleği sadece dezavantajlı gruplar özelinde koruyucu ve sağaltıcı uygulamalar gerçekleştirmez, sosyal dışlanmanın içerisinde yer alan tüm biçimlere yönelik kendi uygulamalarını hayata geçiren bir disiplin olarak karşımıza çıkar. Ayrımcılık, ırkçılık, baskı karşıtı uygulamalar sosyal hizmetin uygulayıcılarını bir değişim ajanı (eyleyicisi) olarak karşımıza çıkarır. Sosyal hizmetin temelinde yer alan insan hakları vurgusundan hareketle sosyal hizmetin bir savunuculuk mesleği olduğu

¹Yaman, Ahmet. (2016), "Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi", Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı: 3, s. 104

dikkate alındığında göçmen ve mültecilerle çalışma konusunda mevcut söylemlere karşı meydan okuyan bir uygulama gerçekleştirmesinin beklenmesi kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

- Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) (2016), *Türkiye'deki Mülteciler ve Sığınmacılar*, 15.01.2022 tarihinde <https://www.unhcr.org/tr/turkiyedeki-multeciler-ve-siginmacilar> adresinden alındı.
- Bodur, Aydın (2017). *Mültecilerle Çalışmak: Mültecilerle Yapılan Çalışmalara Yönelik Kapsamlı Yaklaşımlar Projesi*. Ankara: Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (ASAM).
- Bolgün, Cemre (2020). Sosyal Uyum ve Gruplararası İlişkiler: Türkiye’de Yerel Toplum ve Suriyeliler, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi
- Çelik, Elif (2013). “Nefret Söylemi İfade Özgürlüğünün Neresinde?”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Sayı 2(4), ss. 205-240
- Erdoğan, M. Murat. (2018), *Türkiye’deki Suriyeliler Toplumsal Kabul ve Uyum*, 2. Baskı, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Erkan, Erol. (2016). “Suriyeli Göçmenler ve Dini Hayat: Uyum, Karşılaşma, Benzeşme Gaziantep Örneği”, Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi, Cilt 2, Sayı 16, ss. 55-72.
- Hrant Dink Vakfı (2019), *Medyada Nefret Söylemi İzleme Raporu*, 15.01.2022 tarihinde <https://hrantdink.org/attachments/article/2375/MNS%C4%B0-rapor-may%C4%B1s-agustos-2019.pdf> adresinden alındı.
- Karamete, Fatih (2019), Twitter’da Suriyeli Mültecilere Yönelik Nefret Söylemi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Kaypak, Şafak ve Bimay, Muzaffer. (2016), “Suriye Savaşı Nedeniyle Yaşanan Göçün Ekonomik ve SosyoKültürel Etkileri: Batman Örneği”, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı:1, ss. 84-110
- Rahmanı, İlaf (2020). Türkiye Basınında Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Nefret Söylemi: Seçili Ulusal Gazetelerdeki Haber Analizi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi
- Richard Perruchoud, Richard ve Redpath-Cross, Jillyanne (Ed.). (2013). Uluslararası Göç Hukuku Göç Terimleri Sözlüğü, Ankara: Uluslararası Göç Örgütü (IOM).
- Yaman, Ahmet. (2016), “Suriyeli Sosyal Sermayenin İnşası ve Yeniden Üretim Sürecinin Sivil Toplum ve Ekonomik Hayat Alanlarında İncelenmesi”, Göç Araştırmaları Dergisi, Cilt 2, Sayı: 3, ss. 94-127

TÜRKİYE’DE EVSİZLİK VE EVSİZLİĞE YÖNELİK SUNULAN HİZMETLER

Ecem GÜNAL¹

Özet

Evsizlik tüm dünya ülkelerinin sahip olduğu sorunlardan biridir, henüz sonu gelmemiştir. Türkiye’de ise bu evsizliğin sorun olarak kabul edilmesinin başlangıcı yoksullukla beslenen bu kanalın 99 Depremi, Van Depremi gibi yıkımlı depremler, 2011 Suriye iç savaşı nedeniyle oluşan yoğun göçler, ev içi şiddet benzeri nedenler ile yoğunlaşan ve neticesinde öncelikle yoğun göç alan illerde (İzmir, Adana, Hatay...) sık karşılaşılan bir sosyal sorun olarak gözlemlenebilir hale gelmesi ile 21. Yüzyıl sorunu olarak fark edilmesi ile başlar. Doğu Anadolu Bölgesinde, sosyal hizmet mesleğinin doğuşunu da geciktiren nedenlerden biri olan şehir içerisindeki dayanışma kültürü nedeniyle bimekan kişiler akrabaları ya da bölgedeki halk tarafından maddi ve manevi destek alabilmekte, sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmesinin kolaylaştırıldığına yönelik bir algı bulunmaktadır. Fakat evsizliğin nedenleri incelendiğinde durum, gözlemlenenden farklı bir yönde seyretmektedir. Bu makale, Türkiye’de evsizlik sorununun bir sorun olarak kabul edilmesi ve bu duruma yönelik yerel ve ulusal uygulama mekanizmalarını harekete geçirmek amaçlanarak yazılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Evsizlik, Evsizliğe Yönelik Uygulamalar, Geçici Konuk Evi

Giriş

Bulunduğumuz yüzyıldan teknoloji yüzyılı, enerji çağı gibi birçok tanımlama ile övgüyle bahsetsek de insanlık olarak yalnızca teknoloji yüzyılı içerisinde yaşamıyoruz. Sosyal sorunlar, varlığını sürdürmeye devam ediyor ve sosyal hizmet mesleğinin uzun yıllardır verdiği ve vermeye devam ettiği hak mücadelesi de sosyal sorunlar var olmaya devam ettiği sürece devam edecektir. Fakat bazı sosyal sorunlar var ki, yeni olmamakla birlikte şiddetini artırarak devam etmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan sorunlar, yoksulluk gibi temel problemler aklı ilk gelen problemler olsa da bazı sokaklarda, parklarda, camilerde, bazen konteynerlerde toplumun görmezden gelerek yaşamını sürdürdüğü bir topluluk vardır; bu kişiler bimekanlardır.

Evsizlik, 1987 yılında UNESCO’nun ilan ettiği ‘Uluslararası Evsizler Yılı’ ile bir sorun olduğu gerçeği ile toplumun yüzleşmesini sağlayan bir başlangıçla birlikte literatürde daha geniş anlamlar kazanmış, üzerine evsizliğin ne olduğunu anlamak ve topluma tanıtmaya yönelik araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmaların büyük bir çoğunluğu evsizliği, yoksulluk ile bağdaştırarak kavramsallaştırmıştır. Bu nedenle bu makalede konuya dair toplumsal bilince erişilmesinde evsizliğin temel nedenleri arasında gösterilen ana nedenlerden biri olan yoksulluğun aktarılması ve kent yaşamında sosyal politikaların

¹ Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Hizmet 4. Sınıf öğrencisi

değişmesi ile birlikte kentsel adaletin seyrinin değişmesi, yoksulluğun derinleşmesi ile birlikte kent yaşamının ayrışması ile ortaya çıkan evsizliğe farklı bir perspektiften bakmayı; evsizliğin kavramsallaştırılması, evsizliğin nedenleri ve evsiz ailelerin konaklayabileceği bir hizmet modeli önerisi ile aktarmak amaçlanmaktadır.

Yoksulluğun ve Evsizliğin Kavramsallaşması

21. yüzyılın en belirgin sosyal sorunlarından biri evsizlik olgusudur. Gün geçtikçe çevremizde gördüğümüz bir sosyal sorun olan evsizliğin tanımlanması ise zaman almıştır. Evsizliğe dair yapılan ilk tanımlama ve açıklamalar sosyal politika perspektifinden gerçekleştirilmiştir. Evsizliğin bir kent sorunu olarak adlandırılması uzun zaman alsa da, mevcut düzendeki aksaklıklara yönelik çözümler henüz istenilen seviyeye ulaşmamıştır.

Hak temelli sosyal hizmet perspektifinden bakıldığında; evsizliği açıklayabilmek için başta yoksulluğu tanımlamak gerekmektedir. Evsizliği besleyen yoksulluk kaynakları arasında; Lewis'in tanımlamasına göre yoksulluğun kültürleşmesi ve kuşaklararası aktarım aracı haline gelmesi başlıca bir faktördür (Giddens, 2005). Yoksulluk, temel anlamda sosyal ve ekonomik kaynaklara erişememe halidir. Dünya Bankası ise yoksulluğu tanımlarken mutlak ve göreceli yoksulluk olmak üzere yoksulluk tanımlamasını iki koldan ele almıştır. Mutlak yoksulluk; günde bir dolar gelirin altına sahip olan kişileri nitelendirirken, göreceli yoksul olarak kabul edilen bireyler günde iki doların altında gelire sahip olanlardır (Dünya Bankası, 2001). Yoksulluğun etkisi ise türlerinden daha kapsamlı bir sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yoksulluk tanımlamaları arasında yalnızca mutlak ve göreceli yoksulluk yer almamaktadır aynı zamanda; küresel yoksulluk, öznel yoksulluk, çoklu yoksulluk ve kronik yoksulluk olmak üzere farklı tanımlamalar da mevcuttur (Gordon, Spicker, & Alvarez Leguizamon, 1999). Kentsel yoksulluk; şehrin yaşam standartları ile kişinin yaşam standardının uyumlanamaması durumunda görülmektedir, bireyin insani koşullardan yararlanamadığı durumları ifade eder. Barınma, güvenli suya ve güvenli gıdaya erişim, sağlık harcamaları ve sağlık sistemine erişim, eğitim sisteminden yoksunluk gibi erişim sorunlarının yaşandığı ve bu sorunların kentsel yaşam ile bütünleştiği durumlardır. (Özcan & Karakılçık, 2007) Bu karma erişim eksikliği çoklu yoksulluk ile benzeştiği noktayı ortaya koymaktadır.

Çoklu yoksulluk boyutunda ise yoksulluk boyutlarının kanser hücresi gibi tüm boyutlara yayılmasını ifade eder. Çoklu yoksulluk sadece belirli bir durumda değil, yoksulluğun farklı boyutlarında yer alan yoksulluğu aktarmaktadır. Kronik yoksulluk ise Dünya Sağlık Örgütü'ne göre yoksulluğun beş yıldan uzun sürmesi, sosyal boyutu ile incelediğimizde ise yoksulluğun kuşaklararası aktarımı, tercihleri ve yaşam standardını etkilemesi, kaynağa erişememe gibi farklı boyutları ile yoksulluğun yaşanması halidir. Günümüzde en göze çarpan yoksulluk türlerinden biri ise çalışan yoksulluktur. Çalışan yoksulluk, bireyin çalışıyor ve bir gelir elde ediyor olmasına karşın asgari düzeydeki yaşam standartlarını karşılayamıyor olması şeklinde ortaya konulmaktadır.

Bütün yoksulluk türleri göz önüne alındığında ihtiyaç duyulan sosyal sistemlere erişimden yoksun olma hali, başlı başına tek bir sorun olmanın aksine çok katmanlı bir sosyal sorun alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sosyal sorunun temelinde yalnızca kuşaklararası aktarım değil; istihdam, vergi sistemi, rant, doğal afetler, ekonomik yoksunluk, kişi başına düşen milli gelir, üretim ve tüketim arasındaki dengesizlik, mali kaynakların adil paylaşılması gibi nedenler de yer almaktadır. Yoksulluk, dinamik bir faktördür (Ak, 2016). Bireyin ve toplumun yaşamı algılama biçimi, yaşam standartlarına erişim ve yaşam biçimi etkilemektedir. Bu bağlamda değerlendirdiğimizde, sosyal adaletin sağlanması ve evsizliği anlamak için yoksulluğun doğru kavranması gerekmektedir.

Evsizlik; günümüzde konaklayacak geçici veya kalıcı güvenli bir yere, sıcak yemeğe, sosyal servislere erişemeyen bireyler için kullanılan bir terim olmakla birlikte şehrin çeperlerinde gizli kalan (park, cadde, camii, köprü altı vb.) yerlerde yaşamını sürdürmeye çalışan bireyler için kullanılan bir kavramdır. İngilizce karşılığı homeless, Farsça karşılığı bimekan olan kavram dilimize evsiz olarak yerleşmiştir. Oxford sözlüğünde “ev”i tanımlanırken; güvenlik, sevgi, sığınak, rahatlık, dinlenme, uyku, sıcaklık, etkileşim, yemek ve sosyal ilişki kriterlerini kullanmaktadır (Özdemir, 2010). Ev yalnızca barınmanın sağlandığı mekan algısından çıkarılarak, sosyal ilişkilerin öğrenildiği ve düzenlendiği bir alan olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Evsizliğin türleri ve nedenleri, araştırmacıların sınıflandırmasına göre değişkenlik göstermektedir. Hope ve Young, 1986 yılında yaptıkları çalışma ile evsiz bireylerin yaşam koşullarının ortak yönlerini derlemişlerdir; evsiz bireyler uzun süreli barınma sağlayamamaktadır, hastane, gar, park gibi toplumsal mekanlarda konaklama ihtiyacını gidermeye çalışan, ihtiyacı olmasına rağmen sosyal hizmetlerden yararlanamayan, ‘sıcak bir ev’ ortamı sağlayamayan kişilerdir (Özdemir, 2010).

Bir başka sınıflandırmaya göre evsiz bireyler; birincil evsizler ve ikincil evsizler olarak iki kategoride değerlendirilmektedir. Birincil evsizler; belirli bir mekanda değil, halka açık alanlarda konaklama ihtiyacını gidermeye çalışan bireyleri tanımlar. İkincil evsizler ise; alışlagelmiş bir ikamet yeri bulunmayan, yurt dışında ‘shelter’ adıyla bilinen barınaklarda ya da geçici barınma hizmeti sağlayan kurum, kuruluş ve mekanlarda konaklayan kişileri ifade eder (Akyıldız, 2017).

Bimekan bireylerin, ev dışarısında gösterdikleri konaklama süresine yönelik yapılan bir sınıflandırmada ise evsiz bireyler; epizodik evsizler, kronik evsizler ve geçici evsizler olarak sınıflandırılmaktadır (Mossman & Perlin, 1992). Epizodik evsizler; evsiz kalma riski ile birlikte, yoksulluk sınırının altında yaşayan, sabit ve düzenli bir gelire sahip olmayan evsiz kalma olasılığı yüksek risk düzeyinde olan kişilerdir. (İlhan & Ergün, 2010) Geçici evsiz bireyler; uzun bir süre konaklayacak belirli bir yere, ‘ev’ ortamına ve evin getirdiği sosyal ağlara sahip olmadan yaşayan, sürekli olarak ev dışında yaşayan bu nedenle ne tam olarak ev ortamına ne de sokağa ait hisseden kişilerdir (Ögel & Yücel, 2005). Bu kişiler mental hastalık, bağımlılık gibi tanılara sahip oldukları görülebilir. Kronik evsizler; uzun süredir evsiz olan bireylerdir, sokağa aidiyet gelişmiştir, kendilerini toplumun da

tanımladığı gibi evsiz olarak kabul ettikleri görülmektedir (Akyıldız, 2017). Duruma dair içselleştirme söz konusu olduğundan dolayı, değiştirmeye yönelik bir çabada bulunmuyor olabilir ya da önerilmesi durumunda reddettiği görülebilmektedir.

Bu bağlamda evsizliğin farklı boyutları ile kavramsallaştırılmasını incelediğimizde, kişilerin ev dışı geçirdiği sürenin belirleyici bir faktör olduğu, sokakta yaşayan bireylerin toplumsal olarak sokakta geçirdiği sürenin yanı sıra risk faktörleri ile ilişkili olarak da sınıflandırmaya dahil ettikleri görülmektedir.

Evsizliğin Nedenleri

Evsizliğin nedenleri arasında gösterilebilecek birçok durum söz konusudur; kurumsallaşmama, ekonomik nedenler, doğal afetler sonucu ortaya çıkan olumsuz etkiler, ruh ve sinir hastalıkları, süregelen hastalıklar, engellilik, göç, bağımlılık, geçmiş yaşam deneyimleri, hizmetler hakkında bilgi sahibi olamama, var olan hizmetlere erişmekte yaşanan zorluklar gibi sıralanabilmektedir (Işıksan, 2002; Nies & McEwen, 2001; Sağlık Bakanlığı, 2012).

Evsizliğin nedenlerini açıklamak için kullanılan teorilerin ilki; sistematik nedenler ve kişisel yetersizlik teorisidir (Özdemir, 2010). Sistematik nedenler; sosyal politikaların ruh sağlığı alanında doğru geliştirilmemesi ve yönetilmemesine atıfta bulunmaktadır. Derinleşen yoksulluğun artması ve kaynaklara erişememe gibi nedenler ile şekillenebilir. Kişisel yetersizliğe bağlı olarak açıklanan nedenler ise; alkol ve madde bağımlılığı, davranışsal bağımlılıklar, ruh ve sinir hastalıkları, temel haklardan kaynak olarak sağlanan sosyal hizmete erişememe gibi nedenler ile tanımlanır.

Diğer öne sürülen teoriler arasında mağdur modeli ve incinmişlik modeli yer almaktadır. Mağdur modeline göre; kişi evsizliği içselleştirerek kabul etmiştir ve yaşamını bu duruma yönelik bir sürdürme çabası içerisinde. İncinmişlik modelinde ise; sosyal becerilerden yoksun olma, var olan sosyal hizmetlere erişememe olarak aktarılmaktadır (Van Ry, 1993).

Literatür incelendiğinde görülüyor ki; yas, bağımlılık, göç, hizmetlere erişim, sosyal ilişkiler, boşanma ve gelir düzeyinin düşüklüğü evsizlik olgusuna en çok etki eden durumlardır. Bu bağlamda evsizliğin nedenleri ne yalnızca sosyal politika ne de yalnızca sosyal ilişkilerdir. Fakat en temel nedenin ekonomik kaynaklara erişim olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda evsizlerin ortak özelliklerine dair yapılan araştırmalar incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar arasında şunlar yer almaktadır; evsizlerin büyük bir çoğunluğu alkol ya da madde bağımlısı olabilmektedir. Alkol bağımlısı evsizlerin %52'si erkeklerden, %17'si kadınlardan oluşmaktadır. Her alkol bağımlısı evsiz, her evsiz de alkolik değildir (Özdemir, 2010). Evsizlik toplumda oluşan yanlışların aksine kişi tercihi olmayabilir. Evsizlik ve yoksulluk aynı şey değildir, yoksulluk evsizliğe neden olan nedenlerden yalnızca biridir.

Evsizliğe neden olan sorunlardan bir tanesi de işsizliktir, işsiz kalan birey sağlık, eğitim ve sosyal sistemlere erişimde yaşadığı aksaklıklar nedeniyle yaşamını sürdürürken bir mekandan yoksun kalabilir.

Bir başka neden ise sosyal ilişkilerin kopuşudur, bu bağlamda boşanma, çocuklar ile görüşmeme, birinci ve ikinci dereceden akrabalar ile yaşanan iletişim kopuklukları ve sosyal ilişkilerin yetersizliği nedeniyle de kişiler evsiz kalabilmektedir. Terör de evsizliğe neden olan sorunlardan bir tanesidir, töre cinayetlerinden kaçış, aşiretten uzaklaşma ve bulunmama isteği, savaş ve göç durumları ile birlikte krize yönelik verilen kaçma tepkisi de kişinin evsiz kalabilmesine neden olabilmektedir. Evsizliğin bir diğer nedeni, mahpusluktur. Kişi hapisneden çıktıktan sonra yaşama adapte olmakta yaşadığı zorluk ve sosyal dışlanmanın etkisi ile evsiz kalabilmektedir. Bu nedenler İzmir Büyükşehir Belediyesi Müyesser Turfan Geçici Konukevi'nde staj yaptığım süreç içerisinde süpervizörümün gerçekleştirdiği görüşmelerden elde edilen verilere ve kayıtlar incelenerek elde edilen nedenlerdir. Evsizliğe çözüm olarak geliştirilen uygulama örneklerinden bir tanesi de İzmir ilinde gerçekleştirilmektedir.

Evsizliğe Çözüm Önerisi Olarak Uygulamalar ve Uygulama Önerisi

Türkiye'de evsizlere yönelik yapılan uygulamalar incelendiğinde karşımıza üç sosyal hizmet modeli çıkmaktadır; konteyner evler, oteller ile gerçekleştirilen protokoller ile yerleştirme ve geçici konaklama, geçici barınma evi modeli olmak üzere incelenmektedir. Yurt dışındaki modeller arasında ise sivil toplum kuruluşları aracılığıyla yürütülen 'social housing' modeli yer almaktadır. Hizmetler 18-60 yaş arası yetişkin bireylere verilen hizmetlerdir. Bu bağlamda yalnızca barınma, barınma ve yemek gibi iki model ile hizmet sunumu gerçekleştirilmektedir.

Geçmiş uygulamalar incelendiğinde Ankara Valiliği'nin 2010 yılında Kimsesizler Oteli olarak anılan otel ile işbirliği ile Ankara ilinde yaşayan evsiz bireylerin tespiti ile birlikte üç öğün yemek ve konaklama hizmeti sağlanmıştır. Hizmet kapsamında diğer sosyal hizmetlere kişilerin erişimini sağlamak için bilgilendirme ve yönlendirme yapılarak kişilerin hizmete erişimi sağlanmıştır. Ankara Büyükşehir Belediyesi, günümüzde Dışkapı ve Ulus'ta olmak üzere iki barınma evi ile hizmet vermeye devam etmektedir(<https://www.ankara.bel.tr/sosyal-hizmetler/yasli-hizmetleri/barinma-evi>). Bursa Büyükşehir Belediyesi'nin de hizmet modeli, barınma evi hizmet modeli ile aynı şekildedir(<https://www.bursabuyuksehir.tv/reklam-filmleri/bursa-buyuksehir-belediyesi-barinma-evi-12594.html>) (Küçük, 2014).

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, metropol bir şehir olmanın getirdiği zorluk ile evsiz bireylere yönelik hizmetlerinde spor salonlarını kullanmaktadır. Evsiz bireylere; konaklama, kişisel bakım, üç öğün yemek ve giyim ihtiyaçları karşılanmıştır. Uygulama yapılan spor kompleksleri; Zeytinburnu Spor Kompleksi, Alibeyköy Tevfik Aydeniz Spor Salonu ve Sarıyer Metin Oktay Spor Tesisleri olmak üzere üç mekandır (Küçük, 2014).

İzmir Büyükşehir Belediyesi, benzer bir hizmet modeli olarak 18-60 yaş arası evsiz erkek bireylere hizmet veren bir kuruluştur. Kurum içerisinde kişiler; barınma, üç öğün yemek, sosyal hizmetlere erişim için bilgilendirme ve yönlendirme hizmetlerinden yararlanmaktadırlar. Kurumda kişilerin

konaklayabilecekleri süre maksimum üç aydır(<https://www.izmir.bel.tr/tr/izmir-buyuksehir-belediyesi-gecici-erkek-konukevi/36/115>), (Küçük, 2014).

Tüm hizmetler değerlendirildiğinde evsiz bireylere yönelik sunulan hizmetlerin barınma ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi piramidinin en alt basamağını karşılamak ve yalnızca temel ihtiyaçlarını gidermek üzerinedir. Fakat ülkemizin yeni ve daha geniş bir hizmet modeline ihtiyacı olduğunu söylemek mümkündür. Bir kadın evsiz kaldığında, şiddet önleme ve izleme merkezinde konaklaması sağlanabilir. Anne ise ve bir çocuğu olması durumunda, çocuk 12 yaşın altındaysa birlikte konaklayabilmeleri mümkündür. Bir çocuk ya da ergenin evsiz kalması durumunda, çocuk evleri sitesindeki hizmetlerden yararlandırılabilir. Bir erkek evsiz kaldığında, yukarıda belirtilen illerden birinde ise konaklaması geçici olarak sağlanabilir. Fakat bir baba çocuğu ile evsiz kaldığı durumda, çocuğu ile ayrı kuruluşlarda konaklama imkanına sahiptir bu nedenle çocuğu ile ayrılmak istemeyen babalar verilen hizmetlerden yararlanamamaktadır bu durum 12 yaş üstü çocuğu ile tek başına evsiz kalan kadınlar için de geçerli olan bir durumdur. Aynı zamanda bir ailenin evsiz kalması durumunda, birlikte geçici konaklama hizmetinden yararlanabilecekleri bir kuruluş bulunmamaktadır. Ülkemizin 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş Pazarcık'ta meydana gelen ve 11 ilimizin hasar görerek tüm ülkeyi etkileyen deprem sonucunda görüyoruz ki; barınmaya yönelik ülkemizin bir eylem planına ihtiyacı vardır.

Yeni bir hizmet modeli önerisi olarak; aile bütünlüğünün bozulmadan geçici barınma, giyim, beslenme ve bakım tedbirlerinin sağlanabileceği bir geçici konuk evi sistemi ülkemizin ihtiyaçlarından biridir. Bu bağlamda ailelerin geçici konaklama hizmetinden yararlandırılarak, işsiz aile üyelerinin kendileri için iş bulmasını sağlamak için kurumlar ile bağlantılandırmak, çocuğun eğitime erişimini sağlamak, gerekli sağlık ve bakım tedbirlerinin uygulanmasını sağlamak, aileyi destekleyen hizmet modeline uygun olarak anne ve çocuk, baba ile çocuğun da evsizlik ile karşı karşıya kaldığında sığınabileceği bir sosyal hizmet modeli geliştirilmelidir. Türkiye'de bulunan barınma modeli uygulaması incelendiğinde görülmektedir ki yerel yönetimlerin evsizliğe yönelik uygulamaları bulunmaktadır. Var olan sistemin iyileştirilmesi için, hizmet deneyim paylaşımı toplantıları ile büyükşehir belediyeler ve uygulama modeli örneği ile birlikte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak hizmetin bütüncül sağlanabileceği barınma merkezleri inşa edilmelidir. Bu hizmet modeli aynı zamanda büyük doğal afetler, yoğun göç gibi durumlarda da ailelerin konaklamasına açılacak temel bir uygulama olarak ülkemizin sosyal hizmet uygulamaları arasına kazandırılabilir.

Sonuç

21. Yüzyıl bizler için teknoloji yüzyılı olsa da, Mars'ta su bulunan, başka gezegenlerde yeni yaşam formları aranan bir yüzyıl dahi olsa aynı zamanda sosyal sorunların boyut değiştirdiği bir yüzyıl olarak da sosyal hizmet uygulamalarının karşısına çıkmaktadır. Sosyal sorunlardan biri olan evsizlik de uzun yıllardır bilinen bir sorun olmasına rağmen, uygulama örnekleri kısıtlıdır. Bu durumda yapılabilecek en temel şey; var olan bilgiyi derlemek ve üstüne ekleyerek bir hizmet modeli geliştirmektir. Bu makalede

amaçlanan durum budur. Var olan sisteme erişimi, ikametgaha sahip olmadığı için kısıtlanan, sokaklarda toplumun görmezden geldiği her birey yine topluma ait bir bireydir ve var olan kamu hizmetleri ile desteklenmelidirler.

Bir sorunun çözümüne gitmek, ancak o sorunun keşfedilmesi ile başlar. Evsiz bireylerin toplum tarafından fark edilmesi ve sosyal hizmetler tarafından fark edilmesi gerekmektedir. Var olan uygulamalar, belirli şehirlerde kalmış yerel yönetimin çözümleri olarak kalmamalıdır. Aynı zamanda evsiz bireylerin ve evsiz ailelerin kamu hizmetlerinden yararlandırılabilmesi için yeni bir hizmet modeli ile birlikte evsizlik yeniden kavramsallaşmalıdır. Tanımlanması, kavranması, uygulamaların düşünülmesi ve gerçekleştirilmesi zaman alabilecek durumlar olsa da yerel yönetimler, kamu ve sivil toplum kuruluşları koordine olarak çalışmalıdır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve yerel yönetimler gerçekleştirecekleri uygulamaları ve planları, stratejik planlarına dahil etmelidirler. Gerçekleştirilen iyi uygulama örneklerinden destek alınarak, yeni çalışmaların planlanması ve düzenlenmesi de kolaylaşacaktır.

Evsizlik sorununun, yoksulluğun derinleşmesi, yaşanan afetler, hâlihazırda yaşanan Afgan ve Suriyeli bireylerin göçü gibi durumlar ile bulunduğumuz on yıl içerisinde daha da artacağı göz önüne alınarak konuya ilişkin daha fazla araştırma, çalışma ve uygulamanın gerçekleştirilmesi umut edilmektedir.

Kaynakça

- Ak, M. (2016, Mart-Nisan). Toplumsal Bir Olgu Olarak Yoksulluk. *Akademik Bakış Dergisi*, s. 296-306.
- Akyıldız, Y. (2017, Haziran). Dünyada ve Türkiye'de Evsizlik Sorunu ve Çeşitli Uygulamalar. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 67-91.
- Akyıldız, Y. (2022). Evsiz Bireylerin Sosyal Hayatı Üzerine Nitel Bir Araştırma: "Türkiye Örneği". *Knet Akademisi*, s. 1502-1521.
- Bekaroğlu Doğan, Y. (2019, Ocak-Haziran). Evsizlik Kuramları ve Nedensellik Eleştirel Bir Yaklaşım. *Sosyoloji Divanı, Sosyoloji Dergisi*, s. 179-202 .
- Dünya Bankası. (2001). *World Development Report 2000/2001: Attacking Poverty*. World Bank.
- Giddens, A. (2005). *Sosyoloji* (s. 314). içinde Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gordon, D., Spicker, P., & Alvarez Leguizamón, S. (1999). *Poverty An International Glossary*. London and New York: IPSR Books.
- Hurtubise, R., Babin, P., & Grimard, C. (2009). Shelters For The Homeless: Learning From Research. *Finding Home*. içinde Toronto: www.homelesshub.ca/FindingHome .
- İlhan, N., & Ergün, A. (2010, Ocak-Şubat). Evsizler ve Toplum Sağlığı. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, s. 79-90.
- İnsel, A. (2001). İki Yoksulluk Tanımı ve Bir Öneri. *Toklum ve Bilim*.
- Işıkhan, V. (2002). *Kentlerin Gölgesinde Yaşayan Evsizler*. Ankara: Kardelen Ofset.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. (tarih yok). <https://www.izmir.bel.tr/tr/izmir-buyuksehir-belediyesi-gecici-erkek-konukevi/36/115>) adresinden alındı
- Khan, M. H. (2000). *Rural Poverty in Developing Countries: Issues and Policies*. IMF.

- Küçük, M. (2014, Kasım). Kent Yoksulluğu ve Evsizlik (İstanbul Zeytinburnu Spor Kompleksi Barınma Evi Örneği) . Sakarya, Türkiye.
- Küçük, M. (2018). Evsizlik ve Evsizliği Açıklayan Teoriler. *İdeal Kent*, s. 515-535.
- Küçük, M., & Şan, M. (2018). Kentsel Yoksulluk, Göç ve Yoksulluğun Mekânsal Yoğunlaşması-Ayrışması. *Göç Dergisi*, s. 185–204.
- Mossman, D., & Perlin, M. (1992). Psychiatry and the homeless mentally ill: a reply to Dr. Lamb. *Am J Psychiatry*, s. 951-95.
- Nies, M. A., & McEwen, M. (2001). *Community Public Health Nursing*. Saunders Company.
- Ögel, K., & Yücel, H. (2005). Sokakta Yaşayan Ergenler ve Sağlık Durumları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, s. 11-18.
- Özcan, A., & Karakılçık, Y. (2007). Kent Yoksulluğunun Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Hareketleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *IV. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı: Küresel Yoksulluk*. içinde Çanakkale: Çanakkale ÇOMÜ Yayınları.
- Özdemir, U. (2010, Ekim). Evsizlik ve Evsizlere Genel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, s. 77-88.
- Sağlık Bakanlığı. (2012). *'Bimekan Hasta' Onun Evi*. Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi.
- Scanlon, K., Whitehead, C., & Fernandez Arrigoitia, M. (2014). *Social Housing In Europe*. John Wiley and Sons Ltd.
- Taşçı, M. (2022). Evsizler İçin Sürdürülebilir Barınak Tasarımı: İstanbul Örneği. Konya, Türkiye.
- Van Ry, M. (1993). *Homeless Families: Causes, Effects and Recommendations*. New York: Garland Pub.
- Yağan, M., Koçak, U., & Demirel, B. (2018). Ankara'da Evsiz Ölümleri. *Adli Tıp Bülteni*, s. 151-155.

YAŞLANMANIN VE YAŞLILIĞIN SOSYOLOJİK DEĞERLENDİRMESİ

Osman ÖZTÜRK¹

Özet

Nüfusun yaşlanmasını gelişmiş ülkeler bazında görünürken, Türkiye gibi hâlihazırda gelişmekte olan ülkelerde de görülmeye başlaması neticesinde ortak bir meseleye dönüşmüştür. Nüfusun yaşlanması aynı zamanda ortalama yaşam süresinde ve beklentisinde artma eğilimi taşımıştır. Yaşlanma, tüm canlılarda tezahür eden istisnasız temel bir biyolojik aşamadır. Yaşlılık ise, yetişkinlik evresinin devamında gelen ve hayat süresinin tamamlanması evresine doğru ruhsal ve fiziksel değişimlerin meydana geldiği bir evre olarak ifade edilmektedir. Yaşlılık, bireysel sorun olarak görünse de temeli toplumsal soruna dayanmaktadır. Yaşlılık yalnızca biyolojik bir olgu olmayıp toplumsal bir olguya da sahiptir. Bireyler, üretim yapacak yaşta yani genç ve yetişkin yaşlarda üretim yapma konumundayken yaşlı ve emekli olduğunda tüketim konumunda yer almaktadırlar. Modernleşmeyle birlikte yaşlılık, insan hayatına dair birtakım problemler oluşturan bir döneme evrilmiştir. Geleneksel toplumda yaşlı birey, sosyal statü ve işlevsel rollerindeki becerikliğini gösterememektedir. Yaşlı bireyler; modernliğin sunduğu sosyal, tıbbi ve teknolojik şartların yeterli ölçüde fayda sağlanmadığından dolayı birtakım problemlerle karşılaşmaktadırlar. Yaşlı bireylerin ekonomik anlamda meydana gelen gelirsizlik düzeyi ve artan ek maliyetler bu ve benzeri durumlar yoksullaştırma riskini beraberinde getirebilmektedir. Bu makalenin amacı, yaşlanma ve yaşlılıkla ilgili meydana gelen değişimi sosyolojik perspektiften ele alınmakta ve yaşlılığın getirmiş olduğu avantajlı ve dezavantajlı yönlerini ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yaşlanma, Yaşlılık, Yaşlılık Sosyolojisi, Yaşlı Birey, Modernleşme.

Giriş

Dünya nüfusunun giderek yaşlanması, gelişmiş ülkeleri ve gelişmekte olan ülkeleri alakadar eden birtakım önemli konular gün yüzüne çıkmıştır. Nüfusun giderek yaşlanmasıyla beraberinde bütün ülkeler için artan ekonomik ve sosyal taleplerle karşı karşıya gelineceği anlamına gelmektedir (Ak & Olgun, 2017, s. 198). Böylelikle nüfusun yaşlanmasında daha çok gelişmiş ülkelerin problemi olarak görülürken, Türkiye gibi hali hazırda gelişmekte olan ülkelerin de problemi haline gelmiştir. Nitekim günümüzde özellikle sağlık alanında yaşanan hızlı değişim, sağlık koşullarının düzenli bir hale getirilmesi, sosyal güvenliğin kalıcı hale gelmesi, ekonomîğin refah düzeyine getirilmesi, eğitim seviyesinin artması gibi faktörler bireyler için oldukça kaliteli ve uzun bir yaşam sürmesine imkân sağlamaktadır. Bu bağlamda, doğurganlık oranının azalması ve ortalama yaşam beklentisinin artması yaşlı nüfus oranının giderek artmasına sebep olmuştur.

¹ Aksaray Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji 4. Sınıf Lisans Öğrencisi, ORCID: 0000-0001-9820-3727, osman_422@outlook.com

Dünya çapında, 65 yaş ve üstü nüfus, diğer bütün yaş gruplarından daha yüksektir. Dünyada 2021 yılında 65 yaş ve üstü 764 milyon insanın olduğu bilinmektedir. Dünya nüfusun içerisinde yaşlı nüfusun oranı ise %10 olarak karşımıza çıkmakta ve bu sayı giderek artma eğilimi taşımaktadır (TÜİK, 2021). Bu doğrultuda 65 yaş ve üstü nüfusun artması yaşlı bireylerin yaşama tutunma sürelerinde de artış görülmektedir. Türkiye’ de 2021 yılında 65 ve üstü 8 milyon insanın olduğu bilinmektedir. Türkiye nüfusun içerisinde yaşlı nüfusun oranı ise %9,7 olarak karşımıza çıkmakta ve bu sayı giderek artmaktadır. Yaşlı nüfusun 2021 yılındaki verilerine göre toplam nüfusun %44,3’ünü erkek nüfus oluştururken, %55,7’sini kadın nüfusu oluşturmaktadır (TÜİK, 2021).

Günümüz dünyasının en önemli demografik olgularından olan yaşlanma ve yaşlılıktır. Yaşlanma, hali hazırda devam eden bir süreç olup, bireyin çevreye karşı olan uyumsuzluğu artarak yetersiz hale gelmesidir. Diğer bir ifadeyle de, beden yapısında ve işlevinde devam eden bozuklukların birikimidir. Yaşlanma, bütün canlılarda görülen istisnasız temel bir biyolojik süreçtir. Yaşlılık ise, yetişkinliğin bir devamı niteliğinde olup, yaşam sürenin bitişinde ruhen ve fiziken değişimlerin yaşandığı bir evre olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim yaşanan bu değişimlerin doğrudan gözlemlenen yönleri olduğu gibi, doğrudan gözlemlenilemeyen yönleri de olduğunu dile getirmek mümkündür. Bu bağlamda fiziksel değişimlerin açık bir şekilde görülürken, sosyolojik ve psikolojik problemlerden meydana gelen değişimlerin dışarıdan bakılmayla kolay bir şekilde görülememektedir.

Aynı zamanda yaşlılık, bireysel gibi görünüme sahip olsa da temelinde toplumsal bir meseledir. İnsanlar, genç ve yetişkin yaşlarda üretim yapma potansiyeline sahipken, yaşlılığında ve emekliliğinde tüketme konumunda yer alacaklardır. Nitekim yaşlı bireylerin tüketme konumunda yer alması, ekonomik anlamda tehlikeleri beraberinde getirecektir. Tüketme konumunda yer alan yaşlı birey, artık kendini işe yaramaz olduğunu düşünecek ve psikolojik olarak da yetersiz ve gereksiz olarak görmeye başlayacaktır. Bu doğrultuda hem fiziksel hem de ruhsal sorunlarda gün yüzüne çıkabilecektir.

Bireylerin yaşı ilerledikçe vücudunda bazı değişimler meydana gelebilmektedir. Bu değişiklikler şu şekilde nitelendirilebilir; beyazlaşmış saçlar, elinde bastonu, beli bükük neneler ve dedeler, kırışık eller, gözleri uzaklara bakan, acı, keder, hüznün, alınlarındaki oluşan çizgiler gibi nitelendirmeler zihnimizde yer edinir ve yaşlı profili ortaya çıkabilmektedir. Yaşlılık, bireyin biyolojik hayat beklentisini, bedenin organik gelişimini ve çöküşünü gösteren bu aşama aynı zamanda dışarıdan gözlemlenebilen bir deforme hali olarak da karşımıza çıkmaktadır. Bireyin yaşlanması, yaşlı olması ve yaşlılık durumu bir nevi çocuk halidir. Çünkü bireyler yaşlandıkça çocuklaşma haline bürünebilmektedir. Çocuklar, bir şey istediğinde yapılmadığı zaman küsüyorsa, yaşlı bireylerde istedikleri olmadığı zamanda bir çocuk edasıyla küsmekte ve kırılmaktadır.

İnsanoğlu, hiç yaşlanmayacak gibi yaşamakta ve kabullenemediği iki gerçeğe karşı karşıya gelmekte bunlar; yaşlılık ve ölümdür. Yaşlılık, hem ihtiyaç evresi hem de hayatın zorluğuyla yüzleşen bir evredir. Bireyler eskiden her istediğini yapar durumdayken, yaş ilerledikçe yapamaz hale gelmektedir. Bu doğrultuda bireyler ölüme bir nefes, bir adım, hatta bir günden daha da az bir vakit kaldığı gerçeğiyle karşılaşmaktadırlar. Çünkü bireylerin zihninde genç profili ölüme daha uzaktır ve kabullenmesi de bir hayli zordur fakat yaşlı profili öyle değildir nedeni ise tabiri caizse onun “bir ayağı çukurda anlamı taşıdığındandır.

Modernleşmeyle birlikte yaşlılık olgusu; çok boyutlu problem kümesine geçmiş, değer yüklü misyonundan problem taşıyan bir konuma evrilmiştir (Özbolet, 2016, s. 56-57; Ceylan, 2015, s. 25-26). Modernleşme, bireylerin zihinsel yapılarında ve hayat tarzlarında birtakım değişimlere vesile olmuştur. Nitekim modernleşme bireyleri hem özgürleştirmesine hem de sosyal çevreden soyutlanmasına neden olabilmektedir. İnsan sosyal bir varlık olmasından dolayı çevresiyle kurmuş olduğu samimiyet bağının, zaman içerisinde yüzeyselliğe dayalı samimi ilişkilerin temas ettiği alana dönüşmüştür. İlişkilerde güven parametresine dayalı samimi ilişkiler, toplumsal hayatın verimli ve etkin bir şekilde ilerlemesinde gerekli bir durumken insan ilişkilerindeki yüzeyselliğin önemi, ilişkilerin anlamlı olmasını sağlayan bir güven duygusuna devretmiştir (Gül, 2022, s. 931). Bu bağlamda modernleşme, bireyin çevresiyle girmiş olduğu ilişki bağını zayıflatmaktadır. Modern birey, meydana gelen değişimlerin himayesi altında kalmış ve yeni çevresel şartlara kendini ayarlaması zorunlu hale gelmiştir. Nitekim süreç içerisinde fiziksel yaşlanma, yalnızlık duygusu, sağlık sorunları, dine olan hassasiyeti ve içe kapanma gibi birtakım özelliklerden dolayı meydana gelen artışlar söz konusu olması münasebetiyle bu durum daha çok ölümle ilgili fikirler üzerinde de durulmasına sebep olmuştur. Modernleşmeyle birlikte yaşlı bireylerin biyolojik durumu, fiziksel ve zihinsel görünümü ve çevresiyle olan ilişkileri gibi durumlarda da farklılıklar bulunmaktadır. Bu durumda yaşlı bireylerin algı ve tutumunda modernleşmeden fazlasıyla pay almıştır.

Modern dönemde yaşlılık, insan hayatına sorunlar çıkaran bir dönemi kapsamakta ve tek tip bir gruplandırma yapılmayacak kadar problemlerde çeşitlilik söz konusudur. Nitekim geleneksel toplumda kendisine yönelik toplumsal statü ve işlevsel rollerindeki yetkinliğini karşılayamayan yaşlı birey; günümüz dünyasının yani modernliğin sunmuş olduğu dünyanın, sosyal, teknolojik ve tıbbi koşulların eşit bir ölçekte yararlanamamanın ceremesini çekmektedirler. Modernleşmenin cezbedici tarafında artış gösteren bireyselleşme, geleneksel toplumda yaşlı bireylerin sahip oldukları avantajları modern dönemde dezavantaja dönüştürerek genç bireyler ile yaşlı bireyler arasında fırsat eşitsizliği meydana gelmiştir (Gül, 2022).

Yaşlı bireylerin gelirlerindeki kısıtlılık ve artan ek maliyetler yaşlıları yoksullaştırma riskini artırmakta veya hali hazırda devam eden yoksulluğun giderek derinleşmekte olup yaşanan yoksulluk düzeyine de farklılıklar sunmaktadır. Dolayısıyla yaşlı bireyler; temel sağlık hizmetlerinden yoksun kalma, yeterli eğitim görememe, yetersiz beslenme, yaşam koşullarının elverişsiz olması gibi yoksullukla ilişkili sorunlar giderek artmaktadır (Ak & Olgun, 2017). Buna ilaveten yaşlılık, bireysel refah seviyesini

ekonomik anlamda üst seviyeye yükseltme imkânlarına ket vuran ve hayat kalitesini azaltan bir yapıyı da beraberinde getirebilmektedir.

Bu makale, yaşlanmanın ve yaşlılığın, kavramsal ve kuramsal çerçevede ele alarak sosyolojik değerlendirmesi üzerinde durulmuştur. Yaşlanmanın getirmiş olduğu yaşlılık olgusunun geçirdiği süreçler tartışılmış ve yaşlılığı, toplumsal değişim ve dönüşümden farklı kılan etmenlere değinilmesini amaçlanmıştır. Makalede yaşlı bireylerin yaşamış oldukları sorunları ele alınırken, literatürde yer alan kaynaklardan yararlanılmıştır.

Kavramsal Çerçeve

Yaşlanma ve Yaşlılık

Kronolojik yaş yani takvim yaşı ve biyolojik yaş olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır. İlk olarak biyolojik yaş ele aldığımızda, mikrobiyolojik zemindeki süreçlerle ilintili olması ve bulunduğu biyolojik basamağın zaman birimi olarak ifade edilmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kronolojik yaş (takvimsel yaş) ise, doğumla birlikte bugüne kadar geçen ve geride kalan sürenin toplamını ifade etmektedir. Bu bağlamda kronolojik yaşı bütün bireylerde aynı oluyorken, biyolojik yaş bireylere göre şekillenmektedir.

İstisnasız her canlıda görülen ve bir süreç olan yaşlanma, bireyin çevreye uyum sağlamasındaki yetersizlik durumu, beden yapısı ve işlevinde devam eden bozuklukların birikmesinin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşlanma, istisnasız bütün canlılarda görülen temel bir biyolojik sürece tekabül etmektedir (Ak & Olgun, 2017, s. 199). Yaşlanmayı fizyolojik olarak belirlemek zor bir durumdur.

Yaşlanan beden de doğada var olan entropi yasası geçerli olmaktadır. Diğer bir ifadeyle de, entropi tek boyutlu bir oktur ve yaşlanan bir beden de otomatikmen kendisini yeniden gerçekleştirme imkânı sağlamaktadır (Chopra, 1996). Nitekim normal süreçte yaşlanma, vücut yapısında, organların işlevlerinde ve organların yapısında bazı fiziksel yeti yitimi meydana gelebilmektedir. Örneğin bedensel yeti yitimine sahip olan yaşlı birey, bir işi yapma ve hareket etme noktasında birtakım kısıtlılıklar meydana gelebilecektir. Bu bağlamda, yaşlı bireyler, gündelik hayat tarzlarında değişikliğe gitmektedirler ve bu durum yaşlı bireylerin hayat kalitesini de etkilemektedir. Nitekim hayat kalitesinin, yaşlı bireylerin fiziki durumunun yanında yer aldığı sosyoekonomik şartlarla ilintili bir durum olduğunu da söyleyebiliriz.

Yaşlılık, insanlığın hayat döngülerinden olan; çocukluk, ergenlik, gençlik, olgunluk ve yaşlılık olarak sıralanabilmektedir. Yaşlılık kelimesi yaşam boyunca hep bir ilerlemenin devamını sağlayan ve bireysel anlamda meydana gelen değişimler yaşanan ve yaşam süresinin geç dönemine denk gelen dönemi kapsamaktadır. Dolayısıyla başlangıç tarihi belli olmamakla beraber bu yaşam dönemi, psikolojik ve sosyolojik açıdan ele alındığında otuz beş yaşında da başlayabilmekte ya da seksen beş yaşında hala başlamamış olabilmektedir (Tufan, 2003, s. 13). Ayrıca yaşlılık, yaşama yönelik kayıpların ve çöküşün

görüldüğü bir dönem olup çevresel, ekonomik ve kültürel faktörlerin rol oynadığı bir netice ve göreceli bir kavram olarak ifade edilebilir.

Yaşlılık, zaman faktörüne bağlı olarak bireyin değişen çevreye adapte olma ile organizmanın dış ve iç faktörler arasında denge de tutabilme gücünün zayıflamasıdır. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yaşlılığı, bireyin çevreye karşın uyumu git gide azalması şeklinde ifade etmektedir. Dünyada insanlığın var olmasından itibaren yaşlılık, bireydeki fiziksel gelişimin son aşamasıdır. Çocukluk, gençlik, yetişkinlik ve son aşama olan yaşlılık birbirinin devamı olup gelişimin ve değişimin parametreleridir (Onur, 1991, s. 161). Nitekim her bir toplumda çocukluk ve yetişkinlik dönemleri birbirinden ayrılmakta olup hayatın her bir döneminde farklı sosyal normlar ve kültürel beklentiler birbirini takip etmektedir. Dolayısıyla genel olarak yetişkinliğin yaşı 21 civarında başladığı ve ölüme kadar süregeldiği kabulündedir. Yetişkinlik dönemi üç kategoriye ayrılmakta; genç yetişkinlik, orta yaş ve son olarak yaşlılıktır (Demirbilek, 2014, s. 134). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) göre, 65 ve üzeri yaşa sahip olan bireyleri “yaşlı” olarak nitelemektedir. Bir ülkenin toplam nüfusun içerisinde 65 yaş ve üzeri yaşta olan bireylerin oranı %7 ile %10 oranında ve o ülke nüfus yaşı olarak kabul görülmektedir. Bu doğrultuda, yaşlılığın gelişimi ve vücutta meydana gelen değişiklikleri ele alındığında yaşlılık dönemi 65-74 yaş “genç yetişkinlik”, 75-84 yaş “yaşlılık” ve 85 yaş ve üzeri “ileri yaşlılık” dönemi olarak üç kategori üzerinden ele almaktadır.

Her bir toplum yaşlara göre bireyleri kategorilendirmiş ve toplumda farklı statüler kazandırmışlardır. Toplumda statüler çok da yüksek değildir. Nitekim çocuklar genel itibariyle sevilen, istenilen bir birey olarak görünürken, gençler ve orta yaşa sahip bireyler ise yaşları dolayısıyla özel bir konumda bulunmamaktadırlar. Bu durumda yaşlılık neredeyse tüm toplumlarda bireylere yüksek bir konum sağlar. Yaşlı dediğimizde aklımıza gelen, hürmet sahibi ve bazı ayrıcalıklara sahip olan bireylerdir. Yaşla birlikte edildiğine inanılan akıl, deneyim ve atalardan aktarılarak yığılan bilgi kümesi yaşlıya statü imkânı sağlamaktadır (Çiğdem & Konak, 2005, s. 36). Günümüz toplumlarda yaşlı bireylerin yeri oldukça ayrıdır. Yaşlı bireylere; saygı gösterilir, hürmette kusur edilmez, verdikleri öğütleri dikkatli bir şekilde dinlenir. Dudaklarından dökülen her bir kelime bizler için oldukça kıymetlidir. Evimizin başköşesine konumlandırılır, huzurun, bereketin, ferahlığın sembolü olarak atfedilir (Özkan, 2017). Bu bağlamda, ilkel toplumlarda atfedilen bu durumlardan bahsetmek mümkün olmamakla beraber tersi bir durumda söz konusudur.

İlkel dönemlerde geçim zor sağlanmaktaydı, o dönemlerde avlanmaya gitmek veya diğer işleri halletmek için bir güç gerekiyordu. Dolayısıyla gri yıllar olarak atfedilen (2003, s. 81) bu hayat döneminde, yaşlı bireyler zayıf duruma düşmüşlerdir. Genç yaşa sahip olan bireyler ilkel toplumlarda daha değerli olarak görülür, yaşlı bireyler ise değersiz ve yük olarak görüldüğünden dolayı ölüme davet açıldığı zamanlarda olmuştur.

İlkel toplumlarda yaşlı bireylerde kendi kendine işini göremeyen, üretimsiz olan ve işe yaramayan olarak atfedilmiştir. Dolayısıyla kimi toplumlarda yaşlıları herhangi bir işe yaramadığı için terk edilmeye bırakılmış kimisi de kendilerine yönelik düzenlenen törenlerle öldürülmüştür. Ayrıca bazı topluluklar geçim derdinde olduğu halde yaşlılara saygı ve hürmet de kusur etmemişlerdir. İlkel toplumlarda teknolojinin olmaması ve hayata devam etme mücadelesi fiziki güce ve dayanıklılığa bağlı olmaktadır. Tarım topluma geçildiğinde ise, toplumun ayrıcalıklı üyeleri yaşlılar olmuştur. Bu toplumsal örgütlenme şeklinde yaşlıların gücü, refahı ve prestiji çok fazla ellerinde bulundurmasına sebep olmuştur (Demirbilek, 2014, s. 132). Böylelikle yaşlı erkekleri aile üyeleri tarafından onurlandırılmaya layık görülmüştür.

Tarım toplumundan endüstrileşme toplumuna geçilmesiyle beraber hayat standartları yükselmeye başlamış ve hayatta kalma süresini attıran tıbbi teknolojiler geliştirilmiştir. Bu bağlamda endüstrileşmenin etkisine rağmen, yaşlı bireylerin hayat kalitesinde ve toplumsal statüsünde herhangi bir değişim ve gelişim gözlemlenmemiştir. Aksine, endüstri toplumları yaşlı bireylere minimal düzeyde güç ve prestij olanağı sağlamıştır (Macionis, 2003; Akın, 2002). Nitekim endüstri toplumlarında yaşlı bireyler değerli bir sosyal rolü elinde bulunduramamışlardır. Fakat ilksel toplumlarda yaşlı bireyler liderlik, hakemlik ve danışmanlık gibi olumlu rolleri üstlenerek yerine getirmişlerdir. Modern hayat, kariyerlerini yürütme hedefinde olan genç bireyleri aile üyelerine daha az bağımlı hale getirmekte, onlara bireysel gelirlerini elde etme olanağı tanımakta ve bu şekilde kuşaklar arasında fiziksel olarak ayrımlar görülmektedir.

Endüstri toplumundan sonra meydana gelen hayat tarzı, yaşlı bireylerde saygınlık, statü ve rollerinin değişimine sebep olmuştur. Geleneksel toplumundan modern toplumuna geçiş aşamasında, gündelik hayattaki değişim rüzgârları; göç, iş, kentleşme, endüstrileşme, mesleki farklılık, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, örf, adet ve geleneklerde, demografik ve kültürel yapıda, eğitim sisteminde ve ekonomik meydana gelen değişim rüzgârların yaptığı etkiyi, toplumsal değişim aşamasının niceliğini ve niteliğini gün yüzüne çıkarmaktadır (T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2011). Aile yapısındaki meydana gelen değişimlerden nasibini alanlardan biri de yaşlı bireylerdir. Nitekim bu aşamada yaşlı bireylerin statülerinde ve rollerinde birtakım farklılıklar meydana gelmiştir. Yaşlı bireyler, modern toplumda, geleneksel toplumdaki aileyi temsil gücünü ve aile ilişkilerindeki yönlendirme durumunu eskisi kadar kullanamamıştır.

Günümüz dünyasının toplumsal yaşamında, yaşlı bireylerin sahip olduğu birtakım özellikler bulunmakta; biyolojik özellikler, ekonomik ve sosyal yapılarıdaki değişimler, sosyal ve fiziki çevrenin önemi, bireyin geçmiş hayatta kazanmış olduğu tecrübeler ve içinde yer aldığı kültürel ortam, deneyimlerle beraberinde gelen duygu ve heyecan durumları, bireyin kendi statüsünün özelliklerine yüklediği anlam ve bireyin oynaması gereken rollerin seçme konusunda etki edebilmektedir (Özkul & Kalaycı, 2015, s. 8). Nitekim modern toplumlarda olduğu gibi geleneksel toplumlarda da yalnızca yaşlılık statüsü değil, birden çok yaşlılık statüsü yer almaktadır. Biyolojik anlamda yaşlı bireylerin

statüsel farklılığı, niteliklerinden dolayı meydana getirilen rol potansiyelinden kaynaklanmaktadır. Bireyin rol potansiyeli, işgal ettiği statüye anlamlandırılan toplumsal önemi ve saygınlığı belirlemektedir (Özkul & Kalaycı, 2015, s. 8). Dolayısıyla günümüz dünyasının toplumlarında, geleneksel toplumlarda da olduğu gibi yalnızca tek bir “yaşlılık statüsü” bulunmamaktadır. Çevresel ve bireysel sebeplerin etkisiyle farklı “yaşlılık statüsü” yer almaktadır. Modern toplumda sosyal çevre ve aile üyeleri yaşlı bireyleri duygusal bağıllık düzeyinde ele almakta ve önemini vurgulamaktadır.

Modern toplumlarda yaşlı bireylerin, sağlıklı koşullarda hayatına devam edebilmesi ve hayat tarzını koruması bir zorunluluk haline gelmiştir. Yaşlı bireylerin sağlıklı bir şekilde hayata devam edebilmesi için sosyolojik, psikolojik ve fiziksel fonksiyonlarını sağlayabilmesi ve kendisini denetleyebilecek birilerine bağımlı olmaksızın hayatına devam ettirmesi gerekmektedir. Yaşlı bireyler alkol, sigara gibi kötü alışkanlıklara yeltenmemeleri, sosyal faaliyetlere ve spora katılım sağlamaları, beslenmelerine dikkat etmeleri ve yalnızlıktan kurtulabilmeleri gibi almış oldukları tedbirleri daha sağlıklı koşullarda yaşamaları adına önem taşımaktadır (Ersanlı, 2005). Yaşlılık sürecinde meydana gelen değişimlerin genel özellikler itibarıyla ortak bir paydada olmasından dolayı ve her bir bireyinde zamanı geldiğinde yaşlılığı deneyimlemesi önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır. Bundan ötürü yaşlılık sürecinde toplumsal çeperde cereyan eden birçok etken, bireyin fiziksel görünümüne kadar tezahür etmektedir.

Modern dönemde mesleki gelişmeler ve ekonomik gelişmeler, estetik ve medikal teknolojinin de yenilenmesi doğrultusunda bireylerin fiziksel görünümünde iyileşmeler söz konusudur. Bu bağlamda yaşlı bireylerin medeni durumu, sağlık durumu, ekonomik durumu ve modern dönemin koşullarına uyumu gibi etkenler fiziksel görünümlere ve canlılığa etki etmektedir. Nitekim bu durumlar bireylerin gerçek yaşına da tesir etmektedir. Nedeni ise, pozitif tutuma sahip olan yaşlı bireyler, negatif tutuma sahip gruplardan daha genç ve sağlıklı olduğu; negatif tutuma sahip olanların ise pozitif tutumlara nazaran daha yaşlı ve sağlıksız olduğu durumlar karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla modern dönemde yaşlı bireyin fiziki görünüm anlayışı, geleneksel döneme göre farklılık arz etmektedir. Nitekim geleneksel ailede yaşayan birey fiziki görüntüden mutlu oluyorken, modern dönemde ise meydana gelen psikolojik sorunlarla başa çıkma mecburundadırlar.

Yaşın ilerlemesi sürecinde oluşan fiziksel değişimlerin ruhsal/psikolojik yönleriye tesir etmesine bağlıdır, dolayısıyla olarak meydana gelen mutsuzluk, yaşlı bireyler için mecburi bir durum olarak karşılaşılmaktadır (Onur, 2011). Ayrıca hastalık, emeklilik, maddi problemler, sosyal destekte azalmalar gibi sorunlar karşısında yaşlı bireyler, hem ailesine hem de çevresine adapte olma hususunda zorluk çekmektedirler.

Yaşlılığın ve yaşlanmanın sosyolojik boyutunda meydana gelen değişimlerin yönü daha çok roller ve statü etrafında şekillenmektedir. Yaş ilerlemesiyle birlikte çevre ve aileyle olan ilişkilerde meydana gelen problemlerin yanında toplumsal desteğin azalması ya da desteğin durması gibi konularda gün yüzüne çıkmıştır. Nitekim bu değişimlerden biride emekliliktir (Göka & Aydemir, 2000). Emekliliğin

getirmiş olduğu toplumsal konumun düşmesi veya kaybı gibi olumlu olmayan değişimler ve gelirindeki hissedilir derecede düşüşler yaşanması halinde yaşlılık sürecini dezavantajlı bir durum haline getirmiştir. Ayrıca herhangi bir sosyal güvenceye sahip olmayan yaşlı bireylerin devletten almış oldukları ekonomik desteklerle yaşamlarını devam ettirmedeki yetersizliği de yaşlılık sürecini oldukça olumsuz etkileyen bir neden olarak görülmektedir. Nitekim günümüz dünyasında değişen hayat şartlarının her bir yönden yaşlı bireylerin zorlandığı düşünüldüğünde ekonomik olarak iyileştirmeler sağlanması, yaşlı bireyler açısından temel hayati becerilerini devam ettirmesinde zorunlu bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Yaşlılık sürecinde kültürel ve çevresel etmenler kadar irdelenmesi gereken bir diğer konu ise, toplumun yaşlı algısı ve yaşlı bireyin bireysel olarak algılarının ve tutumunun da hayat standardını etkilediği gerçeğidir. Modernleşmeyle beraberinde gelen toplumun yaşlı algısı yaşlı bireylerin kendi yaşlılığıyla ilgili algısı gibi birtakım çatışmaları gün yüzüne çıkarmaktadır. Dolayısıyla toplumun yaşlı bireylere yönelik bakışı, onunla ilgili anlayışı ve beklentileri; yaşlı bireyler kendileri hakkında algıları da sağlıklı ve oldukça kaliteli bir ‘yaşlanma’ bakımından önem arz etmektedir (Dixon, 2007). Nitekim yaşlılık algısı, geleneksel ve modern toplumlarda birtakım farklılık barındırmaktadır. Bu doğrultuda geleneksel toplumda yaşlılık ‘bilgelik ve olgunluk’ şeklinde algılanırken modern toplumda ise, ‘yoksunluk, zayıflık ve bağımlılık’ şeklinde algılanmaktadır.

Yaşlı bireyler toplum tarafından dikte edilen birtakım kalıp yargılar hissedilir niteliktedir (Levy, 2003, s. 201-206). Yaşlı bireyler, hem iş yerlerinde hem de toplumun herhangi bir kesiminde oldukça genç statüsünde yer alan bireylerle karşılaştırma yapılarak dışlanmaktadır. Yaşlı; fikirli, tutumlu, bunaklaşmış, ahlak ve denetim yönünden geleneksele takılı kalmış bireyler olarak algılanmaktadır (Butler, 1974, s. 529-535). Nitekim 2019 yılında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan ve bütün dünyayı kası kavuran Covid-19 salgınıdır. Bu salgında en büyük nasibini yaşlı bireyler almıştır. Salgın gibi toplumsal değişimin kırılma noktası haline gelen yaşlı bireyler, sosyal hayatın birçok kesiminde kendilerine dikte edilen dışlamalardan fazlasıyla etkilendikleri ve bu durum Covid-19 salgın aşamasına da yansdığı görülmüştür (Gül, 2022, s. 937). Dolayısıyla burada devreye giren devlet, temel olarak yaşlı bireyleri koruma niyetli aldığı kararların gençler nezdinde suiistimal hale getirilmesine neden olmuştur.

Yaşlı bireylere yönelik birtakım etiketlemeler söz konusudur. Bu etiketlemeler toplumsal bir meseleye ve yaşlı ayrımcılığına sebep olmaktadır. Yaşlı bireyler; yaşlı olduğundan dolayı yeni şeyleri öğrenmeye açık olmayan, toplumsal fayda sağlamayan bireyler olarak görülmekte ve toplumdan soyutlanmaya kadar gidebilmektedir. Çevreden iletilen olumlu olmayan mesajlarla etikete maruz kalan yaşlı bireyler, kendilerine yönelik olumlu olmayan düşünce ve algıların meydana gelmesi, yaşlılık dönemini toplum tarafından istenilmeyen bir düzleme getirmektedir. Bu durum, yaşlı bireylerin özgüveninde sarsılmalarına ya da özgüven kaybına neden olabilmektedir (Gül, 2022, s. 938). Bu bağlamda yapılmış çalışmalarda bireylerin yaşlılıkla ilgili fikirlerindeki yaşlılık algısı; hayatın sonu, geçmişe bağlı kalma, yalnızlık, hastalık ve dışlanmışlık şeklinde algıladıkları sonuca ulaşılmıştır (Demircan, S;

Çalıştır, B; Dereli, F; Bozyer, İ; Düzöz, G; Turasay, N; Özen, S, 2005, s. 148; Özdemir, Akdemir, & İmatullah, 2005, s. 94-100). Yaşlı bireyler modernleşmeyle birlikte, fiziki görünümüne sahip olmak ve hiçbir sağlık sorunları olmamak tıp biliminin getirmiş olduğu bazı avantajlarla oldukça iyi bir sağlıklı geleceğe kavuşma umuduna tutunsalar bile gençlerin dikte ettiği yaşlılık algısı arasında kalarak mutsuzluğa itilmektedirler. Genç bireyler tarafından sert bir yaşlılık algısının bu şekilde dikte edilmesi ve bu algıya yönelik bir direnç sergilemesi hususunda sorunlarla karşı karşıya gelen yaşlı birey, kendisini bu tarz duygu durumlarına sürükleyecek mekânlardan geri çekilmeyi yeğleyebilmektedir.

Kuramsal Çerçeve

Yaşlılık ve Yaşlanma Kuramları

Yaşlılıkla ve yaşlanma ile ilgili yapılan çalışmalarda, yöntemsel boyutu makro ve mikro düzlemlerde ele alıp bütünsel bir perspektifle irdelemek mümkündür. Bu doğrultuda mikro boyutta yaşlılık problemleri, kişisel ilişkileri kapsayan araştırma konularını içerirken, makro boyutta ise, yaşlılık problemlerinin toplumsal yapıda ve düzeyde nasıl yer edindiğiyle ilgili çalışmaları kapsamaktadır. Yaşlı bireylerle ilgili makro boyutta yapılan birçok çalışmalarda; toplumsal yapıların etki düzeyini ortaya koyarak, toplum ve bireyler açısından yaşlı ve yaşlılığın ne anlam ifade edildiğini anlayabilmek önemlidir.

Kavramsal boyutta yaşlılığa ilişkin multidisipler alanların farklı perspektiften yaklaşması, yaşlılığın farklı biçimlerde ifade edilmesi ve incelenmesini de beraberinde getirmiş olacaktır. Nitekim modern toplumda yaşlılık sosyal bir mesele olarak ele alınmaktadır. Modern toplumda yaşlılığı sosyal bir mesele olarak algılandığı ve kavramsallaştırıldığı, yaşlılığın sosyal bir mesele olarak çözümüne dair çalışmalarda bulunulması ve üzerinde ayrıntılı olarak incelenmesini dolayısıyla çözüm yönündeki çalışmaların teşvik edilmesine olanak sağlamıştır. Bu bağlamda yaşlılık ve yaşlanma meselesine ilişkin farklı teorilerden kaynaklanan farklı kuramlara dair yaklaşımların geliştirilmiştir. Kuramları ele alacak olursak; *Yaşamdan Geri Çekilme Kuramı*, *Aktivite Kuramı*, *Süreklilik Kuramı*, *Rol Bırakma Kuramı*, *Modernleşme Kuramı*, *Sosyolojik Yaşlanma Kuramı* şeklinde söyleyebiliriz.

Yaşamdan Geri Çekilme Kuramı: Genel itibariyle yaşlılık dönemi, bireylerin yaşamak istemedikleri ve korku hissine kapıldıkları bir yaşamsal evre olarak algılanabilmektedir. Nedeni ise, yaşlılık kavram itibariyle de, “zayıflık ve muhtaçlık” olarak nitelendirilmektedir. Nitekim yaşlıya ve yaşlılığa ilişkin olumsuz anlamlar içeren birtakım kalıpsal düşünceler ve önyargılarla yaklaşılmaktadır. Yaşlı bireylere yönelik “hasta, çirkin, zihinsel yetersizliğe sahip ve cinsiyetsizdir” gibi birtakım yargılarla toplum içinde olumsuz nitelendirmelere karşı karşıya kalmaktadırlar (Çilingiroğlu & Demirel, 2004, s. 25-30). Bu bağlamda toplumda yaşlılık, yaşamdan yavaş yavaş geri çekilme aşaması olarak görülmektedir. Yaşamdan Geri Çekilme Kuramı, bu konuya dair geliştirilen, öncelikli sosyolojik kuramlarından biridir. William E. Henry ve Elaine Cumming tarafından ilk olarak 1961 yılında geliştirilmeye çalışılan bu kuram, yaşlıların, hem toplumsal ilişkilerinin hem de rollerinin devam ettirilmesinde gerekli olan güçleri

ve enerjileri azaldığını ya da yitirildiğini ileri sürmektedir. Nitekim bu olumsuz duruma paralel olarak, fiziki eylemlerde ve rollerde azalma görülmesi ya da yitirilmesi yaşlı bireylerin toplumdan uzaklaşmasına ve kendi iç dünyasına yaslanması yani “içine kapanık” olmasına neden olduğu savunulmuştur. Dolayısıyla yaşlı birey, yitirmiş olduğu bu roller, mesleğini ve sosyal kişiliğini ve ailedeki ilişkilerini dezavantajlı duruma düşürebilmektedir (Akdemir, Çınar, & Görgülü, 2007, s. 15-22). Yaşlıya karşı meydana gelen dezavantajlılık durumları toplumun tutumuna ve değerlerine bağlı olmakla beraber toplumun yaşlı bireylerden uzak kalması ve toplumsal bir meselenin meydana gelmesine zemin oluşturmaktadır. Nitekim bu durum ileri ki düzlemde, yaşlı bireylere sunulan hizmetlerde; sosyal destekten yoksun kalmasına, psikolojik çöküntüye, kurumsal hizmetlerin sınırlandırılmasına neden olabilme tehlikesini beraberinde getirebilmektedir. Yaşlı bireylerin sosyal rollerinden geri çekilişi, gerek yaşlı bireyler tarafından, gerekse de toplum tarafından aktifsiz bir karşılayışı simgeleyen bu kabullenme, olumlu bir kabullenme olarak görülmektedir. Yaşamdan geri çekilme kuramı emeklilik hakkı kazanmasıyla birlikte birtakım rol yitimine uğrayan bireyler, bu yitimlerini hayata aktife ederek yeni bir statüsel kazanımlar kazanmak yerine kendisini “işe yaramaz” ve “yaşlı” hissiyatına kapılmaktadır. Böylelikle birey hayat ile olan bağı en aza indirmesi ve hayattan geri çekilmesi ve edinmiş olduğu sosyal çevreyle olan ilişkisinin kopmasına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla yaşlı bireylerin, sosyal çevresiyle bütünleşme sağlayamamaktadır.

Aktivite Kuramı: Aktivite kuramı, geri çekilme kuramına karşı olarak geliştirilmiş bir kuramdır. Aktörleri sosyolog Bernice L. Neugarten, Robert J. Havighurst ve Sheldon S. Tobin’dir (Bölüktaş, 2019, s. 49). Aktive kuramında, yaşlılık halinin avantajlı yönlerini ve yaşlı bireylerin aktif olmasını ileri sürmektedir. Bireylerin yaşlılıkta meydana gelen değişimlere iyi bir şekilde adapte olması halinde toplumsal yaşamdaki yeni rollere sahip olmakta ve yeni eylemlerde bulunmaktadır. Benzer düzeyde hayat standardına sahip olan yaşlı bireyler bu standartları emeklilik döneminde de süregelmelerini istemektedir (Çanakkale Yaşlı Atlası, 2013). Aktivite kuramının temelindeki ana fikir, insanları birbirinden ayıran durumun yalnızca yaş farkından ibaret olmadığını ifade etmektedir. Aktifsizlik, istenilmeyen duruma düşen ve kişileri toplumdan soyutlama yolun giden, işe yaramazlık duygusunu ateşleyen gibi olumsuz durumlar ele alınmaktadır” (Bölüktaş, 2019, s. 49). Nitekim yaşlılıkta böyle bir aşamanın meydana gelmesi, bireyi mutsuzluğa sürükleyeceği için mutlaka engel konulması gerekmektedir.

Yaşlı bireylerin hemen hemen hepsi emeklilik dönemlerinde oldukları için kökten değişimler yaşamaları söz konusudur. Aktivite kuramına göre ‘yasal’ anlamda yaşlılık evresinin hayatın en mutlu olmayan safhasına dönüşmemesi için emekli olduktan sonraki hayatında da tam anlamıyla aktifliğini koruması gerekebilmelidir. Yaşlı bireyler, çalışma hayatının dışında olduklarından dolayı aktifsiz hale gelmektedirler. Bu doğrultuda aktivite kuramı, her bir bireyin emeklilik döneminde de aktifliğini sürdürmeyi arzu etmektedir. Nitekim yaşlı bireylerin ancak bu sayede huzurlu ve mutlu bir yaşlılık dönemi sürdürebileceklerini savunmaktadırlar. Aktivite kuramı, başarılı bir yaşlanmanın üretken

olmaktan geçtiğini öne sürmektedir. Yaşlı birey bu aşamada sosyal alanda aktif halde bulunmalıdır. Pasif aşamada yer alan birey yaşama arzusundan oldukça uzak olan, sosyal dışlanma kaygısını taşıyan ve mutlu olmayan halde bulunabilir. Bireylerin hayattan kopmamaması için pasif aşamadan aktif aşamaya geçişine destek sağlanması, toplumdan hala bir şeyler öğrenileceğini bilmesi ve rollerini aktif bir şekilde kullanması yaşlı bireyin mutlu bir yaşam sürdürmesine imkân sağlayacaktır.

Süreklilik Kuramı: Süreklilik kuramına göre, yaşlanmanın durağan bir aşama olmadığını, hali hazırda devam eden bir aşama olduğunu vurgular ve yaşlanmayla ilgili başa çıkma strateji olması gerektiğini vurgulamaktadır. Bireyin toplumsallaşma aşaması doğum ile başlamakta ve yetişkinlik evresinde şekillenen birtakım özellikler şunlardır; yaşam biçimi, içinde yer aldığı sosyal sınıfı, mesleği, aylık kazandığı geliri ve tüketim alışkanlıkları gibi özellikler ekseninde devam etmektedir. Dolayısıyla sınıf, yalnızca ekonomik faktörlere bağlı hayat şartlarını değil, kültürel sermayenin meydana geldiği toplumsal bir ortamı da göstermektedir. Böylelikle bireyler ait olduğu sınıflar, sahip olduğu roller ve statüler perspektifinden güç ve destek ağlarına kavuşmaktadır (Bölüktaş, 2019, s. 50). Yaşlılık evresinde bireylerin sosyal beklentileri, hayat şartları ve statüleri değişme görülse de, yaşlı bireyler geçmişte yaşadığı kazanımları sürdürme tarafındadırlar.

Süreklilik kuramı, Atchley tarafından geliştirilmiştir. Bu kurama göre, bireyler zaman içerisinde kişiliklerinin bir envanteri haline gelen ve yetişkinlik aşamasında kazandıkları kabiliyetleri ve alışkanlıkları, ilişkileri ve tercih ettikleri durumları yaşlılık evresinde de süregelen eğilimi taşımaktadır. Bu kurama göre, bireyin sosyalizasyon sürecine vurgulamaktadır. Nitekim çocuk yaştan itibaren başlayan öğrenme süreci bireyin hayatını olumlu ya da olumsuz yönde etki eder nitelikte oluşumlar olarak ele alınmaktadır. Sağlıklı bir yaşlanma, bireyin kişisel sağlığını koruyacak önlemler almasını, toplumsal ilişki ağlarının genişliğini ve motive desteğini ifade edilmektedir (Baran, Aral, Kalıncara, Akın, & Özkan, 2005).

Rol Bırakma Kuramı: Bu kuram Sosyolog Z.S. Blau tarafından öneri olarak sunulmuştur. Blau' ya göre, dul kalma ve emekli olma yaşlı bireyin toplumun salt yapılardan olan aile ve işe katılımını sonlandıran bir durumdur. Böylelikle yaşlı bireylerin toplumsal manada fayda sağlayan özelliklerinden de seyrilmeler görülmektedir. Yaşlı bireylerinin topluma yönelik faydasındaki azalmasının yanında, yaşlılık sürecinde görülmesi muhtemel olan; statü yitimi, hastalıklar, eş yitimi, bağımlı olmak bireyin topluma katılımını etkilemektedir. Bu bağlamda eski rol ve beklentilerin geride bırakarak yerine yeni ve gerçekçi unsurlara adapte olma stratejileri geliştirerek, faydacı ve gerçekçi bir yaklaşım sergilenmektedir (Kurt, 2008).

Bu kurama göre, toplumsal yapılar içinde işgal edilen pozisyonlar ve bu pozisyonlara ait bir roller olduğunu göstermektedir. Yaşlı bireyler iktisadi anlamda fayda sağlamıyor gibi görülmeleri, başarı ve verimlilikleri yüksek değer olarak kabullendirildiği emeklilik, yaşlı bireyler için oldukça yıkıcı bir etki bırakmaktadır. Rol bırakma kuramı, yaşlı bireylerin yaşamış olduğu sosyal yitimler bir diğer ifadeyle

de, rol yitimlerini abartması münasebetiyle eleştiriye tabi tutulmuştur. Bireyler emekli olduktan sonraki rolünde belirsizlikleri düşünüldüğü takdirde toplumda yaşlılar rolleri ve modelleri eksik olarak ele alınmaktadır. Hali hazırda devam eden bu eksiklik yaşlı bireylere birkaç değişik rol ve modeller gelişmesi ile tamamlanmakta ve yaşlı bireyleri rol belirsizliğinden sıyrılmaktadır.

Modernleşme Kuramı: Tarım ve el emeği üretiminden endüstriyel üretime geçişi beraberinde, birtakım yeni mesleklerin meydana gelmesine sebep olduğu dolayısıyla da geleneksel kabiliyetlerin ve uğraşların artık eskisi gibi değeri kalmadığını dile getirilmektedir. Geleneksel dönemde yaşlı bireyler toplumda değer verilen ve saygın kişiler olarak ifade edilirken; modern dönemde bağımsız olmayan, işe yarmayan kişiler olarak nitelendirilmeye sahiptirler. Yaşlı bireylerin statülerindeki ilerlemesine katkısı olduğu bilinen kabiliyetler ve geleneksel bilgiler, teknoloji ve bilimdeki gelişmelerden dolayı önemini kaybetmiştir. Nitekim teknolojide yaşanan değişimler, yaşlı bireylerin hayat deneyimine ya da bilgeliğine daha az değer verildiği görülmektedir. Modernleşme kuramı, Holmes ve Cowgil'in tarafından geliştirilmiştir. Bu kurama göre, modernleşen toplumlarda, modernleşmenin getirmiş olduğu yansımaları yaşlı bireyler üzerinde olumsuz etkileri getirebileceği gerçeğini ileri sürmektedir. Bu bağlamda modernleşen toplumda yaşlı bireylerin statülerindeki azalmalar dört farklı temel düzlemde belirlenmekte; ekonomik, eğitim, kentleşme, endüstri ve sağlık teknolojileridir. Modernleşme kuramı, sanayi öncesi dönemde onore edilen yaşlı birey, sanayileşme aşamasıyla beraber oldukça farklı statüye sürüklenildiğini savunmasından dolayı eleştiriye maruz bırakılmış fakat gerçeklik öyle değildir. Günümüz dünyası bilgi toplumu dünyasıdır. Dolayısıyla eskiye nazaran eğitim seviyesi giderek artan ve bu artışla beraberinde paralel bir biçimde beklentilerinde de artışlar gözlenen yaşlı bireylerin istediği hayat kalitesinin de yükselebileceğini unutmamak gerekir. Okur-yazarlık düzeyi yükselmesi, eğitim seviyesi ile tıbbi ve teknolojik gelişmeler gibi durumlar yaşlı bireylerin hayatlarına pozitif yönde etki etmiştir. Bu gelişmelerle birlikte yaşlı bireylerin sosyal refahının oluşması ve sağlıklı bir hayat devam ettirebilmesine yönelik toplumda yer alan kurumlarca etkin bir hale gelmesi gerekmektedir (Alptekin, 2011).

Sosyolojik Yaşlanma Kuramı: İnsanlığın yaşamı boyunca kaçınılmaz bir son evresi olan yaşlılık, her bir dönemde sosyal bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim problemlerin meydana getirdiği sonuçlarından en büyük pay sahibi yaşlı bireyler ve sosyal etkileşimde bulundukları çevreleri olarak bilinmektedir. Yaşlı bireylerin yaşamış olduğu problemler; yalnız kalma, rolde yaşanan yitimler, ulaşım aksaklıklar, barınma problemleri, sosyo-kültürel problemler arasında meydana gelen aile yapısındaki değişimler şeklinde söylenebilmektedir. Modern çağın bir getirisi olarak geniş aile profilinin git gide çekirdek aile yapısına dönüşmeye başlamasıyla beraberinde, yaşlı bireylerin yalnız bir şekilde hayatlarına devam etme olasılığı ile karşılaşabilmekte ve bu durum bilhassa gelişmiş ülkelerde oldukça fazla olabilmektedir. Birey, yaşamış olduğu toplumla bütüncül ve uyumlu bir şekilde yaşamasındaki en önemli vasıta olarak kabul görülen ailenin ortadan kalkmasıyla bireyin yalnız bir şekilde hayat sürdürmesine sebep olmaktadır. Bu durum yaşlı bireyi yalnızlığın bir getirisi olan, izolasyona ve son

evrede sosyal dışlanmaya sürüklenmektedir. Bu bağlamda yaşlı bireylerde görülen birtakım sorunlar baş göstermeye başlayabilir ve bunlar şu şekilde söylenebilir; üretkenliğinden giderek yoksunlaşması, işe yaramazlık hissiyatı yaşanması, zihinsel fonksiyoneli gerilemesi, çevreyle ilgisi kalmaması, yeni bir duruma karşın tepki düzeyinde azalış görülmesi ya da tepkisiz kalması, hafızada yaşanan kayıpların olması, gündelik hayatında kendi kendine yetememesi, benmerkezci yapıya bürünmesi, alınganlık düzeyinin artması, çevresel soyutlamalara maruz kalması ve bununla birlikte bunalıma girmesine sebep olabilmektedir. Yaşlılık evresinde toplumsal ilişkiler ve uyum süreçleri, toplum ve aileyle ilişkileri her yaşlı bireylerde farklılık arz etmektedir. Yaşamış oldukları toplum ile yaşlı birey arasında oluşan bu karşılıklı etkileşim bağlamında yaşlı bireylerin topluma geri kazandırılması, gerek yaşlı bireylerin hayat doyumunu yükseltmek gerekse toplumların ilerleme kaydetmesi adına önem arz etmektedir. Nitekim yaşlı nüfustaki artışa paralel bir biçimde yaşlı bireylerin hayat kalitesinin artırılması, toplumsal kalkınmanın sürekliliği yönünden önem arz etmektedir (Alptekin, 2011). Bireyin yaşlanmasına birçok faktör bulunmakta ve birey sosyal bir varlık olmasından mütevellit toplumun etki etmesi de oldukça yüksektir. Bireyin yaşlanmasında yaşadığı toplumdan etkilenmesinden dolayı sosyal yaşlanma terimi konusu ve kapsamı açısından oldukça zengin bir niteliğe sahiptir. Toplumsal değer açısından yaşlılık ve yaşlanma kavramları günümüzde de önemli konumdur. Bireyde hayat boyunca edinmiş olduğu kültürel ve toplumsal külliyat, toplumda bireyin konumunu ve değerini belirleme konusunda önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Yaşam süresinin uzamasında birçok faktörler etki etmekte; tıbbın ilerlemesi, teknolojinin etkin kullanımı, modern hayat şartları, ekonomide yaşanan gelişmeler gibi faktörler oldukça etkilidir. Nitekim doğum ve ölüm oranlarındaki azalmaların yaşanması dünya ekseninde yaşlı nüfusun artmasına neden olmuştur. Yaşlanma, doğal bir aşama olmakla beraber belirli süreler doğrultusunda da bireyin biyolojik yapısında meydana gelen değişimlerdir. Yaşlılık, bireyin yaşam akışının bir tür envanteridir. Toplumun en temel yapı taşı ailedir. Ailenin de en büyük üyesi yaşlı bireyler olup aynı zamanda geleneksel kültürün taşıyıcısı ve aktarıcısı da yaşlı bireylerdir. Aile üyelerinin en büyüğü olan yaşlı bireyler, modernleşme aşamasının getirmiş olduğu değişiminde en çok payını alan kesimdir. Nitekim geleneksel kültürel değerlere sahipliğini taşıyan bir toplum yapısından, modern bir toplum yapısına dönüşmek oldukça zahmetli ve zorlu aşamalarla olmuştur. Yaşlı bireyler, modernleşmeyle birlikte toplumsal rolleri ve statüleri bu durumdan payını almıştır. Modern yaşamda yaşlılar, bireysel hayat şartları ve çevresel hâkimiyeti sağlayamamasından dolayı söz sahibi olamamaktadırlar. Geleneksel dönemde yaşlılar, bireysel hayat şartları ve çevresel hâkimiyetinde söz sahibidirler. Geleneksel dönemde yaşlı bireyler, sosyal ve toplumsal hayatını denetleyebiliyorken, modern dönemde bu durum giderek seyrelemiştir. Ayrıca yaşlı bireylere yönelik toplum tarafından yapılan olumsuz etiketlemeler hâlihazırda yaşlılıkla ilgili var olan sorunların dozunu artırmaktadır. Bu bağlamda toplumu oluşturan bireylerin, diğer bireylerde toplum içinde bulundukları için oluşabilecek olumsuz koşullara hassasiyet göstermeleri

gerekmektedir. Yaşlı bireylerin diğer başka bir toplumsal meselesi ise ekonomik desteğin yeteri kadar sağlanamaması ve bu konuya dair beklentilerin olması apaçıktır. Çünkü yaşlı bireyler, emekli olsalar dahi gerek kendilerine gerekse de ailelerine ekonomik anlamda katkıda bulunmak isteyebilmektedirler.

Kaynakça

- Ak, M., & Olgun, K. (2017). Yaşlı Yoksulluğu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (AEÜSBED)*, 3(2), 197-208.
- Akdemir, N., Çınar, F. Ü., & Görgülü, Ü. (2007). Yaşlılığın Algılanması ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 10(4), 15-22.
- Akın, G. (2002). "Başlangıçtan Günümüze Yaşlının Aile ve Toplumdaki Statüsü". *Geriatric Dergisi*, 5(1), 75.
- Alptekin, D. (2011). Gerontososyoloji Ekseninde Yaşlılık Sürecinin Sosyo-Ekonomik Boyutları. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 2(3), 7-15.
- Baran, G., Aral, N., Kalinkara, V., Akın, G., & Özkan, Y. (2005). *Yaşlı ve Aile İlişkileri Araştırması: Ankara Örneği*. T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Bölüktaş, P. (2019). Yaşlanma Teorileri ve Geriatrik Değerlendirme. *Yaşlı Bakımı* (s. 1-246). içinde İstanbul: İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi.
- Butler, R. N. (1974). Successful Aging and the Role of the Life Review. *Journal of the American Geriatrics Society*, 22(12), 529-535.
- Ceylan, H. (2015). Sosyal Degerden Sosyal Soruna Yaşlılık: Geleneksel Toplumdan Modern Topluma Değişen Yaşlılık Algısı. H. Ceylan (Dü.) içinde, *Modern Hayat ve Yaşlılık* (s. 25-53). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Chopra, D. (1996). *Yaşlanmaz Beden Sonsuz Zihin*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Çanakale Yaşlı Atlası. (2013). (15.12.2022) tarihinde [halksagligi.org: http://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/YasliAtlasi](http://halksagligiokulu.org/anasayfa/components/com_booklibrary/ebooks/YasliAtlasi) adresinden alındı
- Çiğdem, Y., & Konak, A. (2005). Yaşlılık Olgusu: Sivas Huzurevi Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 29(1), 23-63.
- Çilingiroğlu, N., & Demirel, S. (2004). Yaşlılık ve Yaşlı Ayrımcılığı. *Turkish Journal of Geriatrics*, 7(4), 25-30.
- Demirbilek, S. (2014). Yaşlılık ve Emeklilik İlişkinin Sosyolojik Boyutu. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 10(1-2), 131-146.
- Demircan, S; Çalıştır, B; Dereli, F; Bozyer, İ; Düzöz, G; Turasay, N; Özen, S. (2005). Muğla İli Abide-Hasan Nuri Öncüler Huzurevinde Kalan Yaşlıların Yaşlılığa İlişkin Görüşlerinin Belirlenmesi. IV. *Ulusal Geriatri Kongresi Kitabı*. içinde Antalya: Türk Geriatri Vakfı.
- Dixon, A. L. (2007). Mattering in the Later Years: Older Adults'Experiences of Mattering to Others, Purpose in Life, Depression and Wllness. *Adulthood Journal*, 6(2), 83-95.
- Ersanlı, K. (2005). *Davranışlarımız Gelişim ve Öğrenme*. Samsun: Eser Maatbacılık.
- Göka, E., & Aydemir, Ç. (2000). Yaşlıya ve Demanslı Hastaya Psikososyal Yaklaşım. *Demans Dizisi*, 1, 5-26.
- Gül, H. (2022). Modernleşme Sürecinde Yaşlılık Sorunlarına İlişkin Sosyolojik Bir Değerlendirme. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 928-943.
- Kurt, G. (2008). *Türkiye’de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış: Sivas İli Örneği*. Sivas: T.C. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Levy, B. R. (2003). Mind Matters: Cognitive and Physical Effects of Aging Self-Stereotypes. *Journal of Gerontology: Psychological Sciences*, 58(4), 203-2011.
- Macionis, J. J. (2003). *Sociology* (Ninth Edition b.). New Jersey.
- Onur, B. (1991). *Gelişim Psikolojisi (Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm)*. Ankara: V Yayınları.
- Onur, B. (2011). *Gelişim Psikolojisi*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

- Özbolet, A. (2016). Beşikten Mezara: Yaşlılığın Sosyolojisi ve Din -Adana Örneği-. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 16(2), 53-76.
- Özdemir, L., Akdemir, N., & İmatullah, A. (2005). Hemşireler İçin Geliştirilen Yaşlı Değerlendirme Formu ve Geriatrik Sorular. *Türk Geriatri Dergisi*, 8(2), 94-100.
- Özkan, M. (2017). *Yaşlılarda Mekan Aidiliyeti: Yaşlılık ve Mekan İlişkisine Sosyolojik Bakış*, 110. Konya: T.C. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Özkul, M., & Kalaycı, I. (2015). Türkiye'de Yaşlılık Çalışmaları. *Sosyoloji Konferansları*, 2(52), 259-290.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2011). *Türkiye'de Yaşlılık Dönemine İlişkin Beklentiler*. Ankara: KRY.
- Tufan, İ. (2003). *Türkiye'de Yaşlılık ve Yaşlanmak: Yaşlanmanın Sosyolojisi*. İstanbul: Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- TÜİK. (2021). *İstatistiklerle Yaşlılar*. (27.11.2022) tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaşlılar-2021-45636#:~:text=N%C3%BCfus%20tahminlerine%20g%C3%B6re%202021%20y%C4%B1%C4%B1,8'ini%20ya%C5%9F%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olu%C5%9Fturdu. adresinden alındı>
- Türel, G. (2003). "Yaşlılar İçin Sunulan Sosyal Servisler", Yaşlılık: Disiplinler Arası Sorunlar, Çözümler. 81-100. (V. Kalinkara, Dü.) Ankara: Odak Yayın Evi.
- WHO. (2002). *Active Aging: A Policy Framework*. (30.11.2022) tarihinde World Health Organization: http://www.who.int/ageing/publications/active_ageing/en/ adresinden alındı

ÇOCUK İŞÇİLİĞİNDE OKUL SOSYAL HİZMETİNİN ÖNEMİ

Nurbahar TUNKA¹

Mevsimlik tarım işçiliği özellikle çocuk işçiliği kapsamında çok önemli bir başlıktır. Çünkü yılın belli aylarında göç eden aileler yanlarında çocuklarını da götürmektedir. Bu şekilde net bir yerde ikamet edemeyen aileler düzenlerini kurmakta da oldukça zorlanıyor. Şanlıurfa, Diyarbakır, Mardin Batman, Şırnak, Adıyaman gibi belli başlı şehirlerden para kazanmak için Ordu, Sakarya, Düzce Zonguldak, Konya, Ankara, Niğde, Adana, Hatay olmak üzere belli şehirlere göç eden aileler oldukça zorlanıyor. Bazen bir çadırda bazen de bir konteynırda kalan aileler yoksunluk çekiyor. Çadırlarda 4-25 arası değişen aile nüfusları şartları daha da zorluyor. Hijyenik ortam, yeterli gıda, temiz su bulma gibi problemleri de beraberinde getiriyor. Aileler ekonomik sıkıntılar sebebiyle göç ettiği bu yerlerde bazen ötekileştiriliyor, bazen de yadırganıyor. Aileler günlük çalışma, ton başına çalışma veya bahçe dönümü başına ücret alıyorlar. Halk arasında yevmiye olarak bilinen bu ücret, pamuk için 130 TL, fındık için ise 250 TL olarak belirlenmiştir. Birçok ürün için farklı ücret alan ailelerin geçim kaynağı bu şekildedir. Aileler bazen kızgın güneşin altında pamuk, eğimli yokuşlarda fındık veya yağmurun altında çalışmaktadırlar.

Her yıl binlerce insanın göç ettiği bu şehirlerde çalışmalar ne yazık ki yetersiz. Belediyeler bazen konteynır, lavabo gibi alt yapı çalışmalarında bulunsalar da bu yeterli gelmemektedir. Özellikle bu alanda farkındalık yaratmak ve bu dezavantajlı durumu azaltabilmek için çaba gösteren dernek ve vakıflar bu sorunun kilit noktasını hedef alıyor. Çocuk işçiliğini önleme kapsamında sahada çalışma yürüten Genç Hayat Vakfı, Pikolo Eğitim Kültür Gençlik ve Spor Kulübü Derneği, Hayata Destek Derneği vb. dernekler bu alanın saha yürütücüleridir. Nitekim yılsonu çalışmalarının yıllık raporunda güzel işlere imza attıklarını görebiliyoruz. Sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, çocuk gelişimciler, sosyologlar ve bazen de farklı disiplinlerden oluşan ekipler sahaya çıkıyor. Saha çalışması adı verilen bu çalışmalarda bizler saha sorumlusu, saha koordinatörü ve bazen de saha tespit öğretmeni olarak görev alıyoruz. Peki, bu alanlarda nasıl aksiyon alıyoruz? Öncelikle hedef kitle belirlenir, tanımlanır, gerekli önlemler ve hizmetler oluşturularak çalışacağımız hassas gruplar belirlenir. Ardından sorunun çözümü için

---

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı

gerekli olan çalışma materyalleri tedarik edilir. Haftalık planlamalar sonucunda sahaya inilir ve sahanın nabzı yoklanır. Bu alan oldukça hassas bir alandır. Kullanılan iletişim kanalına ve beden diline dikkat edilmelidir. Çünkü insan odaklı çalışmaların esas noktası budur. Çalıştığımız kesim zaten zorluklarla karşılaşan bir kesim olduğundan bizim önceliğimiz doğru ve etkili bir hizmet sağlamaktır. Bu alanda çalışanlar sahaları kendi evleri olarak görür. Sahalar evimizdir. Çünkü yeri gelir dertlere ortak oluruz, yeri gelir yemeği bölüşürüz. Sahada yabancılık çekmezsiniz. Uzattığımız destek eli size birçok kapıyı açar. Peki, bahsettiğimiz bu destek eli tam olarak ne oluyor? Şu şekil oluyor; çocukları bahçeye değil de okula gitmeye teşvik ediyoruz. Çocukları zor ve uzun süreli çalışma koşullarından uzak tutup okuldan geri kalmadan onların eğitime devam etmesini sağlıyoruz. O yüzden ailelere teşvikler sağlıyoruz. Teşvikler ailenin ve çocuğun ihtiyacına yönelik destekleyici kitlerdir. Her dernek veya vakıf farklı yöntemler ile sahada çalışsa da çıkış noktası her zaman aynıdır. Saha çalışmaları ikiye ayrılır: Bunlar yaz ve kış sahalarıdır.

Ailelerle yerel birimler veya iletişim numaraları sayesinde irtibata geçeriz. Mevsimlik tarım iş aracı olarak bilinen ve ailelere güzergah oluşturup eşlik eden bu kişiler halk arasında çavuş veya dayı başı olarak bilinir. Bu sayede bir aile tespiti yaptığımızda, diğer ailelere de ulaşma imkânı sağlıyoruz. Bu şekilde bir koridor oluşturabiliyor ve kapsamlı bir çalışma yapabiliyoruz. Peki, tespiti yapılan aileler ile çalışmalar nasıl oluyor diye sorunuzu duyar gibiyim. Öncelikle ailelere bir tanıtım yapılır, hedefler açıklanır ve desteklemelerden bahsedilir. Aileye ve çocuğa çocuk işçiliğini önleme konusunda farkındalık eğitimi verilir ki bunlar modül halindedir. Aileler aslında bu konuyu bildiklerini ancak ekonomik olarak zor durumda olduklarından bunu devam ettirdiğini bize aktarır. Bu, çoğu saha çalışmalarında duyacağınız bir cümledir. Aile genelde yoksul, birçok küçük çocuğa sahip ve ne yazık ki okula gidemeyen çocukların hikayeleriyle doludur. Aileler 2 veya 30 yıl olmak üzere bu işlere gitmiş ve hala gitmeye devam ediyorlar. Yani aslında birçok çocuk bu döngünün içine doğuyor. Aile bu döngüden çıkmak istese dahi başka bir iş bulamadığından geçinmek için bu yola mecbur girdiğini ifade ediyor. Ailecek gittikleri bu şehirlerde çocuklar zor durumlarda kalabiliyor. Sağlık sorunları, hijyen sorunları, eğitim sorunları başta olmak üzere, birçok tehlikeye açık hale geliyorlar. Ne yazık ki bazıları bahçede uzun ve zor şartlar altında çalışıyor. Bizler de öncelikle bu hassas kesime öncelik veriyoruz. Çocukların dezavantajlı durumlarını azaltıyoruz. Ardından sorunların çözümü için hizmet sağlıyoruz. Bulundukları en yakın okula naklini gerçekleştiriyoruz. Çocukları bahçelerden uzak tutuyoruz. Peki, sizce çalışmak için bu şehirlere gelen aileler bu tutumumuzu nasıl karşılıyor? Aile, zinciri kırmak adına çocukların okumasını destekliyor ve

bize yardımcı oluyor. Ancak bazı aileler çocukların çalışmasını istiyor. Maddi imkansızlıklardan dolayı çocuğu okula gönderemeyebiliyorlar. Çocuk işçi olarak çalışan çocuklar bu durumu normal olarak görüyor. Hatta bazı çocuklar okula gitmek istemediklerini, çalışmak istediklerini belirtse de yaptığımız farkındalık çalışmalarından sonra verdikleri bu kararları değiştirebiliyorlar. Bu durumu detaylandırdığımızda şöyle bir gerçek ortaya çıkıyor: Çocuk ikamet yerinde sürekli bulunmadığından okuma yazması ilerleme gösteremiyor. Yaşıtlarından geri kalıyor. Fiziksel olarak gelişen ama yaşıtlarından eğitim olarak geride kalan ve bunu toparlayamayan çocuklar okulu bırakma eğilimi gösteriyor. Sürekli yer değiştiren aileler çocuğun nakil işlemlerini aksatabiliyor veya hiç yapmıyor. Bu şekilde okul ile arası açılan çocuk, okulda uyum problemi yaşıyor ve isteksizleşiyor. Aile, ikamet yerine geç dönünce veya nakil aldırmayınca çocuk devamsızlıktan kalabiliyor. Bu şekilde okul yılı kaybediyor. Bu durum sorunu daha da derinleştiriyor. Peki, bu çocuklara ne oluyor? Bu alanda çocuk işçi olarak çalışan binlerce çocuk ne yapıyor? Okumayan, farkındalık kazanmadan bu döngüye giren çocuklar döngüyü kıramadan zincirin halkası olmaya devam ediyor ne yazık ki... Bazen erken evlilik gerçekleştiren bu çocuklar geri dönüşü olmayan yollara girebiliyorlar. Bu çocukların okul ziyaretini yaptığımızda, devamsızlıklarının kritik olduğunu, okuldan geri kaldıklarını, notlarının düşük olduğunu ve nakil sorunu yaşadıklarını görebiliyoruz. Öğretmenlerin 30 ders alıp çok yoğun olduklarını düşünürsek bu çocuklarla ilgilenmeleri oldukça zor olacaktır. Üstelik bu, başlı başına mücadele edilmesi gereken bir konudur. Bir iki saat ayırarak ne yazık ki üstesinden gelemeyiz. Okulda sadece bu alanda çalışan birilerin olması gerekiyor. Aile ziyaretleri yapan, saha çalışması yapan ve takibini sağlayan birileri olmalı. Bu birilerini aslında hepimiz biliyoruz. Yıllardır gündemde ve pilot uygulamaları yapıldı. Şimdi sıra harekete geçirmekte. Evet, okul sosyal hizmetinden bahsediyorum. Özellikle bu ve benzeri konularda ihtiyaç duyulan bu meslek elemanları kanayan yaramıza merhem olabilir. Bu çocukları topluma kazandıracak, onların takibini yapacak, aile ile görüşüp öğretmeniyle o koridoru oluşturacak olan kişiler sosyal hizmet uzmanlarıdır. Dışarıda okula geri dönmeyi bekleyen çocuklar var. Zor ve geri dönüşü olmayan yollara girmeden umut ışığı olmalıyız. Bu sorunun üstesinden gelmenin en iyi yolu, doğru müdahalede bulunmaktır. Sahaya çıkmak için can atan ve bu sorunun üstesinden gelmek için heyecanlanan birçok sosyal hizmet uzmanı, okullarda çalışmak için bekliyor. Bir şeyleri değiştirmek, güçlendirmek için geç değil; hala umut var. Önemli olan bugün adım atmak. Her okulda bir sosyal hizmet uzmanı olsa ne kadar doğru bir müdahale olur. Yeni nesil bizlerin en büyük umududur. Doğru müdahale ile geleceğimize yön vermek, güçlü adımlar atmak ülkemiz için çok önemlidir. Bizler sosyal hizmet uzmanı olarak bu sorunu en aza indirgemeyi, çocuk işçiliğine dur denilmesini destekliyoruz. Çocukların takibini yapmaya,

onları zor ve uzun çalışma saatlerinden çekip kurtarmaya, onlara okul sıralarında ideal ve parlak bir gelecek kazandırmaya hazırız. Toplumun pelerinsiz kahramanları olan tüm meslektaşlarıma selam olsun...

TEZ ÖZETİ:**BASKI KARŞITI UYGULAMADA GÜÇ VE GÜÇLENDİRME YAKLAŞIMININ
YERİ¹**Berfin YAZICI²

Baskı karşıtı uygulama sosyal sorunları bireyselleştiren, toplumsal faktörleri göz ardı eden, bireye patolojik bir olguymuş gibi bakan geleneksel sosyal hizmet anlayışına karşı olarak doğmuştur. Baskı karşıtı uygulama sosyal adalete, sosyal refaha, insan haklarına, bireylerin güçlenmesine ve özgürleşmesine inanan, her türlü ayrımcılık ve sömürüye karşı duran bir uygulamadır.

2. Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan sömürgecilik karşı hareketler, kadınların, siyahilerin, eşcinsellerin haklarını savunan hareketler baskı karşıtı sosyal hizmet uygulamasının doğuşunun temelini oluşturmuştur. Radikal sosyal hizmet, ırkçılık ve ayrımcılık karşıtı ve feminist sosyal hizmet, çok kültürcü sosyal hizmet, güç ve güçlenme yaklaşımı gibi birçok eleştirel sosyal hizmet akımı bu süreçten sonra ortaya çıkmıştır.

Güç ve güçlenme yaklaşımı ise 1960'lı yıllarda medikal sosyal hizmete tepki olarak doğmuştur. Baskı karşıtı uygulamada olduğu gibi bireye patolojik bir olguymuş gibi davranan geleneksel modele karşı çıkarak bireyin güçlü yönlerini ortaya çıkarmasında bir yol gösterici olarak yer almıştır. Güç ve güçlenme yaklaşımı kişinin kendi kaderini tayin hakkını esas almaktadır.

Sosyal hizmette baskı karşıtı uygulama ayrımcılık karşıtı uygulama, radikal yaklaşım, feminist yaklaşım, ırkçılık karşıtı yaklaşım, yapısal yaklaşım, güç ve güçlendirme yaklaşımı gibi birçok konuyu kapsamaktadır. Bu çalışmada baskı karşıtı uygulama güç ve güçlendirme yaklaşımının baskı karşıtı uygulamadaki yerinin tartışılması amaçlanmıştır. Güç ve güçlendirme yaklaşımı ve baskı karşıtı uygulamanın en önemli ortak özelliklerinden biri ikisinin de bireyi tedavi edilmesi gereken patolojik varlıklar olarak görmemesidir. İki yaklaşımda bireyin sorunlarının bireysel toplumsal olduğunu ve bunların ancak makro düzeyde politik uygulamalarla değişebileceğini savunmaktadır. İki yaklaşımda feminist uygulamada olduğu gibi kişisel olanın politik olduğunu savunmaktadır.

Bu noktada güç ve güçlendirme yaklaşımı bireyin kendi kaderine tayin hakkını ve bireyin kendi hayatıyla ilgili en doğru kararı alacağını savunur. Hem baskı karşıtı uygulama hem de güç ve güçlendirme yaklaşımı insan haklarını savunan hak temelli bir yaklaşımdır. İnsan hakları söylemi sosyal hizmette, ayırım yapılmaksızın temel hakların tanımlanması ve desteklenmesi ile her bir insanın bu haklardan yararlanmasının sağlanmasına vurgu yapar. (Zengin, Altındağ) Aynı zamanda bu iki yaklaşım hayırseverlikten uzak insan haklarına dayanan birer yaklaşımdır.

---

¹ Yüksek Lisans Projesi Özeti.

² SHU, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.

Baskı karşıtı uygulama kişiyi patolojik ve tedavi edilmesi gereken bir varlık olarak gören geleneksel sosyal hizmet yaklaşımına karşı olarak doğmuştur. Baskı karşıtı uygulama kişinin sahip olduğu sorunların bireysel değil de toplumsal olduğunu söyler ve bu durum bir noktada çevresi içinde birey ve feminist yaklaşımın geliştirdiği kişisel olan politiktir sloganına çok uygundur. Bu noktada baskı karşıtı uygulama geleneksel sosyal hizmet yaklaşımlarının aksine hak temelli bir uygulamadır ve müdahalelerinde makro boyutlu düşünmektedir. Sosyal hizmet insan haklarına dayalı bir meslektir. Bu sebeple baskı karşıtı uygulama insan haklarına ve sosyal adalete dayanmaktadır. Bireysel değil toplumsal refahı savunur ve bireyin iyilik halinin toplumun iyilik haliyle alakalı olduğunu düşünür. Baskı karşıtı uygulama ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet, feminist sosyal hizmet, yapısalcı uygulama, Marksist yaklaşım gibi radikal sosyal hizmet alanlarıyla çalışır ve bu çalışmada baskı karşıtı uygulamanın önemli çalışma alanlarından biri olan güç ve güçlendirme yaklaşımının baskı karşıtı uygulamadaki yeri tartışılmıştır. Güç ve güçlendirme yaklaşımı da tıpkı baskı karşıtı uygulamada olduğu gibi geleneksel sosyal hizmet uygulamalarına karşı doğmuştur. Güç ve güçlendirme yaklaşımı bireyin kendi kaderini tayin hakkını savunur ve bu noktada bireyin kendisiyle ilgili en iyi kararı vereceğini düşünür. Güç ve güçlendirme yaklaşımında sosyal hizmet uzmanı bireyin içindeki gücü çıkarması noktasında bir yönlendiricidir. Türkiye’ de sosyal hizmet uzmanlarının birçoğu kamuda istihdam edildiği için baskı karşıtı uygulamanın meşruiyeti şaibeli olsa da sosyal hizmet uzmanlarının birçok noktada bu uygulamayı kullanması gerekmektedir. Çünkü baskı karşıtı uygulamada genelde toplum tarafından da kabul görmemiş danışan kesimlerinin hakkının savunulması gerekmektedir. Bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının mesleklerinin hak savunucusu rolünü iyi kullanması ve makro düzeyde müdahaleler planlayarak toplum tarafından da kabul edilmeyen bu danışan kesiminin hem topluma kazandırılması hem de sosyal hizmet müdahalesi uygulanması açısından mücadeleler vermesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2001). Sosyal Hizmette Radikal ve Marksist Yaklaşımlar. V. Duyan ve A. Mavili Aktaş (Ed.), Prof. Dr. Nihal Turan’a Armağan içinde (s.109-113). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayın No:008.
- Adams, R. (1990). Self-help, Social Work and Empowerment. London: Macmillan. Adams, R., Dominelli, L. ve Payne, M. (ed.). (2002). Social Work: Themes, Issues and Critical Debates. London: Macmillan.
- Atasü-Toğçuoğlu, R. (2016). Kadın hareketleri ve feminist bilgi birikiminin sosyal hizmetlere ve sosyal çalışmaya getirdiği açılımlar üstüne düşünceler. Şaşman Kaylı, D. & Şahin, F. (Ed.), Sosyal politikanın cinsiyet halleri: Toplumsal cinsiyet ve sosyal hizmet, içinde (s. 9-27). Ankara: Nika.
- Atasü-Toğçuoğlu, R. ve Akbaş, E. (2009). Sosyal dışlanma kavramı, küreselleşme ve yeni yönetim içinde topluma nasıl bir bakış önerir? Sosyal hizmetlerin yeniden yapılanma paradigmasına eleştirel bir bakış. İçinde G. Polat Uluocak ve A. İçağasioğlu Çoban (Yay. Haz.), Sosyal Dışlanma ve Sosyal Hizmet (521-527). Ankara: Haberal Eğitim Vakfı.
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. Toplum ve Sosyal Hizmet, 20 (1), 53-65.
- Chan, CD. & Henesy, RK. (2018). Navigating intersectional approaches: Methods, and interdisciplinarity to health equity in LGBTQ+ communities. Journal of LGBT Issues in Counseling, 12 (4), 230-247.

- Çuhadar Gürkaynak, E. (2012). Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Anlamak İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?. K. Çayır ve M. Ayan Ceyhan (Der.). Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar (s. 257). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dominelli, L. (2002). Anti-oppressive social work theory and practice. Palgrave Macmillan.
- Dominelli, L. (2002). Anti-Oppressive Social Work Theory and Practice. New York: Palgrave Macmillan.
- Dominelli, L. (2015). Baskı karşıtı uygulama: Yirmi birinci yüzyılın zorlukları. İçinde R. Adams, L. Dominelli ve M. Payne (Ed.), Sosyal hizmet: Temel alanlar ve eleştirel tartışmalar (s. 83- 99). Ankara: Nika Yayınevi.
- Dominelli, L. (2015). Baskı Karşıtı Uygulama: Yirmi Birinci Yüzyılın Zorlukları. Sosyal Hizmet: Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar içinde (s.83-100). (Çev. Ed. T. Tuncay), Ankara: Nika Yayınevi.
- Foucault, M. (1980). Power/Knowledge. New York: Pantheon. Foucault, M. (1984). "Space, Knowledge and Power". The Foucault Reader, P. Rabinoz (ed.) New York: Pantheon.
- Freire, P. (2003). Ezilenlerin Pedagojisi. Dördüncü baskı, (Dilek Hattatoğlu ve Erol Özbek, çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Freire, P. (2017). Ezilenlerin Pedagojisi (Çev. D. Hattatoğlu ve E. Özbek) 15. Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gutierrez, L.,M. (1990). "Working with Women of Color: An Empowerment Perspective", Social Work, 35.
- Gutierrez, L.,M., DeLois, K. and GlenMaye, L. (1995b). "Understanding Empowerment Practice: Building on Practitioner-Based Knowledge" Families in Society, 76: 536- 542.
- Gutierrez, L.,M., GlenMaye, L. and DeLois, K. (1995a). "The Organizational Context of Empowerment Practice: Implications for Social Work Administration" Social Work, 40 (2): 249-258.
- Güldalı, O. (2018). Baskı Karşıtı Sosyal Hizmet: Modern Dünya-Sistemi Açısından Eleştirel Bir Değerlendirme. Toplum ve Sosyal Hizmet, 29 (1), 228-243.
- Hatiboğlu, B. (2011). 'Sosyal Hizmet Etiğinde Radikal Yansımalar', Toplum ve Sosyal Hizmet, C.22, Sa:1.
- Karabekir, H.M. (2016). Çocuk Refahı Alanında Çalışan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Savunuculuk Uygulamaları: Bir Niteliksel Araştırma. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Karataş, K. (2002). İnsan hakları ve sosyal hizmet. K. Karataş (Ed.). Değişen Türkiye’de İnsan Hakları Açısından Sosyal Hizmetler (pp. 150-156). Ankara: SHU Derneği Yayınları.
- Kongar, E. (1972). Sosyal Çalışmaya Giriş. Ankara: Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Koray, M. (2018). Sosyal Politika (5. Baskı). Ankara: İmge Yayıncılık.
- Kuçuradi, İ. (2007). İnsan hakları: kavramları ve sorunları. Meteksan Anonim Şti.: Ankara.
- Payne, M.(2005). Modern Social Work Theory (3rd ed.). Chicago, Ill.: Lyceum Books, Inc
- Sheafor, B. and Horejsi, C. (2003). Techniques and Guidelines for Social Work Practice. Sixth Edition. Boston: Allyn and Bacon.
- Topçuoğlu, R.A. (2016). Kadın Hareketleri ve Feminist Bilgi Birikiminin Sosyal Hizmetlere ve Sosyal Çalışmaya Getirdiği Açılımlar Üstüne Düşünceler. D. Şaşman Kaylı ve F. Şahin (Ed.), Sosyal Politika'nın Cinsiyet Halleri içinde (s.9-26). Ankara: Nika Yayınevi. Tuncay, T. ve İl, S. (2006). Sosyal Hizmette Baskı Karşıtı Uygulama. Toplum ve Sosyal Hizmet, 17 (2), 59-71.
- Tuncay, T. ve Erbay, E. (2006). "Sosyal Hizmetin Temel Hedefi: Sosyal Adalet, Güçlendirmeyle Retorikten Pratiğe" Toplum ve Sosyal Hizmet, 17 (1): 53-69.
- Yolcuoğlu, İ.G. (2017). Bireylerle, Ailelerle Gruplarla ve Toplumla Sosyal Hizmet (8. Baskı). İstanbul: Nar Yayınevi Yolcuoğlu, İ.G. (2017). Sosyal Hizmet/Sosyal Çalışma Bilim ve Mesleğine Giriş (3. Baskı). İstanbul: Nar Yayınevi.

SOSYAL HİZMETİN ÖNCÜLERİ/ ÜNLÜLERİ:

CİCELY SAUNDERS
İlk Modern Hospisin Kurucusu ve Palyatif Bakımın Öncüsü
Tıbbi Sosyal Hizmet Uzmanı

Bülent KARAKUŞ¹

“Palyatif kelimesi Latince’de ‘örtü’ anlamına gelen ‘pallium’ kelimesinden köken almaktadır. Palyasyonda amaç altta yatan nedeni saptamak değil altta yatan nedenin yol açtığı olumsuz etkileri iyileştirmektir. Hospis teriminin kökeni ise gezgin evi anlamına gelen latince bir kelime olan ‘hospes’den gelmektedir. Dünyada malign olmayan kronik hastalıklar ve kanser, en sık palyatif bakım gerektiren hastalıklardır. Palyatif bakım sadece hastalara yönelik değildir. Palyatif bakımda verilen hizmetler hastanın ailesini de içerir. Kabullenme, bilgilendirme ve yas ile mücadele palyatif bakımın önemli parçalarındandır. Bu nedenle palyatif bakımda, hasta ve yakınlarının tüm sorunları toplu olarak değerlendirilir ve çözüme kavuşturmak hedeflenir. Bir hemşire ve sosyal hizmet uzmanı olan Cicely Saunders ilk modern hospisin kurucusu olmanın yanında dünyada palyatif bakımın yayılmasında, gelişmesinde de öncü olmuştur.” (Sürmeli ve Akçiçek, 2016).

CİCELY SAUNDERS

(Dame Cicely Mary Strode Saunders - 22 Haziran 1918 - 14 Temmuz 2005)

İngiliz bir hemşire, sosyal hizmet uzmanı, doktor ve yazar olan Cicely Saunders, ilk modern hospisin kurucusu olmanın yanında dünyada palyatif bakımın yayılmasında, gelişmesinde de öncü olmuştur.

---

¹ Sosyal Hizmet Uzmanı, Kamu Yönetimi Bilim Uzmanı, SHUDER Eski Genel Başkanı

Modern tıpta palyatif bakımın önemini vurgulayan ve gönüllü ötanazinin yasallaştırılmasına karşı çıkan, terminal bakım araştırmasındaki çalışmaları ve darülaceze hareketinin doğuşundaki rolüyle dikkat çekmiştir.

Ailesi ve Doğumu: Saunders, İngiltere’de Barnet, Hertfordshire’da, yeminli bir sörveyör (ölçüm yapan) ve arazi sahibi olan Philip Gordon Saunders ve Mary Christian Knight’ın çocuğu olarak dünyaya gelmiştir. John Frederick Stacey Saunders ve Christopher Gordon Strode Saunders isimli iki küçük erkek kardeşi vardı.

Eğitimi: Saunders, Roedean Okulu’ndan (1932–1937) sonra 1938’de Oxford’daki St Anne’s College’da siyaset, felsefe ve ekonomi okumaya başladı. Savaş sırasında hemşire olmaya karar verdi ve St Thomas’s Hospital merkezli Nightingale Hemşirelik Okulu’nda 1940-1944 arasında eğitim gördü. 1944’te bir sırt yaralanmasından sonra St Anne’s College’a döndü, 1945’te lisans derecesi aldı, 1947’de AIMS’W/tıbbi sosyal hizmet uzmanı oldu ve sonunda St Thomas’s Hospital Medical School’da (1951-1957) doktor olarak eğitim aldı (şimdi birleşmiştir, King’s College London GKT School of Medical Education) ve 1957’de MBBS onur derecesine hak kazandı.

Sosyal hizmet eğitimi alırken bazı Hristiyanlarla tatil yaptı ve Hristiyan oldu. 1940’ların sonlarında Saunders, Bayswater’daki St Luke’s Home for the Dying Poor’da yarı zamanlı çalışmaya başladı. 1951’de onun doktor olmak için okumaya başlamasına neden olan da kısmen buydu.

Saunders, 1948’de Varşova Gettosu’ndan kaçarak garson olarak çalışan Polonyalı-Yahudi bir mülteci olan Ela Majer "David" Tasma adlı bir hastaya âşık oldu. Kanserden ölmek üzere olan bu hasta "Evinizde bir pencere" isimli çalışma için ona 500 sterlin (2021’de 19.000 sterline eşdeğer) miras bıraktı. St Christopher’s Darülaceze, Sydenham, Londra olacak merkez fikrinin filizlenmesine yardımcı olan bu bağış, darülaceze girişinde düz bir cam levha ile anılmaktadır.

Darülaceze: Bir yıl sonra, Doğu Londra, Hackney’de bir Katolik kuruluşu olan St Joseph’s Hospice’de çalışmaya başladı ve yedi yıl kalacağı burada ağrı kontrolünü araştırdı. Orada, âşık olduğu ikinci Polonyalı bir hasta olan Antoni Michniewicz ile tanıştı. 1960 yılındaki ölümü, Saunders’ın babasının ve başka bir arkadaşının 1961’deki ölümüyle aynı zamana denk geldi ve onu daha sonra "patolojik yas" olarak adlandırdığı duruma soktu. Ancak kanser hastalarına hizmet veren kendi bakımevini kurmaya çoktan karar vermişti ve Michniewicz’in ölümünün ona "vücut zayıfladıkça ruhun güçlendiğini" gösterdiğini söyledi.

Saunders, proje hakkında 11 yıl düşündükten sonra kapsamlı bir plan hazırladığını ve Mezmur 37’yi okuduktan sonra finansman aradığını söylemiştir: "Yolunu Rab’be bırak; O’na da güven; o bunu gerçekleştirecektir." O sırada Sağlık Bakanlığı baş tıp yetkilisi yardımcısı olan Albertine Winner’in desteğini almayı başardı. Daha sonra Dame Albertine Winner olarak St Christopher’s’ın başkanı olarak görev yaptı. 1965’te Saunders, Britanya İmparatorluğu Nişanı’na atandı.

1963'te, Michniewicz'in ölümünden üç yıl sonra Saunders, Polonyalı bir göçmen ve güzel sanatlar diplomasına sahip bir profesör olan Marian Bohusz-Szyszko'nun tablolarına aşina oldu. Tanıştılar ve arkadaş oldular ve sanatının koruyucusu oldu. Çalışmalarının önemli bir kısmı St Christopher's Darülaceze'de asılıdır. Bohusz-Szyszko, Polonya'da ki eşinin 1980 yılında ölümünden beş yıl sonra Saunders ile evlendi. Bohusz-Szyszko 1995 yılında 94 yaşında öldü ve son günlerini St Christopher's Darülaceze'de geçirdi.

St Christopher Darülaceze, Sydenham, Londra: 1967'de, dünyanın ilk özel amaçlı bakımevi olan St Christopher's Hospice kuruldu. Darülaceze, hastaların, ailelerinin ve arkadaşlarının fiziksel, sosyal, psikolojik ve ruhsal ihtiyaçlarını karşılamak için öğretim ve klinik araştırma, uzman ağrı ve semptom giderme ile bütünsel bakımı birleştirme ilkeleri üzerine kurulmuştur. St Christopher's Darülaceze, "Sen, sen olduğun için önemlisin, hayatının son anına kadar önemlisin" "Sadece huzurla ölmene yardım etmek için değil, son anına kadar yaşamak için elimizden geleni yapacağız." şeklindeki bir bakım felsefesine dayalı olarak geliştirildi. Yeni bir tıp uzmanlığına yol açan uzman bakımı gerektiren bir yaklaşım palyatif bakım olarak farklı durumlara uyarlanabilir. Araştırmalar, St Christopher's'ın 1960'lardaki hastanelerden oldukça farklı olduğunu, fiziksel ortamın önemli olduğu bir "evden ev" olarak tasarlandığı ve yönetildiği görülmüştür. Hastaların bahçıvanlık yapabildikleri, yazı yazabildikleri, konuşabildikleri ve saçlarını yaptırabildikleri bir yerdi. Saunders, her zaman yapılacak daha çok şey olduğunu vurgulardı ve 1967'den itibaren tıp direktörü olarak bu ruhla çalıştı ve ardından 1985'ten başkan olduğu 2000 yılına kadar bu görevi sürdürdü.

St Christopher's, sanat terapisi, müzik terapisi, drama terapisi ve topluluk sanatları sağlayan bir sanat ekibi içermektedir. Sanat ekibinin çalışmaları iki yayında yansıtılmaktadır: Yaşam Sonu Bakımı: Terapistler, Sanatçılar ve Sanat Terapistleri İçin Bir Kılavuz ve Palyatif Bakımda Yaratıcı Sanatlar.

Bununla birlikte Saunders, sendromun ilk ortaya çıkmasından sonraki yıllarda St Christopher's'ın AIDS'li hastaları kabul etmesi konusunda isteksizdi. Sosyal Hizmetler Bakanı'na yazdığı bir mektupta, "Mevcut yatan hasta tesislerimizin AIDS hastaları için kullanılması konusunda güçlü çekincelerimiz var" dedi ve Seçilmiş Sosyal Hizmetler Komitesi'ne yazdığı bir notta şunları açıkladı: "Bir darülaceze koğu, çok kişisel bir yer, aileleri çocuklarıyla birlikte ölmekte olan aile üyesinin yanında ağırıyor. Aralarında, AIDS hastalarının hastaneye yatırıldığını bilseler, bunu yapmaktan son derece korkan pek çok kişinin olacağına inanıyorum. Ne kadar mantıksız olursa olsun, bu korku çok gerçek bir mesele ve sevdiklerini kaybetmekle karşı karşıya olanlar için ek bir yük olur."

Saunders bir Anglikandı. 1977'de Canterbury Başpiskoposu tarafından kendisine fahri Lambeth doktorası verildi. Daha sonra Büyük Aziz Gregory Nişanı'na layık görüldü (Papa tarafından ödüllendirildi). 1979'da İngiliz İmparatorluğu Düzeninin (DBE) Dame Komutanı olarak atandı. 1981'de, bir bireye verilen dünyanın en yüksek değerli yıllık ödülü olan Templeton Ödülü'ne layık görüldü. 1989 yılında Liyakat Nişanı'na atandı. 2001 yılında, St Christopher's adına dünyanın en büyük insani yardım

ödülü olan Conrad N. Hilton İnsani Yardım Ödülü'nü aldı. 25 Nisan 2005'te, Ulusal Portre Galerisi'nde Saunders'ın başka bir portresi tanıtıldı. Saunders, Başbakan Gordon Brown'ın Cesaret: Sekiz Portre adlı kitabının konularından biriydi. Royal College of Physicians üyesi, Royal College of Nursing üyesi ve Royal College of Surgeons üyesiydi.

Hayır kurumu: 2002'de Saunders, kurucu mütevellisi ve başkanı olduğu yeni bir hayır kurumu olan Cicely Saunders International'ı kurdu. Hayır kurumunun misyonu, ilerleyici hastalığı olan tüm hastaların bakımını ve tedavisini iyileştirmek için araştırmaları teşvik etmek ve darülaceze, hastane veya evde ihtiyacı olan herkese yüksek kaliteli palyatif bakım sunmaktır. Hayır kurumu, dünyanın ilk amaca yönelik palyatif bakım enstitüsü olan Cicely Saunders Enstitüsü'nü birlikte yarattı ve nefes darlığı gibi semptomların yönetimini iyileştirmeye yönelik araştırmaları destekledi. Palyatif bakımda hasta ve aile seçimini daha etkin yaparak yaşlı insanlar için daha iyi destek sundu. Cicely Saunder'ın Royal College of Physicians of London'daki Munk's Roll koleksiyonundaki ölüm ilanı, onun bu organizasyonla yaptığı çalışmalar hakkında daha fazla bilgi içermektedir.

Tıp: Saunders, Birleşik Krallık tıp etiği tarihinde etkili olmuştur. Andrew Mephem'in danışmanıydı ve raporu Rahip Edward Shottes'ı daha sonra Tıbbi Etik Enstitüsü olacak olan Society for the Study of Medical Ethics'in öncüsü olan London Medical Group'u (LMG) kurmaya yöneltti. Ağrı konusunda ilk LMG derslerinden birini verdi ve konuşmayı 1972'de "Terminal Ağrının Doğası ve Yönetimi" olarak geliştirdi. Bu, LMG'nin ve bu tür diğer Tıbbi Grupların en sık tekrarlanan ve talep edilen derslerinden biri olmaya devam etti ve genellikle açılış konferansı olarak verildiği Büyük Britanya çevresinde ortaya çıktı. Ölmek üzere olan hastanın bakımına ilişkin konuşması, LMG tarafından Journal of Medical Ethics'in öncüsü olan 'Documentation in Medical Ethics' serisinde yayınlandı.

Gönüllü **ötanaziye** şiddetle karşı çıktı. Bu kısmen Hristiyan inancından kaynaklanıyordu ama aynı zamanda buna asla ihtiyaç olmadığını, çünkü etkili ağrı kontrolünün her zaman mümkün olduğunu savundu. Bununla birlikte, ötanazi tartışmasında her iki tarafın da gereksiz acıya ve kişisel haysiyet kaybına karşı olduğunu kabul etti.

Saunders, fiziksel, duygusal, sosyal ve ruhsal sıkıntıyı içeren "**toplam acı/ağrı**" fikrini ortaya atmıştır.

Ölümü: Saunders meme kanserine yakalandı ama yine de çalışmaya devam etti. 2005 yılında St Christopher's Darülaceze'de 87 yaşında öldü. Google, 100. yaş gününü kutlamak için onu bir Google Doodle ile onurlandırdı. Doğumunun 100. yıldönümü münasebetiyle 2018'de yayınlanan Cicely Saunders: A Life and Legacy adlı bir biyografiye konu oldu.

Kaynakça:

https://en.wikipedia.org/wiki/Cicely_Saunders. Erişim Tarihi: 27 Aralık 2022.

Sürmeli, Deniz Mut ve Akçiçek Fehmi. (2016). Palyatif Bakım: Tanımı ve Tarihçesi. Türkiye Klinikleri Genel Cerrahi - Özel Konular Cerrahlar İçin Palyatif Bakım Özel Sayısı. 2016; 9 (1): 8-11.

SOSYAL HİZMET UZMANLARI DERNEĞİ GENEL MERKEZİ
17. DÖNEM FAALİYET RAPORU
(TEMMUZ - ARALIK 2022)

TARİH	ETKİNLİK ADI	AÇIKLAMA VE KATILANLAR
01.07.2022	MESLEKİ ETİK EĞİTİMİ	Gençlik ve Spor Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı ile Kredi Yurtlar Kurumu Yurtlarında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarına yönelik Meslek Etiği Eğitimi online olarak gerçekleştirilmiştir. Gün boyu süren eğitim, SHUDER Genel Başkanı Ramazan Yüksel ve Gençlik ve Spor Bakanlığı Daire Başkanı Dilek Aydoslu'nun Açılış konuşmaları ile başladı. Eğitimde, H.Ü. İİBF Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi ve SHUDER Etik Kurul Başkanı, Prof.Dr. Kasım Karataş, S.B.Ü. SBF Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı ve meslektaşımız, Prof.Dr. Nurdan Duman, Maltepe Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölüm Başkanı ve meslektaşımız, Doç.Dr. Neşe Şahin Taşgın, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Şube Müdürü ve meslektaşımız Kenan Topçu, Gençlik ve Spor Bakanlığı Kredi Yurtlar Kurumu Genel Müdürlüğü'nde görev yapan meslektaşımız Abidin Özdemir, "Etik ve Mesleki Etik Değerler ile Uygulamada Karşılaşılan Güçlükler" konusunda meslektaşlarımıza eğitim vermiştir.
3.07.2022	MEZUNİYET TÖRENİ	SHUDER Yönetim Kurulu Üyelerinin davet edildiği, Sağlık Bilimleri Üniversitesi S.B.F. Sosyal Hizmet Bölümü Mezuniyet Törenine SHUDER Genel Başkanı Ramazan Yüksel Katılmıştır.
07.07.2022	ORTAK BASIN AÇIKLAMASI	Psikiyatrist Doç. Dr. Koray Başar'a yapılan saldırıyı kınama amaçlı olarak, Türk Psikiyatristler Derneği, TTB ve diğer Sağlık Meslek Örgütleri ile birlikte, "Susmuyoruz Korkmuyoruz, Karanlığa Karşı Mücadelemizi Birlikte Büyütüyoruz" Başlıklı H.Ü önünde yapılan ortak basın açıklamasına SHUDER adına Genel Başkan Ramazan Yüksel katılmıştır.
07.07.2022	ORTAK BASIN AÇIKLAMASI	6 Temmuz 2022 tarihinde, Konya Şehir Hastanesi'nde görevi başında bir hasta yakını tarafından Kardiyolog Dr. Ekrem Karakaya'nın katledilmesine ilişkin olarak, öfke ve üzüntü ve ailesine taziyelerimizi iletmek amacıyla, "Üzgünüz, Öfkeliyiz! Sorumlulardan Hesap Soracağız" Başlığı ile TTB ve Sağlık Emek Meslek Örgütleri ile birlikte ortak basın açıklamasına katılım sağlanmıştır. Sağlık çalışanlarına yönelik Şiddeti ve Dr. Ekrem Karakaya'nın katledilmesini protesto etmek amacıyla, Hastane ve Aile ve Toplum Sağlık Merkezlerinde görev yapan sağlık çalışanları iki gün süresince iş bırakmışlardır.
07.07.2022	BASIN AÇIKLAMASI	Dr. Ekrem Karakaya'nın görevi başında katledilmesiyle ilgili olarak, Sağlık Çalışanlarına yönelik şiddete SHUDER olarak tepkimizi ve TTB ile Ekrem Karakaya'nın ailesine taziye mesajımızla birlikte, Uygulanan Sağlık Politikalarının şiddeti artırdığına dikkat çekmek ve şiddetin önlenmesine yönelik çözüm önerilerimizi de içeren basın açıklaması yapılmıştır.
19.07.2022	ORTAK RANDEVU TALEP YAZISI	Sağlık Çalışanlarına yönelik Şiddetin önlenmesine yönelik idari düzenlemeler hakkındaki değerlendirmeleri iletmek üzere, paydaşı olduğumuz, Sağlık Emek Örgüt Temsilcileri tarafından, Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Adalet Bakanı Bekir Bozdağ ve İçişleri Bakanı Süleyman Soylu'ya hitaben, randevu talep yazısı yazılarak, randevu talebinde bulunulmuştur.

21.07.2022	PROJE DEĞERLENDİRME TOPLANTISI	İzmir SHUDER Şubesi ortaklığında ve İzmir Çocuk ve Gençlik Ceza ve Kapalı İnfaz Kurumu işbirliği ile yürütülen ve Avrupa Birliği tarafından finanse edilen, Cezaevlerindeki Çocukların Sanat Yoluyla Rehabilitasyonu Projesi'nin (Çocukça Sanat Projesi) sürekliliğinin sağlanmasına ve geliştirilmesine yönelik, Proje Koordinatörü Ezgi Baltalı ile birlikte SHUDER Ofisinde toplantı gerçekleştirilmiştir. Toplantıya SHUDER Yönetim Kurulu Üyeleri katılmıştır.
22.07.2022	ÇEVİRİMİÇİ TOPLANTI	Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Gönüllüsü Gülsün Kanat ve Sosyal Hizmet Uzmanı Büşra Sünecçi ile SHUDER Kadın Komisyonu üyeleriyle birlikte, kadın örgütleri arasındaki dayanışmayı ve iletişimi güçlendirmek, ayrıca Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Atölye Çalışmalarında, "Sosyal Çalışmacı Eğitimleri" tanımını kullanmaları nedeniyle, yapılan yanlışın düzeltilmesi amacıyla gerçekleştirilen toplantıda; sosyal hizmet Eğitiminin, Üniversitelerin, 4 yıllık Lisans programları çerçevesinde teorik ve uygulamalı olarak, Sosyal Hizmet Bölümleri tarafından gerçekleştirildiğinin altı çizilerek, mezunların Kamu kurum ve kuruluşlarda Sosyal Çalışmacı kadro unvanıyla görev yaptığı belirtilmiştir. Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Çalışanları ise yaptıkları yanlıştan dolayı üzüntülerini dile getirerek, bir daha böyle bir hata yapmayacaklarını bildirmişlerdir. SHUDER Kadın Komisyonu Üyelerimizle birlikte atölye çalışmalarına katkı sunmak ve dayanışma içerisinde olmanın önemi üzerinde durulduktan sonra toplantı sona ermiştir. İlgili toplantıya SHUDER adına Kadın Komisyon Üyesi; H.Ü.İİBF. Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi, Prof.Dr. Özlem Cankurtaran, Kadın Komisyon Üyesi ve Raportörü H.Ü.İİBF. Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi Özlem Gözen ve SHUDER Genel Sekreteri Esin Polat katılmıştır.
26.07.2022	PROJE DEĞERLENDİRME TOPLANTISI	Güven Eğitim ve Sağlık Vakfı tarafından yürütülen ve SHERATON Otel'de gerçekleştirilen, Avrupa Birliği tarafından finanse edilen "Ortak bir Sorun İki Farklı Kültürel Perspektif" Projesi değerlendirme toplantısına SHUDER adına, Genel Eğitim Sekreteri Selda Şahindokuyucu katılmıştır.
27.07.2022	BASIN BİLDİRİSİ	Yazılı ve görsel basında, "Çöp Evde bulunan Çocuk Başlıklı" haberlere konu olan olay sonrası; Basın Bildirisi yayınlanmıştır. Söz konusu bildiride; çocuk koruma sistemi içerisinde çocukların ihmal ve istismarının önlenmesi için alınacak tedbirler, çözüm önerileri ve özellikle okul sosyal hizmetinin önemine vurgu yapılmış, ayrıca anayasal düzlemde, bağımsız çalışabilecek, özerk bir Çocuk Koruma Kurumu'nun kurulmasının gerekli olduğu vurgulanmıştır.
26.08.2022	BASIN BİLDİRİSİ	Yoksulluğun artması nedeniyle, yoksulluğun önlenmesi, sonuçlarının ortadan kaldırılması ve sosyal yardım uygulamalarına yönelik önerileri içeren Basın Bildirisi, kamuoyu ile paylaşılarak, SHUDER Genel Merkezinin Web sitesinde yayınlanmıştır.
12-25. 09. 2022	KİHEP EĞİTİCİ EĞİTİMİ	SHUDER Kadın Komisyon Üyeleri, Prof.Dr.Özlem Cankurtaran, Dr. İlkey Başak Adıgüzel, Esin Polat ve Eylem Aka, Aydın-Kuşadası'nda gerçekleştirilen ve Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği tarafından düzenlenen ve İsveç Büyükelçiliği Kalkınma Ajansı tarafından finanse edilen, KİHEP Eğitici Eğitimine katılım sağlamıştır. KİHEP Eğitimlerinin Üniversitelerin Sosyal Hizmet Bölümü Son Sınıf kadın öğrencilerine verilmesi düşünülmektedir. Sürekliliğin sağlanması amacıyla ise SHUDER Genel Merkezi ve Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği arasında İşbirliği Protokolü yapılması planlanmaktadır.
3.09.2022	ZİYARET	CHP Yoksulluk Dayanışma Ofisi Çalışanı Elif Göçmen, derneği ziyaret etmiştir. Ziyaret kapsamında; Yoksullukla mücadele

		stratejileri, sosyal yardım uygulamalarına ilişkin sorunlar ve yoksulluğun önlenmesi veya azaltılmasında, sosyal hizmet mesleğinin ve işbirliğinin önemi üzerinde durulmuştur. Söz konusu ziyarete, SHUDER adına Genel Başkan Ramazan Yüksel, Genel Başkan Yardımcısı Çiğdem Karahan Bedir ve Genel Eğitim Sekreteri Selda Şahindokuyucu katılmıştır.
14.09.2022	ÇEVİRİMİÇİ TOPLANTI	Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocukevleri Taslak Yönetmelik maddelerini tartışmak amacıyla, SHUDER Çocuk Komisyon Üyeleriyle toplantı yapılmıştır.
17-21. 09. 2022	AFAD EĞİTİMİ	SHUDER Genel Merkezi tarafından düzenlenen, SHUDER Genel Başkanı Ramazan Yüksel, Genel Başkan Yard. Çiğdem Karahan Bedir ve Aile ve Sosyal Hizmetler Temsilcisinin açılış konuşmalarıyla başlayan; “Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Temel Düzey Müdahale Akreditasyon Eğitimi”, Ankara EĞİTİM SEN Otelinde yapılmıştır. Beş gün devam eğitime, Ankara, İstanbul İzmir, Konya, Erzurum illerinden 21 meslektaşımız katılmıştır. Eğitim Konu Başlıkları: (AAD) Afet ve Acil Durumlarda Temel Kavramlar, Türkiye Afet Müdahale Planı, Yerel Düzey Psikososyal Destek Çalışma Grubu Planları, AAD Psikososyal Müdahale(Dönemsel Çalışmalar), AAD İhtiyaç ve Kaynak tespiti, AAD Kurumlararası İşbirliği(Uygulama), AAD Toplumla Çalışma, AAD İncinebilir Gruplarla Çalışma, ADD Çocuk ve Ergenlerle Çalışma, AAD Ruhsal Travma, AAD Psikolojik İlk Yardım, AAD Psikoeğitim, AAD Davranış Kuralları ve Etik, AAD Çalışana Destek, Tatbikat ve değerlendirmeden sonra, Eğitime katılanlara katılım belgelerinin verilmesiyle sona ermiştir. Eğitimciler ise; Sosyal Çalışmacı Fayık Yurtkulu, Uzm.Sosyal Çalışmacı Gülşah Alakara Özcan, Uzm.Sosyal Çalışmacı Ayşe Mancılık Apur, Emekli Öğretim Üyesi Dr. Filiz Demiröz, Uzm.Sosyal Çalışmacı Osman Akbaba, Uzm.Sosyal Çalışmacı Nahide Doğrucan, Uzm. Sosyal Çalışmacı/Terapist Ahmet Cemil Ölçer, Dr. Serap Aslan Tomas’tan oluşmuştur. Başarı ile sonlandırılan eğitimin; sonraki süreçte ise başvurusu kabul edilen diğer meslektaşlarımıza verilmesi planlanmaktadır. Eğitim süresince, Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Komisyonu Başkanı Yasemin Seyhan, SHUDER Genel Başkan Yard. Çiğdem Karahan Bedir, SHUDER Genel Eğitim Sekreteri Selda Şahindokuyucu eğitim süresince görevli olarak, Genel Basın Yayın Sekreteri Aslıhan Sakarya ise günlük iş akışına yönelik eğitim programını ve fotoğrafları sosyal medya hesaplarından paylaşarak destek vermişlerdir.
21.09.2022	ZİYARET	Gençlik ve Spor Bakanlığı bünyesinde yürütülen “Pandemi sürecinde Gençlik ve Gençlik Çalışmaları” konulu uzman değişim programı kapsamında, 19-23 Eylül tarihlerinde Ankara ziyaretlerini gerçekleştiren Alman Heyeti; 21.09.2022 tarihinde Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezine ziyarette bulunmuşlardır. Aralarında sosyal hizmet uzmanı, psikolog, sosyal pedagog ve Türkiye’den kamu görevlilerinin bulunduğu ve heyetle bir saat süren görüşmeye, Genel Başkan Ramazan Yüksel, SHUDER Yönetim Kurulu Üyeleri, SHUDER İstanbul Şube Başkanı İkrar Doğan ve yeni mezun genç meslektaşlarımız katılım sağlamıştır. Ramazan Yüksel’in SHUDER’in genel işleyişini ana hatlarıyla sunmasının ardından, İstanbul Şube Başkanı mesleki uygulamalarla ilgili bilgi vermiştir. Ayrıca Türkiye’de pandemi süreci, etkileri, gençlik sorunları, yaşanan güçlükler ve yapılan çalışmalara ilişkin bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Oldukça verimli geçen görüşme, Alman

		heyetinin SHUDER ile yeniden görüşme işbirliği temennisiyle sonlandırılmıştır.
19.09.2022	ÇEVİRİMİÇİ TOPLANTI	Karabük Üniversitesi ve SHUDER işbirliği ile 13-15 Ekim 2022 tarihlerinde Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Prof. Dr. Saadettin Ökten Konferans Salonu'nda yapılacak olan “Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Hizmet” Temalı Sosyal Hizmet Sempozyumu Düzenleme Kurul Üyeleri ile birlikte çevirimiçi toplantı yapılmıştır. Toplantıda, sempozyum bütçesi, bildiri sayısı, davetiye gönderilmesi planlanan kurum ve kuruluşlar, yerel yönetimler, üniversiteler, Aile ve Sosyal Hizmetler, Adalet ve Sağlık Bakanlığı'nda görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının idari izinli sayılması için gerekli yazışmaların yapılması, sempozyum duyurularının SHUDER sosyal medya hesaplarından ve SHUDER WEB sitesinden yayınlanması, şubeler aracılığı ile yaygınlaştırılması, Sempozyum Çantası, kalem ve diğer materyaller için Kocaeli Büyükşehir Belediyesinden destek alınması hususunda girişimlerin yapılması ile ilgili iş bölümü yapılmıştır. Ayrıca Sempozyum Gala Yemeğinin Karabük Valilik bütçesinden karşılanacağı bilgisi verilmiştir. sempozyuma katılacak davetli konuşmacıların Barınma ve yol giderlerinin ise sempozyum bütçesinden karşılanması kararı alınmıştır. Toplantıya Karabük Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr. Mehmet Kırılıoğlu, Öğretim Görevlisi Dr. Murat Çay, Arş.Görevlisi Zeynep Kübra Poyraz, SHUDER Kocaeli Şube Başkanı Duygu Obuz, SHUDER Genel Sekreteri Esin Polat ve SHUDER Genel Basın Yayın Sekreteri Aslıhan Sakarya katılmıştır.
29.09.2022	ÇEVİRİMİÇİ TOPLANTI	SHUDER Kadın Komisyon Üyeleri, SHUDER bünyesinde Kadının İnsan Hakları Eğitim Programının düzenlenmesi, kadın sorunlarının tartışıldığı aylık olarak yapılması planlanan seminerler dizisinin organize edilmesi ve diğer çalışmaları konuşmak amacıyla çevirimiçi toplantı yapılmıştır. Çevirimiçi toplantıya; SHUDER Genel Sekreteri Esin Polat, Komisyon Başkanı Dr. İlkay Başak Adıgüzel, Komisyon Üyeleri, Prof.Dr. Özlem Cankurtaran, Fatma Yüksel, Şükran Özdoğan ve Gizem Akoğlu katılmıştır.
30.09.2022	BASIN BİLDİRİSİ	Başörtüsünü İslami kurallara uygun bağlamadığı gerekçesiyle, 13 Eylül 2022 tarihinde, Tahran'da ahlak polisi tarafından gözaltına alındıktan sonra 22 yaşında ki Mahsa Amani 'nin polis nezaretindeyken hayatını kaybetmesi nedeniyle başlayan toplumsal hareketlere yönelik dayanışma duygumuzu dile getiren, SHUDER Kadın Komisyonu tarafından, “İRANLI KADINLARIN YANINDAYIZ” başlıklı basın bildirisi nin yanı sıra Mahsa Amani'ye ithafen, SHUDER Genel Sosyal Kültürel İşler Sekreteri Aygül Kılıç Yıldız tarafından yazılan şiir yayınlanmıştır.
10.10.2022	ORTAK BASIN AÇIKLAMASI	Ruh Sağlığı alanında çalışan meslek örgütleri ile birlikte Dünya Ruh Sağlığı Günü nedeniyle, Basın Açıklaması yapılmıştır. Basın Açıklamasına SHUDER'i temsilen Genel Başkan Ramazan Yüksel katılmıştır.
13-15 Ekim 2022	SOSYAL HİZMET SEMPOZYUMU	Karabük Üniversitesi ve SHUDER işbirliği ile “Sürdürülebilir Kalkınma ve Sosyal Hizmet” Temalı 2022 Sosyal Hizmet Sempozyumu hibrit bir şekilde (hem yüz yüze hem online) Karabük Üniversitesi Safranbolu Fethi Toker Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Prof.Dr. Saadettin Ökten Konferans Salonunda gerçekleştirilmiştir.
14.10.2022	SÖYLEŞİ	SHUDER adresinde Yeni İnsan Yayınevi işbirliği ile “YENİ İNSAN'IN YAZARLARI BULUŞUYOR” adı altında söyleşi ve

		yazarlar tarafından imza etkinliği düzenlenmiştir. Söz konusu etkinliğe SHUDER Yönetim Kurulu Üyeleri, meslektaşlarımız ve Sosyal Hizmet yazarları katılmıştır.
15.10.2022	E KİTAP	Editörlüğü, Dr. Filiz Demiröz ve Doç Dr. Gonca Polat tarafından yapılan Nobel Akademik Eğitim Danışmanlık LTD. ŞTİ. tarafından basılan ve tüm baskı hakları SHUDER'e ait olan Pandemiye Sosyal Hizmet Eğitimi El Kitabı E Kitap yayınlanmıştır.
17.10.2022	BASIN BİLDİRİSİ	Bartın İli Amasra İlçesinde maden ocağında meydana gelen patlama nedeniyle baş sağlığı mesajı ile birlikte, afet ve acil durumlarda olaydan etkilenen birey, aile ve toplum düzeyinde psikososyal destek sağlanmasının önemi üzerine ve SHUDER Genel Merkezi olarak, afet ve acil durumlarda psikososyal destek eğitimi almış gönüllü ekibimizle birlikte çalışmalara destek vermeye hazır olduğumuzu belirten bilgi amaçlı Basın Bildirisi yayınlanmış, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına yazılı olarak talebimiz de ayrıca iletilmiştir.
19.10.2022	KİHEP EĞİTİMİ	Pandemi döneminde, Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği ve SHUDER Genel Merkezi işbirliği ile SHU KİHEP Eğiticileri Şükran Özdoğan ve Yasemin Haşemoğlu tarafından başlatılan ve meslektaşlarımıza verilen KİHEP Eğitimlerinin pandemi süreci nedeniyle tamamlanamamasından dolayı, toplam 16 hafta olan eğitimin, tamamlanamayan 8 haftalık oturumu Sosyal Hizmet Uzmanı ve KİHEP Eğitici Şükran Özdoğan liderliğinde tamamlanmıştır.
25.10.2022	ÇEVİRİMİÇİ SEMİNER	Organizasyonu SHUDER Kadın Komisyon üyeleri tarafından yapılan Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Çevrimiçi Seminerler Dizisi'nin 1. Yapılmıştır. Moderatörlüğünü Prof.Dr. Özlem Cankurtaran'nın yaptığı Erkek Şiddetine Maruz kalan Kadınlara Grup Çalışması adlı konusunun işlendiği Seminere konuşmacı olarak, Klinik Psikolog Dr. Muradiye Oral katılmıştır.
27.10.2022	KİHEP EĞİTİMİ	Ankara İlinde bulunan Üniversitelerin Sosyal Hizmet Bölümü 4. Sınıf öğrencilerine verilmek üzere, SHUDER Kadın Komisyon Üyesi ve KİHEP Eğitici Prof. Dr. Özlem Cankurtaran tarafından, KİHEP Tanışma Toplantısı yapılmıştır. Toplam 16 Hafta olmak üzere, haftada 4 saatlik oturumlarla gerçekleştirmesi planlanan Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP) Özlem Cankurtaran liderliğinde devam etmektedir.
27.10.2022	MESLEKİ DEĞİŞİM PROGRAMI	SHUDER ve Sosyal Hizmet Alanında Çalışanlar Derneği İşbirliği ile CİF Türkiye 2022 Mesleki Değişim Programı kapsamında Arjantin ve Sloveya'da çocuk ve ergen hizmetleri ve ruh sağlığı alanında çalışan sosyal Hizmet Uzmanları Rosanna Schnoor ve Lidija Kokalj tarafından deneyim paylaşımı yapılmıştır. Aynı zamanda SHUDER'in çalışmaları hakkında da bilgi verilmiştir. Söz konusu etkinliğe, meslektaşlarımız, öğrenciler ve SHUDER adına Genel Başkan Yardımcısı Çiğdem Karahan Bedir, Genel Sekreter Esin Polat, Genel Eğitim Sekreteri Selda Şahindokuyucu katılmıştır.
28.10.2022	KOMİSYON TOPLANTISI	SHUDER Kadın Komisyonu Üyeleri ile birlikte komisyon çalışmalarının değerlendirilmesi amacıyla SHUDER Ofisinde toplantı yapılmıştır. Toplantıda alınan karar doğrultusunda, Çevrimiçi söyleşilerinin, ayda bir yapılmasına ve 25 Kasım uluslararası Kadına yönelik şiddetle Mücadele günü nedeniyle Basın Bildirisi hazırlanmasına ve 25 Kasım 'da Kadına yönelik Şiddet konusunun işlendiği seminerler dizisinin 2. Sinin yapılmasına karar verilmiştir. Toplantıya, SHUDER Kadın Komisyon Temsilcisi ve Genel Sekreter Esin Polat, Kadın Komisyon Başkanı Dr.İlkay Başak Adıgüzel, Komisyon Raportörü, Araştırma Görevlisi Özlem Gözen, Komisyon

		Üyeleri, Prof. Dr. Özlem Cankurtaran, Araştırma Görevlisi Gizem Akoğlu, Doç. Dr. Meliha Funda Afyonoğlu, SHU Fatma Yüksel, SHU Sultan Karataş ve SHU Gül Erdost katılmıştır.
29.10.2022	MEZUNİYET YEMEĞİ	SHUDER Meslekte Geleneksel Buluşma Yemeğimizin 14. sü 29 Ekim Cumhuriyet Bayramının 99. Yıl kutlamasıyla birlikte, Ankara Limak Ambassade Hotel’de yapılmıştır. Meslekte 20.,30.,40.,50.+ yılını tamamlayan değerli katılımcılara plaketleri takdim edilmiştir. Mezunlar yemeğine, SHUDER Yönetim kurulu üyelerinin yanı sıra, Amerika’dan Kıbrıs’tan, Hatay, Adana, Muğla, Kocaeli, İzmir, Ankara ve İstanbul ‘dan gelerek, bizleri onurlandıran meslektaşlarımız katılmıştır.
01.11.2022	KOMİSYON TOPLANTISI	SHUDER Çocuk Hakları Komisyonu, 06.09.2022 tarihinde 31945 sayısı ile Resmi Gazete’de yayınlanan, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Koruma Hizmetleri Planlama ve Çocuk Bakım Kuruluşlarının Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik’in 3.maddesi g ve ğğ ve 1. Fıkrasının ç bendinde yer alan sosyal çalışma görevlisi ve sosyal inceleme raporu tanımı ile sosyal hizmet lisans programı ibaresinin iptali amacıyla toplanmıştır. Ayrıca ilgili maddelerin iptali için de Danıştay Başkanlığı’na başvuru yapılarak dava açılmıştır.
1.11.2022	ZİYARET	Etik Sosyal Hizmet Topluluğu, sosyal hizmet mesleği ve sosyal sorunlara ilişkin sorunları aktarmak ve görüş alışverişinde bulunmak amacıyla Genel Merkezimizi ziyaret etmişlerdir. Genel Başkan Ramazan YÜKSEL ile görüşen Topluluk Başkanı Veysi GÜNEŞ, topluluk olarak yaptıkları çalışmaları paylaşmış, topluluk ile derneğin birlikte ortak çalışma yapmasına ilişkin karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur.
12.11.2022	ÇALIŞTAY	TÜBİTAK Projesi kapsamında İstanbul Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü tarafından düzenlenen “Olası İstanbul Depremi ve Göç” Konu başlıklı online Çalıştaya davet üzerine, SHUDER’i temsilen Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Komisyon Başkanı Yasemin Seyhan katılmıştır.
19.11.2022	ÇALIŞTAY	CHP Çocuk Politikaları Çalıştayı, Yenimahalle Belediyesi 4 Mevsim Tiyatro Salonu ve Nergis Salonu’nda gerçekleşmiştir. İlk bölümde, açılış konuşmaları sonrası, Türkiye’de Çocuk, Türkiye’de Çocuk Politikaları ve Türkiye’de Çocuk Adalet Sistemi’nin yer aldığı çerçeve sunumları yapılmıştır. İkinci bölümde ise mevcut durum analizine yer verilerek, 10 farklı konunun yer aldığı oturumlar düzenlenmiştir. SHUDER’i temsilen oturumlara, SHUDER Yönetim Kurulu Üyeleri, İsmail Arslan, Aygül Kılıç Yıldız, Selda Şahindokuyucu, Çiğdem Karahan ve meslektaşlarımız; Ertekin Kılıç, Süleyman Kaçmaz, Abdullah Özbay ile Serhat Keleş katılmıştır.
20.11.2022	RESMÎ YAZIŞMA	Avrupa Birliği Projelerinde, Sosyal Çalışmacı kadrolarında, farklı unvana sahip meslek elamanlarının çalıştırılmasına ilişkin gelen şikayetler üzerine, hazırlanan yazılar, Avrupa Konsey Başkanlığı, Kızılay Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği, Göç İdaresi Başkanlığı ve Göç İdaresi Başkanlığı İletişim ve Uyum Genel Müdürlüğü’ne gönderilmiştir. İlgili yazıda sosyal çalışma kadrolarında Sosyal Hizmet Uzmanlarının çalıştırılmasına özen gösterilmesi ile birlikte sosyal hizmet mesleğinin önemi ve sosyal hizmet uzmanlarının istihdam sorunlarına vurgu yapılmıştır.

25.11.2022	BASIN BİLDİRİSİ	25 Kasım Uluslararası Kadına Yönelik Şiddet ile Mücadele Günü nedeniyle SHUDER Kadın Komisyonu tarafından hazırlanan Basın Bildirisi yayınlanmıştır.
25.11.2022	ÇEVİRİMİÇİ SÖYLEŞİ	SHUDER Kadın Komisyonu tarafından düzenlenen, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Sosyal Hizmet Söyleşileri'nin 2. Yapılmıştır. “Şiddete Tanıklık Etmek: Kadın Cinayetleri Sonrası Geride Kalanlar” konusunun tartışıldığı söyleşide, konuşmacı olarak H.Ü. İİBF Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr. Gamze Erükçü Akbaş katılmıştır. Söyleşinin Moderatörlüğünü ise SHUDER Kadın Komisyon Başkanı ve H.Ü.İİBF.Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Görevlisi Dr. İlkay Başak Adıgüzel ile Kadın Komisyon Üyesi H.Ü. İİBF. Sosyal Hizmet Bölümü Araştırma Görevlisi Özlem Gözen yapmıştır.
03.12.2022	ATÖLYE ÇALIŞMASI	Organizasyonu SHUDER Kadın Komisyon Üyesi Sultan Karataş tarafından yapılan, Dr. Ayşe Şule Çağlar'ın düzenlemiş olduğu, “El Alemden Ben Aleme” konulu Atölye Çalışması yapılmıştır. Saat:10.00-17.00 leri arasında SHUDER Ofisinde yapılan ve toplam 16 kişinin ücretsiz olarak katılmış olduğu çalışmaya; üniversitelerin sosyal hizmet bölümünde okuyan üniversite öğrencileri ve sosyal hizmet uzmanları katılım sağlamıştır.
03-04. 12.2022	ÇEVİRİMİÇİ EĞİTİM	Afet ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Müdahale Ekibi Temel Düzey Eğitiminin ikinci modülü yapılmıştır. AAD Ruhsal Travma, Psikoeğitim, AAD Psikolojik İlk Yardım, AAD Çalışana Destek, AAD Davranış Kuralları ve Etik konuları ile eğitimleri, Uzm. Psikolog Gizem Özgün, uzm. Sosyal Çalışmacı Ertuğrul Usta, Uzm. Sosyal Çalışmacı Gülgez Ağbaba Eroğlu, Uzm.Sosyal Çalışmacı Nahide Atabey Doğrucan, Dr. Sosyal Çalışmacı Serap Arslan Tomas, Sosyal Çalışmacı Özhan Özgün tarafından verilmiştir. Ayrıca eğitim süresince, ASHB Göç ve Acil Durumlarda Psikososyal Destek Daire Başkanlığı Personeli destek vermiştir.
06.12.2022	ÇALIŞTAY	Avrupa Birliği İnsani Yardım Kurumu'nun finansal desteği ve Kanada Büyükelçiliği'nin ev sahipliğinde, Ankara Hilton Oteli'nde, Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu(UNFPA) tarafından düzenlenen “Toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti önlemede çok sektörlü yaklaşım: Engelli mülteci kadınlar ve kız çocuklarına yönelik hak ve (toplumsal) cinsiyet temelli hizmetler” konulu çalıştaya SHUDER'i temsilen Kadın Komisyon Üyesi Gül Erdost katılmıştır.
05.12.2022	KİHEP TANITIM TOPLANTISI	SHUDER Ofisinde; Kadın Komisyon Başkanı ve KİHEP Eğiticisi, H.Ü. İİBF Sosyal Hizmet Bölümü Öğr. Görevlisi Dr. İlkay Başak Adıgüzel liderliğinde, H.Ü. Sosyal Hizmet Bölümü 4. sınıf öğrencilerine açık olan, Kadın İnsan Hakları Eğitim Programının (KİHEP) 3. Grup tanıtım toplantısı yapılmıştır.
09.12.2022	ZİYARET	CHP Yoksulluk Dayanışma Ofisi Koordinatörü Hacer Foggo, beraberindeki heyetle birlikte derneğimizi ziyaret etmiştir. Ziyaret kapsamında, yoksullukla mücadelede uygulanacak sosyal politikalar, okul sosyal hizmeti, sosyal çalışma görevlisi, yerel yönetimlerde SHU istihdamı gibi konularda, Genel Başkan Ramazan Yüksel ile birlikte görüş alışverişinde bulunulmuştur.
09.12.2022	BASIN BİLDİRİSİ	Bir cemaat vakfı kurucusunun 6 yaşındaki kızını evlendirmesiyle gündeme gelen çocuk cinsel ihmal ve istismarını kınamak ve Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan bir ülke olarak, çocuk haklarının korunmasının sorumluluğu yetkili kurumlarda olduğu hatırlatılarak, Çocuk Koruma Sistemine ilişkin önerilerin yer

		aldığı “Bir çocuğun başına daha ne gelmeli?” başlıklı Basın Bildirisi yayınlanmıştır.
09.12.2022	KİHEP TANITIM TOPLANTISI	SHUDER Ofisinde; SHUDER Genel Sekreteri ve KİHEP Eğiticiisi Esin Polat liderliğinde, Ankara’da bulunan üniversitelerin sosyal hizmet bölümleri 4. sınıf öğrencilerine açık olan, Kadının İnsan Hakları Eğitim Programının 4.Grup tanıtım toplantısı yapılmıştır.
10.12.2022	KİHEP İŞBİRLİĞİ PROTOKOLÜ İMZA TÖRENİ	10 Aralık Dünya İnsan Hakları Günü’nün de, SHUDER Genel Sekreteri Esin Polat tarafından hazırlanan KİHEP İşbirliği Protokolü; Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği ile Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi adına SHUDER Genel Başkanı: Ramazan Yüksel, Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği adına ise KİHEP Koordinatörü: Zelal Ayman arasında imzalanmıştır. SHUDER Ofisinde gerçekleşen İmza törenine, Ramazan Yüksel, Zelal Ayman, KİHEP Danışmanı ve SHU Nigar Etizer Karacık, SHU Celal Karacık, Genel Sekreter Esin Polat, Genel Başkan Yardımcısı Çiğdem Karahan Bedir, Kadın Komisyon Başkanı Dr. İlkey Başak Adıgüzel, Kadın Komisyon Üyeleri, SHU Sultan Karataş, Prof.Dr. Özlem Cankurtaran ile farklı meslek grubundan davetliler ve öğrenciler katılmıştır. SHUDER’in 24 Şubesinde yaygınlaştırılması hedeflenen KİHEP Eğitimleri, Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi işbirliği ile devam etmektedir.
12.12.2022	KAPANIŞ TOPLANTISI	Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi ortaklığıyla yürütülen, Türkiye Barolar Birliği’nin ana faydalanıcısı olduğu “Türkiye’de Kadınların Adalet Erişiminin Desteklenmesi” Projesi Kapanış Toplantısı Sheraton otelinde hibrit olarak gerçekleştirilmiştir. Davetli olarak katıldığımız kapanış toplantısına SHUDER’i temsilen Kadın Komisyon Üyesi SHU Sultan Karataş katılmıştır.
14.12.2022	KİHEP SERTİFİKA TÖRENİ	SHUDER bünyesinde, 16. Dönem’de 2020 yılında başlayan ancak Pandemi tedbirleri nedeniyle tamamlanamayan ve Ekim ayında KİHEP Eğiticiisi meslektaşlarımız Şükran Özdoğan ve Yasemin Haşemoğlu liderliğinde tekrar başlatılan ve Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı’nı başarıyla tamamlayan meslektaşlarımız için SHUDER Ofisinde Sertifika Töreni yapılmıştır. Törene, Genel Başkan Ramazan Yüksel, Genel Sekreter Esin Polat, KİHEP Eğiticiisi ve SHU Şükran Özdoğan, KİHEP Eğiticiisi ve SHU Yasemin Haşemoğlu, Kadın Komisyon Üyesi SHU Fatma Yüksel ve Sertifika almaya hak kazanan meslektaşlarımız katılmıştır.
14.12.2022	YAZARLIK ATÖLYE ÇALIŞMASI	Organizasyonu SHUDER Genel Sosyal Kültürel İşler Sekreteri Aygül Kılıç Yıldız tarafından yapılan, Sosyal Hizmet Uzmanı ve Yazar Güven Tunç liderliğinde, meslektaşlarımıza yönelik Yazarlık Atölye Çalışması’nın ilk oturumu yapılmıştır. 8 hafta süre ile çevrimiçi olarak hafta bir saat 30 dakika devam edecek olan çalışmanın 1. Grubuna 15 sosyal hizmet uzmanı katılmaktadır. 8 haftanın tamamlanmasının ardından, çalışmanın, yine 15 kişiyle sınırlandırılmak kaydıyla 2. Ve 3. Gruplar halinde devam ettirilmesi planlanmaktadır.
17.12.2022	BASIN BİLDİRİSİ	Anne ve babaları cezaevinde olduğu için halasının vesayeti altında bulunan 3 kardeşten (6 yaş) ihmal ve istismar nedeniyle hayatını kaybetmesi üzerine, “YOKSULLUK, AÇLIK, İSTİSMAR ÇOCUK KORUYAMA)MABİR SİSTEM SORUNUDUR” başlıklı Basın Bildirisi yayınlanmıştır.

16.12.2022	ZİYARET	Uluslararası Sosyal Refah Konseyinin Küresel Direktörü, Profesör Antonio Lopez-Pelaez, Dernek Genel Merkezimizi ziyaret etmiş ve Genel Başkan Ramazan YÜKSEL ile görüşmüştür. Derneğimizin Uluslararası Sosyal Refah Konseyine üyelik süreci ve Türkiye’deki sosyal hizmet ve sosyal refah hizmetleri hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.
17.12.2022	ZİYARET	Türkiye Almanya Büyükelçiliğinin Dünya İnsan Hakları Günü çerçevesinde gerçekleştirdiği toplantıya Genel Başkan Ramazan Yüksel katılmıştır. Almanya Dışişleri Bakanlığının sosyal koruma alanlarındaki çalışmalara yönelik fonları ile ilgili karşılıklı görüş alışverişinde bulunulmuştur.
19.12.2022	KOORDİNASYON KURUL TOPLANTISI	Ankara Cumhuriyet Savcılığı Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Koordinasyon Kurulu 2022 yılı 2.toplantısı yapılmıştır. İlgili toplantıya SHUDER’i temsilen Genel Başkan Yardımcısı Çiğdem Karahan Bedir katılmıştır.
23.12.2022	YILBAŞI ETKİNLİĞİ	Organizasyonu SHUDER Sosyal Kültürel İşler Genel Sekreteri Aygül Kılıç Yıldız ve Örgütlenme Sekreteri İsmail Arslan tarafından düzenlenen müzikli ve şiir dinletili yılbaşı etkinliği düzenlenmiştir. Müzik dinletisi: Eski TRT Gençlik Korosu Üyesi İsmail Yıldız, şiir dinletisi ise Aygül Kılıç Yıldız tarafından gerçekleştirilmiştir. Etkinliğe, SHUDER Yönetim Kurulu Üyeleri, meslektaşlarımız ve öğrenciler katılmıştır.
26.12.2022	ORTAK ÇAĞRI İMZA METNİ	EŞİK tarafından hazırlanan,” Anayasa değişikliğine HAYIR Ortak Kurumsal İmza metni dayanışma amacıyla imzalanmıştır.
26.12.2022	ORTAK ÇAĞRI İMZA METNİ	Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği tarafından hazırlanan Anayasa değişikliğine HAYIR Ortak Kurumsal İmza metni dayanışma amacıyla imzalanmıştır.
26.12.2022	ÇEVİRİMİÇİ SÖYLEŞİ	SHUDER Kadın Komisyonu tarafından düzenlenen, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği İçin Sosyal Hizmet Söyleşilerinin 3.sü yapılmıştır. Feminist Sosyal Çalışma Perspektifiyle Kadınların Çekişmeli Boşanma Deneyimleri’ konusunun tartışıldığı söyleşiye konuşmacı olarak; H.Ü.İİBF.Sosyal Hizmet Bölümü Araş.Gör. ve Kadın Komisyon Üyesi Dr.Görkem Kelebek Küçükarslan katılmıştır. Söyleşinin moderatörlüğünü ise Kadın Komisyon Üyesi ve Selçuk Üniversitesi SBF.Sosyal Hizmet Bölümü Öğretim Üyesi Doç.Dr.Meliha Funda Afyonoğlu yapmıştır.

SOSYAL HİZMET DERGİSİ YAYIN KURALLARI

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneğinin bir yayını olan Sosyal Hizmet Dergisi Ocak ve Haziran aylarında olmak üzere altı (6) ayda bir ve yayın kurulu tarafından gerekli görülen zamanlarda özel sayı olarak elektronik ortamda veya basılı olarak yayınlanır. Eksik sayılar yılda bir (1) dergi olarak tamamlanabilir.

Sosyal Hizmet dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilimler alanında yapılmış bilimsel ve mesleki çalışmaları yayınlar. Sosyal hizmet alanında yapılmış çalışmalara basım önceliği tanınır.

Derginin yayın dili Türkçedir. Ancak Dergi, Türkiye dışındaki sosyal hizmet uzmanları ve sosyal bilimciler tarafından hazırlanan yabancı dildeki yayınlara da açıktır.

Sosyal Hizmet Dergisi, sosyal hizmet/sosyal bilim alanında yapılmış mesleki ve bilimsel çalışmaların yanı sıra, kitap eleştirileri, kitap tanıtımları, mesleki ve bilimsel çalışmalara ilişkin duyuruları da yayınlar.

Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen yazılar aşağıdaki konu ve formatlarda olabilir:

- Araştırma makaleleri, derleme makaleler, çeviri makaleler
- Olgu sunumları
- Sosyal Hizmet Uygulamaları/Deneyim Paylaşımları
- Proje tanıtım yazıları, özetleri
- Röportajlar, söyleşiler, portreler
- Yüksek Lisans ve Doktora tez tanıtımı/özetleri
- Kitap tanıtımı, kitap değerlendirmeleri
- Yurt içi veya yurt dışı mesleki haberler, etkinlikler vb.
- Kurumların Yeni Sosyal Hizmet Uygulamaları
- Ulusal veya Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanlarını tanıtıcı yazılar
- Sosyal Hizmet Öğrencilerinin yazıları (eğitim/staj deneyimleri, lisans tez tanıtımları/özetleri vb)

Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanması istenen yazılar dergi Yayın Kurulu tarafından incelenir ve uygun görülen yazılar yayınlanır. Yayınlanması uygun görülmeyen çalışmalar hakkında yazara/yazarlara bilgi verilir. Dergiye gönderilen yazılar hiçbir koşulda iade edilmez.

Dergide yayınlanan çalışmalarda yer alan görüşler yazarlarına aittir. Dergi Yayın Kurulu ve Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, yazarların görüşlerinden sorumlu tutulamaz.

YAZIM VE SUNUM KURALLARI

Genel Kurallar

Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlanacak yazılar Times New Roman yazı karakteri, metin 11 punto, üst başlıklar 12 punto, 1,5 satır aralığı ile sağa sola dayalı, paragraflar arasında 6 nk boşluk bırakılarak yazılmalıdır.

Yazılar bilgisayar ortamında A4 sayfa boyutuyla ve Microsoft Word Programı aracılığıyla yazılmalıdır.

Metinde yer alan şekil, çizelge veya fotoğraflar numaralandırılmalıdır.

Yazarlar, Sosyal Hizmet Dergisinde yayınlamak istedikleri çalışmaları e-posta yoluyla dergi@shudernegi.org, info@shudernegi.org ve ozdemirabidin06@gmail.com adreslerine veya çalışmanın iki kopyası ve bir compact disc ile birlikte Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi; Meşrutiyet Mah. Karanfil Sok. Zafir İş Merkezi 4/86 Kızılay /ANKARA adresine postalayarak Yayın Kurulu'na ulaştırabilirler.

Kaynakça Yazım Kuralları

Kaynakça Bağlacı

Yararlanılan kaynaklar metin içinde kaynakça bağlacı ile gösterilmelidir. Kaynakça bağlacının kullanımı aşağıdaki gibi olmalıdır.

Kullanılan kaynak tek yazarlı ise: (Adem 1993: 25),

Kullanılan kaynak iki yazarlı ise: (Adem ve Mehmet 1993: 25)

Kullanılan kaynaktaki ikiden fazla yazar ismi varsa: (Adem ve Diğerleri 1993:26)

Kaynakça Düzeni

Kaynakça listesinde yer alan yayınlar yazarların soyadlarına göre sıralanmalı ve numaralandırılmalıdır. Kaynakça gösterim biçimleri şu şekilde olmalıdır.

Kullanılan kaynak bir dergi makalesi ise:

Küçükkaraca N. (2000) "Kadın Suçluluğu ve Hükümlü Kadınların Durumu". *Sosyal Hizmet*. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını. 8 (3), 23-25.

Kullanılan kaynak bir editörlü kitap ise:

Tufan B., Aktaş A. M. Duyan V. (Ed) (2000). *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak editörlü kitapta bir bölüm ise:

Grayer E. (2000). “Deprem Travmaları”. *Travma Tedavisi Uzman Eğitimi*. Tufan B., Aktaş A.M. Duyan V. (Ed). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Yayınları. Yayın No: 005. Ankara.

Kullanılan kaynak yayınlanmış bir ulusal ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Kabacalı A. (1995). “Türkiye’de Batıcılık Akımı ve Hoşgörü”. Uluslar arası Hoşgörü Kongresi Bildirileri. *Bilimsel ve Kültürel Araştırmalar Vakfı*. S: 97-100, Antalya.

Kullanılan kaynak yayınlanmamış bir ulusal ya da uluslararası kongre bildirisi ise:

Metin N. (1996). “Entegrasyon Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar”. *Özürlü, Kent ve Çevre Kongresi’nde Sunulan Bildiri*, Ankara.

Kullanılan kaynak Yasa veya Anayasa ise:

Yabancı Memleketlere Gönderilecek Memurlar Hakkında Kanun (4489 S.K.), Md. 1; 1943.

Kullanılan kaynak web’de yer alıyorsa, web kaynakları kaynakçanın sonunda web adresi verilerek yazılır.

Tarımeri, Nihat. (2016, 11 Mayıs). Sosyal İnceleme Raporu... Erişim tarihi: 30 Mayıs 2017, <http://www.sosyalhizmetuzmanlari.com.tr>

Kullanılan kaynak bir filmden alınmışsa:

Kavur, Ö. (Yönetmen). (1986). *Anayurt Otel* [Film]. İstanbul: Fono.

Kullanılan kaynak gazete ise:

Kongar, Emre. “Halkla İlişkilerin Önemi ve Ülkemizdeki Gelişmeler,” Cumhuriyet. 3 Kasım 2010. s.11.

Kişisel görüşmeler metinde belirtilmeli ancak kaynakçada yer almamalıdır.

Örnek: (Sema Kut, kişisel görüşme, Nisan 2017)